

DOORBRAAK

P927370

06

MAART 2023
Driemaandelijks

€12

MAGAZINE

BART DE WEVER

OVER WOKE, HET VLAAMS BELANG
EN DE TOEKOMST VAN BELGIË

RAAD VAN EUROPA
Ngo's spelen een dubieuze rol
P927370

MINISTER JO BROUNTS
"Landbouw is voor een stuk de
ziel van Vlaanderen"

ODE AAN GASTON & LEO
Toen lachen nog niet verdacht was

Sociale zekerheid & vergrijzing: wie gaat dat blijven betalen?

AKTIEKOMITEE
Vlaamse Sociale Zekerheid

Datum: zaterdag 6 mei

Plaats: De Montil, Moortelstraat 8, Affligem (Essene)

Programma & sprekers

- 09u30 Ontvangst
- 10u00 Verwelkoming – Jürgen Constandt, voorzitter AK-VSZ
- 10u10 Sociale zekerheid & transfers – Alain Mouton, redacteur Trends
- 10u30 De vergrijzing en budgettaire gevolgen – dr. Johan Van Gompel, KBC - UAntwerpen
- 11u00 De financiële situatie van de diverse overheden – Prof. Herman Matthijs, VUB - UGent
- 11u30 Vragenronde
- 12u00 Slotwoord – Jürgen Constandt

Het symposium wordt afgerond met een receptie.

Inschrijven:

stort € 15 op rekeningnummer BE09 4366 2680 4157

mededeling: symposium

www.akvsz.vlaanderen

Extra financiële steun is altijd welkom.

Stort uw gift op ons rekeningnummer, mededeling: **STEUN AK-VSZ**

OVERLEGCENTRUM VAN
VLAAMSE VERENIGINGEN

Woke bestaat niet

– Pieter Bauwens

Hoofdredacteur

Als er interessante boeken worden geschreven over woke, zoals van onze Paul Boonefaes, dan blijft het grotendeels stil. Er volgt geen groot publiek debat. Hier en daar een monkelend of meewarig commentaar, en gedaan. Dat verandert als Bart De Wever een boek schrijft over woke. De Wever is een politicus, een publiek intellectueel die weegt op het publieke debat.

De Wever weegt, net zoals Mark Elchardus en Rik Torfs, te zwaar voor het niveau van het publiek debat in Vlaanderen. In De Zevende Dag moeten ze er een Nederlander, Joris Luyendijk, bijhalen om een hoffelijk debat op niveau te kunnen houden met De Wever over woke. Dat zegt genoeg.

De Pennenvriendjes publiceerden een mooi overzicht van de verdedigingslijn van woke tegen kritiek zoals die van De Wever. Het loopt van banaliseren naar weglachen en ontkennen dat het bestaat, tot het verdacht maken. De critici van woke zijn hardvochtige conservatieven die terug willen naar de middeleeuwen.

Als je het Paul Boonefaes vraagt, definieert hij woke als 'de beweging die het kruispuntdenken/slachtofferschap koppelt met identiteitspolitiek'. Dat zijn volgens hem de twee fundamenteelste kenmerken die altijd terugkeren. Wie is slachtoffer en wie is dader? Dat volgt niet uit gedrag, maar uit onvervreembare kenmerken zoals geslacht, huidskleur, afkomst, geartheid, al dan niet in combinatie.

Triestige debatcultuur

Het niveau van het debat in Vlaanderen blijft beperkt. Iemand waarmee je het inhoudelijk niet eens bent, staat aan de verkeerde kant van de geschiedenis, begrijpt het niet, is van het padje af of gewoon gestoord. Dat is jammer genoeg niet alleen zo in het debat over woke. Er is het Grote Gelijk, daar worden best ook wat wetenschap, cijfers en modellen bijgehaald. Maar zich verder verlagen tot argumentatie, dat gaat te ver. Wie gelijk heeft moet niet argumenteren tegen wie wetenschappelijke waarheid ontkent. Elke tijd heeft zijn dogma's.

Wie woke is, en ontkent dat het bestaat, is in Vlaanderen een kleine geprivilegieerde minderheid van hoogopgeleide mannen en vrouwen. Ze zijn oververtegenwoordigd op maatschappelijke posten met aanzien zoals media, pers en politiek. Zo bepalen ze een groot deel van het publieke debat en bewaken ze de grenzen daarvan. Zo lijkt dat wokediscours heel erg dominant in ons publiek debat.

Veel gewone Vlaamse mannen en vrouwen die daar hun bedenkingen bij hebben, zwijgen. Ze zijn volgens de wokers dan wel geprivilegieerd, maar toch niet zo dat ze openlijk in het publieke debat hun stem kunnen en mogen laten horen. Gelukkig zijn er dan stemmen die vandaag luid genoeg klinken zoals De Wever, Elchardus, Torfs en Dedecker. Stemmen van blanke geprivilegieerde mannen, die andere geprivilegieerde mannen en vrouwen nog kunnen tegenspreken.

Hopelijk is dat geen laatste stuip trekking, maar het begin van iets nieuws. We hebben allemaal onze verantwoordelijkheid in een samenleving. Zelfcensuur is het begin van het einde. Zwijgen is geen optie meer. Het debat moet gevoerd worden.

Daarom ook maken we Doorbraak.

Maatschappij

- 06. Leegstaand hotel zoekt asielzoekers**
Ons land kampt met een nooit geziene opvangcrisis. Asielondernemers uit de privésector duiken gretig in het gat. Noch de staatskas noch de asielzoekers zelf worden daar beter van, maar de overheid staat met de rug tegen de muur.
- 32. Regionale luchthavens onder vuur én in beeld**
Ze zijn verlieslatend, en bovendien zouden ze enkel de belangen van de happy few dienen. Maar ze bieden ook veel flexibiliteit, en zorgen voor extra tewerkstelling in het hinterland. Een fotoreportage met drie tussenlandingen.

- 38. Kerk te koop**
1.800 parochiekerken telt Vlaanderen, maar wat daarmee gedaan nu het aantal kerkgangers almaar verder afneemt? Hoe kerkfabrieken, gemeentebesturen én de Vlaamse overheid de kerk in het midden proberen te houden.
- 46. Interview Matthias Storme**
Het nieuwe Mensenrechteninstituut - het Vlaamse antwoord op Unia - schoot half maart uit de startblokken. Jurist én N-VA-bestuurslid Matthias Storme maakte mee de overstap. Een interview over slachtofferschap, extralegale staatshervormingen en de vrijheid om te discrimineren.

- 52. In stilte op zoek**
Is er heimwee naar de lockdown, lopen we onszelf voorbij of hebben we heimwee naar de lege zondagmiddag bij oma? Waarom zoeken mensen stilte?

Cultuur

- 60. De liefde voor muziek: Hugo Van Geet**
Hij maakte naam én fortuin als bedrijfsrevisor, maar zijn passie ligt ook elders. Bij Bach bijvoorbeeld. Begin april brengt Hugo Van Geet de prachtige Mattheuspassie opnieuw naar Hamme.
- 76. Gaston & Leo: Humor uit onverdachte tijden**
Ze lachten met alles en iedereen, en dat zou vandaag wellicht niet meer kunnen. Maar toch: deze maand verschijnt er een boek gewijd aan het komische duo, en volgend jaar volgt ook nog een musical.

Column

- 22. Paul De Hert over 'Kanonnenvlees'**
Elk leven is kostbaar, maar in elke oorlog wordt ook kanonnenvlees in de strijd gegooid. Jong en oud.
- 30. Sanctorum over het Heineken-syndroom**
De aloude kapitalistische winstlogica verzoenen met het protestantse deugdenken: een goede Hollander draait daar de hand niet voor om.
- 80. Siegfried Bracke: wat we zelf doen, moeten we ook beter doen**
Nee, ook in een zelfstandig Vlaanderen zullen de gebraden kippen ons niet in de mond vliegen. Maar we hebben één zekerheid: financieel staan we er véél beter voor dan Walonië en Brussel.

Buitenland

- 18. Marokko, Europa's bovenste beste buur**
Qatargate stuurde de voorbije maanden een schokgolf door het Europees Parlement. Maar waarom blijft het op het Europese front zo verdacht stil over de vuile rol die ook Marokko al jarenlang speelt?

- 42. Leve koning Charles, of toch niet?**
Decennialang zat hij in de wachtkamer, maar begin mei is het dan eindelijk zover: Charles III wordt in Londen tot koning gekroond. De meeste Britten laten er evenwel al lang hun slaap niet meer voor. 'Charles maakt deel uit van het meubilair van Buckingham Palace.'

- 56. Straatsburg, de favoriete speeltuin van gefortuneerde ngo's**
De Raad van Europa speelt een cruciale rol bij de benoeming van de rechters van het invloedrijke Europees Hof voor de Rechten van de Mens. Dat is ook een aantal - vaak zeer schimmige - ngo's niet ontgaan.

Binnenland

- 10. Interview: Bart De Wever**
De N-VA-voorzitter schreef een lezenswaardig boek over woke. Daarin fileert hij de eisen en de aanpak van de woke-beweging. 'Volgens wokers moet dit de slechtste plek ter wereld zijn: wij zijn immers institutioneel racistisch en discriminerend. Waarbij ik me dan de vraag stel waarom al die migranten toch zo graag naar hier willen komen.'

- 32. ISVAG, van verbrandingsoven tot symbooldossier**
De ISVAG-verbrandingsoven in Wilrijk verwerkt het restafval van 1,6 miljoen mensen. Een uitbatingsvergunning voor de lange termijn is er niet, een alternatief evenmin.
- 46. Interview: Jo Brouns, de nieuwe patroonheilige van de Vlaamse landbouw**
Een jaar geleden was hij voor de meeste Vlamingen buiten Kinrooi nog een nobele onbekende. Maar de voorbije maanden groeide Jo Brouns uit tot een van dé gezichten van CD&V.

- 68. Nederlands in Brussel: pour les Flamands la même chose**
Binnenkort legt de Brusselse vice-gouverneur Jozef Ostyn in zijn jaarlijkse rapport nog maar eens de vinger op de wonde: het respect voor de taalwetgeving gaat er in Brussel niet op vooruit, integendeel.

▲ foto © Belga

PRIVÉPARTNERS IN DE ASIELOPVANG: EEN NOODZAKELIJK KWAAD

MAARTEN HERTOOGHS

België worstelt al jarenlang met een opvangcrisis. Hoewel ons land 33.884 opvangplaatsen telt (recentste cijfers Fedasil), slapen er nog steeds asielzoekers op straat. Fedasil ziet zich dan ook al enkele jaren gedwongen om samen te werken met privépartners. Van de 97 opvangcentra zijn er momenteel 4 in privaat beheer. De samenwerking met privépartners verloopt verre van vlekkeloos, maar lijkt onontkoombaar.

In oktober vorig jaar schreef staatssecretaris voor Asiel en Migratie Nicole De Moor (CD&V) een overheidsopdracht uit. Het doel? Liefst 3.500 tijdelijke opvangplaatsen vinden via privépartners. Maar de ervaring met privépartners is bepaald niet positief. Een asielcentrum in privaat beheer is duurder en er doken in het verleden veel problemen op. Tekorten aan personeel vormen een rode draad doorheen de klachten. Bij één centrum waren in 2021 de problemen dermate groot dat de toenmalige staatssecretaris, Sammy Mahdi, in Knack sprak over 'broddelwerk van de eerste tot de laatste minuut'.

Broddelwerk

Mahdi had het over het asielcentrum in Kalmthout. Dat centrum, uitgebaat door G4S Care, moest in mei 2021, een half jaar na opening, alweer sluiten. Vanaf het begin stapelden de problemen zich op. De opening van het voormalige, in lamentabele toestand verkerende schoolgebouw, was voorzien voor begin april 2020, maar werd uitgesteld tot november. Toen was al duidelijk dat de nodige stedenbouwkundige vergunningen ontbraken om de capaciteit van het centrum te vergroten. Er was

plaats voor maximaal 39 mensen in plaats van de voorziene 120. In Knack verscheen eind mei 2021 een artikel waarin alle problemen opgelijst werden: weinig personeel in vergelijking met centra van het Rode Kruis en een minimale en 'creatieve' invulling van de normen.

In diezelfde periode kwam een andere privépartner, Svasta, in het oog van de storm. In april 2021 publiceerde het Luikse collectief Migrations Libres een rapport waarin het de kwaliteit van de opvang in Jalhay zwaar op de korrel nam. De klachten lagen in de lijn van wat er in Kalmthout misliep. Er was zowel gebrek aan personeel, als nalatigheden inzake huisvesting, voedsel en gezondheidszorg. Bij de gemeenschapsdienst, taken die asielzoekers in het centrum uitvoerden in ruil voor een bescheiden bedrag, was er sprake van misbruik, aldus het collectief. Fedasil kwam met een rapport waaruit bleek dat er inderdaad verbeterpunten waren: versterking van het personeel, aanpassing van de tarieven voor zakgeld en gemeenschapsdiensten, voorzien in activiteiten voor de bewoners, verbetering van de informatie richting de bewoners.

Personeelstekort: een gekend probleem

De problemen met privépartners waren niet nieuw. In 2016 al verschenen soortgelijke rapporten en artikels. Zo beschreef Alter Echos in juli 2016 meerdere klachten over Refugee Assist dat een centrum in Couvin uitbaatte. Ook daar werd gewezen op een tekort aan personeel in vergelijking met andere centra. In een ander artikel van Alter Echos stelde Hervé Rigot, regionaal directeur van Fedasil, dat particuliere centra doorgaans minder personeel aannemen dan Rode Kruis- of Fedasil-centra, omdat er niet in het bestek stond dat er één maatschappelijk werker per 40 asielzoekers moest zijn. Dat veranderde vanaf de aanbestedingen van 2019.

In Couvin werd ook gewag gemaakt van niet verschoonde bedden, krappe kamers en zeer eenvoudig meubilair. Een verslag van het Rekenhof uit 2017 stelde dat kwaliteitsaudits vaak uitwezen dat de minimale personeelsbezetting niet werd gehaald en er meerdere problemen waren met de aanwezigheid van personeel dat EHBO kan toedienen.

Hoe goedkoper, hoe meer winst

Dat betekent niet dat de opvang door privépartners goedkoper zou zijn voor de overheid. In het eerder vermelde Knack-artikel zei Sammy Mahdi dat de gemiddelde kostprijs per asielzoeker bij privépartners hoger ligt dan bij openbare partners, zoals het Rode Kruis of Samusocial. Een jaar later, in de kamercommissie Migratie van 19 januari 2022, stelde hij nogmaals dat de plaatsen via privépartners beduidend duurder waren.

Het verslag van het Rekenhof van 2017 maakt duidelijk waarom de privépartners duurder zijn en ze blijkbaar toch kunnen besparen op de kosten. Privépartners worden forfaitair vergoed per beschikbare plaats. Er is geen afrekening of controle op de werkelijke kosten.

Dat is anders bij partners zoals het Rode Kruis, Croix Rouge of Samusocial. Deze ngo's werkten toen met een maximumbudget van 42,48 euro per volwassen asielzoeker per dag. Binnen dat budget konden zij de kosten indienen bij Fedasil. Overschrijding van dat tarief werd niet terugbetaald. Zij hadden en hebben er geen baat bij om zo goedkoop mogelijk te werken.

Als reactie liet het kabinet De Moor ons weten dat ngo's tegen kostprijs kunnen werken, maar dat ze dat van bedrijven uiteraard niet kunnen verwachten. Verder wordt gezegd dat de prijs die privépartners ontvangen tot stand komt via een onderhandeling.

“ Privépartners worden forfaitair vergoed per beschikbare plaats. Er is geen afrekening of controle op de werkelijke kosten ”

Een lucratieve business?

Is de asielopvang dan een lucratieve business? Er gaat alleszins veel geld in om. Hoewel pas in het late najaar van 2015 enkele asielcentra openden die gerund werden door privépartners, maakte het Rekenhof voor dat jaar toch al gewag van 4.396.116 euro kosten door privéoperatoren. Exacte cijfers voor latere jaren zijn helaas niet bekend, maar in de kamercommissie Migratie van 30 oktober 2020 zei Sammy Mahdi dat er voor de opvang in 2020 voorzien werd in een dotatie van 9.751.287 euro, bestemd voor vier centra die (bijna) geopend waren. Voor drie andere centra,

▼ De Moor
foto © Belga

waarvoor de aanbesteding nog niet was gepubliceerd, werd 5.479.092 euro voorzien.

Vanzelfsprekend gaat een groot deel van die bedragen naar het runnen van het centrum. Niet-temin lijkt asielopvang de ideale oplossing voor eigenaars van hotels of bungalowparken die merken dat hun eigendommen niet rendabel zijn. Of voor eigenaars van leegstaande schoolgebouwen, internaten, hospitalen, kloosters... Dat zijn dan ook dé plekken waar asielcentra te vinden zijn.

Resultatenrekeningen

Een manier om de invloed van de verhuur of het beheer van een site gedeeltelijk in kaart te brengen, is het bekijken van de resultatenrekeningen en dan meer bepaald de brutomarge en de te bestemmen winst of verlies van een jaar. We bekeken de resultatenrekeningen van ondernemingen als Svasta, Herbeumont Eurovillage, Camping Spa d'Or en My-Assist. We vergeleken de jaren voorafgaand aan en volgend op het jaar waarin ze een site begonnen verhuren of beheerder werden van een asielcentrum. Elke firma zag haar brutomarge en winst aanmerkelijk groeien ofwel haar verlies verkleinen in het jaar waarin de verhuur of het beheer aanvatte of in het daaropvolgende jaar. Het is belangrijk om hierbij op te merken dat een resultatenrekening een globaal beeld van een onderneming geeft. Er zijn dus meerdere factoren die de resultatenrekening beïnvloeden en de exacte invloed van verhuur of beheer van een asielcentrum kan er niet helemaal uit afgeleid worden.

Een godsgeschenk

Via mail liet Dominique Nédée van de firma Svasta, uitbater van het centrum in Jalhay, aan de

redactie weten dat elke eigenaar van vastgoed een rendement nodig heeft. Hij voegt eraan toe dat er nogal wat onzekerheid gepaard gaat met het verhuren aan Fedasil of haar partners, aangezien periodes van tekort wisselen met periodes van te veel aan plaatsen.

“ Asielopvang lijkt de ideale oplossing voor eigenaars van hotels of bungalowparken die merken dat hun eigendommen niet rendabel zijn ”

En toch, toen diezelfde Nédée vanaf februari 2011 een vakantiecentrum in Herbeumont, Les Fourches Eurovillage, kon verhuren aan het Croix-Rouge om er asielzoekers in op te vangen, schreef La Dernière Heure dat de ondernemer toegaf dat de financiële situatie van de onderneming niet briljant was. Hij voegde eraan toe dat de verhuur van de site een godsgeschenk was. We mogen dus uitgaan van een positief effect op de balans van Herbeumont Eurovillage vzw.

De asielondernemers

Via de statuten van de privépartners die een site verhuren of een asielcentrum uitbaten wordt duidelijk dat maar een paar asielondernemers de spil vormen in een constructie van diverse aan elkaar gekoppelde firma's. Dominique Nédée is via verschillende ondernemingen aanwezig in diverse sites waar asielcentra gevestigd zijn. In het

PRIVÉPARTNERS SINDS 2015

Privépartners krijgen een vergunning voor 12 maanden, maximaal verlengbaar met 6 maanden. Hoewel in april 2022 de centra van Hasselt (uitgebaat door Umami), Jalhay (Svasta) en Luik (G4S Care) over of bijna aan hun maximale termijn van 18 maanden zaten, volgde er opnieuw een verlenging. Sammy Mahdi (CD&V), toenmalig staatssecretaris, stelde in de Kamercommissie Migratie dat er geen verlenging meer zou ge-

beuren. Huidig staatssecretaris De Moor (CD&V) verlangde in het najaar van 2022 de vergunning van de vier overgebleven asielcentra toch. Jalhay, Luik, Hasselt en Marcinelle (My-Assist) mochten alvast openblijven tot 15 maart 2023 om geen plaatsen verloren te laten gaan. Dat is, midden in een opvangcrisis, zeer begrijpelijk. Marcinelle is evenwel al 3 jaar operationeel, met een onderbreking van twee maanden (oktober-december 2021).

Jalhay en Hasselt hebben er 2,5 jaar op zitten, Luik 2 jaar. Hoe het verder moet met deze centra is op het moment van schrijven, onduidelijk. De procedure voor de nieuwe plaatsen is nog lopende en nieuwe centra zijn niet van vandaag op morgen gebruiksklaar. Bij de aanbesteding van november 2019 opende het eerste centrum in maart 2020. De andere centra volgden pas in mei, oktober en november 2020 en februari 2021. Daar-

enboven toont het verleden dat het moeilijk is om het beoogde aantal opvangplaatsen te vinden. In 2015 werden slechts 2.682 van de gewenste 8.500 plaatsen ingevuld. In 2019 884 van de 3.500 plaatsen, met nog zo'n 1.400 plaatsen extra na een nieuwe aanbesteding in 2020. Zit er een nieuwe verlenging aan te komen of een nieuwe vergunning voor de bestaande centra?

geval van Svasta in Jalhay, het centrum dat door Migrations Libres door de mangel gehaald werd, is hij zowel eigenaar van de site als de uitbater van het centrum op die site. Verhuurder en huurder op hetzelfde moment. In een reactie laat Nédée weten dat constructies met verschillende firma's niet illegaal zijn en niemand benadelen. Hij stelt dat de structuur zo gegroeid is en dat vennootschappen fuseren een heel werk is met veel aspecten. Nédée zegt verder dat Corsendonk nv, de hotelketen waar hij bestuurder van is, hier niet bij betrokken is.

Een andere asielondernemer, Frank Bamelis, is bestuurder van La Tramontane. Die firma is eigenaar van de site waar het asielcentrum in Marcinelle gevestigd is. Bamelis werkt al jarenlang, als individu of via een firma in Monaco, via verscheidene aan elkaar gekoppelde ondernemingen. Hij werd vorig jaar door De Tijd genoemd in de Pandora Papers. De redactie ondernam diverse pogingen om contact te leggen met Bamelis via diens advocaat, evenwel zonder resultaat.

Het doet wel wat vragen rijzen. Toch controleert Fedasil de privépartners. Volgens Lies Gilis (Fedasil) onderzoekt Fedasil of de ondernemingen sociale schuld hebben. Ook fiscale attesten, statuten... worden opgevraagd. Wat hen betreft lijkt er dus geen probleem met de huidige privépartners.

Privépartners: een noodzakelijk kwaad

De weg van de samenwerking met privépartners is een erg hobbelig parcours. Bij de vorige overheidsopdrachten bleek het onmogelijk om het gewenste aantal tijdelijke plaatsen te vinden. Privépartners zijn duurder dan de samenwerking met het Rode Kruis, Croix-Rouge of Samusocial, aangezien de ngo's kunnen werken tegen kostprijs. Iets wat niet van de private ondernemingen verwacht kan worden. Ondanks de hogere kostprijs, de gestelde vereisten en de kwaliteitscontroles van Fedasil is er toch sprake van regelrecht broddelwerk in één geval. In meerdere andere gevallen kwamen er personeelstekorten aan het licht en werden de vereisten op een minimale of creatieve manier ingevuld.

De privépartners zijn ondernemingen die winst hopen te maken. Dat is begrijpelijk, maar de vraag is hoe gezond het is om de zorg voor asielzoekers in handen te geven van privébedrijven. De overheid staat evenwel met de rug tegen de muur. Zelfs als ze zou willen, dan nog zou de asielopvang niet zonder privépartners kunnen. Dat blijkt uit de vergunningen voor de vier huidige asielcentra. Die zijn tijdelijk maar werden al tot twee keer toe verlengd bovenop de uiterlijke termijn.

Ook de nieuwe aanbesteding voor 3.500 extra plaatsen getuigt daarvan. Fedasil zit aan het maximum van haar kunnen en dus zijn de privépartners broodnodig. Dat zorgt ervoor dat Fedasil en de overheid zich in een zwakke positie bevinden ten opzichte van de asielondernemers.

TIJDELIJKE CENTRA

De samenwerking met privépartners is niet nieuw. Al voor 2015 huurde Fedasil sites die in private handen zijn. Tijdens de opvangcrisis van 2015 besloot Theo Francken (N-VA), toenmalig staatssecretaris voor Asiel en Migratie, om ook voor het beheer van asielcentra met privépartners te werken. Na een openbare aanbesteding ging Fedasil in zee met het consortium Corsendonk-G4S Care, Senior Assist en Bridgestock Belgium. Na een nieuwe aanbesteding kregen Refugee Assist en Les Sept Lieues in 2016 groen licht. In de loop van 2017, toen de opvangcrisis achter de rug was, werden de tijdelijke centra gesloten.

Twee jaar later liet Maggie De Block (Open Vld), de toenmalige staatssecretaris, een nieuwe aanbesteding uitschrijven. Oude bekende G4S Care startte in Etterbeek, Kalmthout en Luik. Umami, een bedrijf dat catering verzorgt in diverse asielcentra, startte een centrum in Hasselt. Ook twee pas opgerichte bedrijven, My-Assist en Svasta, kregen vergunningen. My-Assist startte in Marcinelle en Svasta in Jalhay, waar ze het beheer overnam van het Croix-Rouge. Later begon Svasta ook in Spa.

Bart De Wever over woke, Vlaams Belang en de toekomst van België

“IN 2020 HEB IK VASTGESTELD DAT PAUL MAGNETTE AL POST-BELGISCH DENKT”

FILIP MICHIELS EN CHRISTOPHE DEGREEF

Bart De Wever kent zijn geschiedenis. Getuigen daarvan de replica van een Romeinse helm en de biografie van keizer Augustus die zijn prachtig kantoor op het Antwerpse ‘schoon verdiep’ sieren. Gewapend met die historische kennis schreef de N-VA-voorzitter nu een lezenswaardig boekje, *Over Woke*. Daarin fileert hij de eisen en de aanpak van de woke-beweging, maar gaat hij tegelijk ook op zoek naar het bredere maatschappelijke kader. ‘Soms zijn woke en extreem-rechts elkaars beste bondgenoten.’

Waarom heeft u dit boek eigenlijk geschreven? Het is deels een aanklacht tegen wat u omschrijft als ‘de mainstream-pers’, maar tegelijk duikt uzelf - ook met dit boek - opnieuw heel vaak op in die mainstream-pers?

Bart de Wever: ‘Geloof het of niet, maar bij die vraag heb ik eigenlijk niet eens stilgestaan. Ik stel vast dat er een verhaal is dat dringend moet verteld worden, terwijl het in de meeste media amper aan bod komt. Als er al over woke wordt gesproken, dan is het heel anekdotisch, op basis van losse incidenten. Een echte analyse ontbrak, terwijl ik die wel in mijn hoofd had. Dit boekje is heel organisch gegroeid, op basis van een lezingenreeks na de pandemie. Daarbij viel het me op dat de zaal telkens opnieuw heel heftig reageerde op het eerste deel van die lezing, waarin ik het voornamelijk over de Vlaamse identiteit binnen de westerse beschaving had.’

‘In de mainstream-media kreeg ik nochtans te horen dat dit nergens over ging, dat ik nog maar eens vol op het orgel ging over een denkbeeldig probleem om zo over de échte problemen te kunnen zwijgen. Dat werkte danig op mijn zenuwen, en zo zijn dan de studentenlezingen ontstaan, waarin ik het nog uitsluitend over identiteit had. Vandaar is het maar een klein stapje naar ‘woke’, ook al omdat ik merk dat vooral jonge mensen daar heel hard mee geconfronteerd worden.’

‘Dat zie ik ook bij mijn eigen kinderen. Niet voor niets is woke vooral ontspoord aan de Amerikaanse universiteiten. Maar zie, opnieuw werd ik - vooral dan in Knack en in De Morgen - op dezelfde wijze

▲ **Bart De Wever**
Foto © Selina De Maeyer

weggezet. Mijn idee van Vlaamse cultuur dat was volgens hen FC De Kampioenen, en mijn idee van woke dat waren genderneutrale toiletten. Toen was ik het echt beu, en dus heb ik me in de kerstvakantie aan het researchen en schrijven gezet.’

Op welk publiek mikt u?

‘Op het publiek dat vandaag niet of amper bediend wordt door de meeste media. En dat is - vergis u niet - héél groot. Lezers die zich niet meer herkennen in onze kranten, kijkers die als ze naar De

nieuwe rage is die wel zal overwaaien. Het is ook geen verlengstuk van andere emancipatiebewegingen die de verlichting in gang heeft gezet. Nee, woke is veel dieper geworteld, het is een natuurlijk kindje van het postmodernisme, en achter alle losse incidenten gaat een stevige samenhang schuil. Dat probeer ik ook aan te tonen. Het postmodernisme heeft doelbewust een soort van identitair vacuüm gecreëerd, dat in de VS vervolgens doelbewust ingevuld werd met een anti-westers denken. Moeten we dan echt aan de kant blijven staan en wachten tot ook onze democratie in een soort van verlamdende houdgreep raakt?’

‘In die zin is dit boek natuurlijk ook een waarschuwing tegen extreemrechts: laat ons niet wachten tot zowat iedereen boos is gemaakt. Het Vlaams Belang maakt er een punt van om elke evolutie in het verhaal van Vlaanderen gemakshalve gelijk te stellen met een verraad aan Vlaanderen. (citeert) “De Wever spreekt zich uit voor de regenboogvlag. Zie je wel, ook hij is al woke.” Pure onzin uiteraard, homorechten hebben niets met woke te maken, ze zijn een logisch uitvloeisel van de waarden van de verlichting die steeds verder doorsijpelen in onze maatschappij.’

Draait u de logica niet om? Het lijkt nu wel alsof extreemrechts de woke-onzin over zichzelf heeft afgeroepen?

‘Nee, dat zeg ik niet. Het is het verhaal van de kip en het ei. Eerst kwam woke, vervolgens werd Trump verkozen. Het is niet abnormaal dat er vanuit rechtse hoek op woke-onzin gereageerd wordt, maar die reactie moet correct en proportioneel

“ Bij pakweg Knack of De Morgen zullen ze het niet graag horen, maar vaak zijn uitgerekend zij de aanjagers van het Vlaams Belang ”

Afspraak kijken het gevoel krijgen dat zij blijkbaar nooit op de afspraak zijn. Of die vaststellen dat - als er dan toch iemand zit die hun mening min of meer vertegenwoordigt - die omringd wordt door drie andersdenkenden die het onmogelijk maken om een deftige redenering te ontwikkelen.’

Moeten we niet gewoon erkennen dat we in het woke-debat met twee kampen zitten die zich diep in hun stellingen hebben ingegraven en die wellicht niet snel van mening zullen veranderen?

‘Mijn boek is analytisch geschreven, net om de lezer ervan te overtuigen dat woke niet zomaar een

zijn, vanuit een juiste basisanalyse. Heel wat reacties zijn vandaag buitenproportioneel, ja zelfs dom, en zo verlam je finaal je hele democratie.'

Extreemrechts en woke zijn soms elkaars beste bondgenoten?

'Inderdaad, dat is ook de essentie van mijn boek. Ik mik daarmee in eerste instantie op een almaar groeiend publiek dat zich niet langer gehoord voelt, maar het is ook bedoeld als waarschuwing voor progressieve intellectuelen, die de maatschappelijke polarisatie ijverig in de hand werken. Ze hebben daar altijd de mond van vol, maar lijken te vergeten dat je voor polarisatie eerst en vooral twee tegenstelde polen nodig hebt.'

“ Een sterk verkiezingsresultaat van het Vlaams Belang is het beste wat de PS kan overkomen ”

'Ik besef het: bij pakweg Knack of De Morgen zullen ze het niet graag horen, maar vaak zijn uitgerekend zij de aanjagers van het Vlaams Belang. Net zoals de New York Times over de oceaan een massa kiezers richting Trump heeft gejaagd. Herinner je het beruchte edito in Knack vijf jaar geleden, waarin zonder verpinken werd geschreven dat racistische stereotypen in het DNA van de Vlaming ingebakken zitten. Tja, dan moet je niet verbaasd zijn natuurlijk dat mensen zich uit boosheid daarover ook zo gaan gedragen.'

Tal van vzw's en instellingen werken – onder meer dankzij Vlaamse subsidies – vrolijk mee aan de verspreiding van soms absurde woke-ideeën. Bijvoorbeeld in het Vlaamse onderwijs. Ook de VRT laat zich vaak niet onbetuigd, herinner u de heisa rond de verwijderde afleveringen van FC De Kampioenen. Nu vallen zowel de VRT als het onderwijs onder de bevoegdheid van de Vlaamse regering, waarvan uw partij een essentieel onderdeel uitmaakt...

“ Open Vld en CD&V zijn even standvastig als een paling in een emmer vol snot ”

'Ik voel me totaal niet aangesproken. Wat me absoluut het felst stoort aan extreemrechts in Vlaanderen vandaag, is de totale intellectuele armoede. Hun kritiek is vooral heel sloganesk en emotioneel, en gedijt daarmee natuurlijk ook bijzonder goed op sociale media. Ze voeden de woede, en ze doen dat ook heel goed en succesvol. Maar hun kritiek als zouden wij te laks zijn, is onterecht: je kan moeilijk enerzijds de heraut van de vrijheid van

meningsuiting uithangen en anderzijds je tegenstanders diezelfde vrijheid ontzeggen.'

'In de res publica draait het om het gevecht tussen opinies dat je moet proberen te vertalen in een goed uitgebalanceerd beleid. Verwachten dat een beleidspartij honderd procent van wat ze denkt ook kan omzetten in beleid, of dat ze andersdenkenden overal de pas kan afsnijden en zelfs de toegang tot gemeenschapsmiddelen ontzeggen, dat is natuurlijk je reinste fictie. Daar doe ik niet aan mee, dat is net even erg als woke. Als conservatief kom ik op voor de vrijheid, ook wanneer dit impliceert dat ik soms overdreven veel vrijheid zal moeten gunnen aan mijn tegenstanders. Bovendien reageren we wel degelijk: de betwiste afleveringen van FC De Kampioenen zijn bijvoorbeeld opnieuw online gezet. Niet toevallig, maar wel omdat er zoveel reactie kwam.'

Is het voor u dan maar een kwestie van tijd alvorens de meeste woke-ideeën maatschappelijk voldoende ingang zullen vinden? Moeten we de Vlaming meer tijd gunnen om die langzaam te aanvaarden en te omarmen?

'Nee, hoegenaamd niet. De woker zal volhouden dat hij gewoon in de traditie van de emancipatiebeweging werkt. Ter linkerzijde halen sommigen het zelfs al in hun hoofd om woke te vergelijken met de Vlaamse ontvoogdingstrijd of met de vrouwenbeweging. Ze verliezen daarbij één fundamenteel verschil uit het oog. Het verlichtingsdenken en de omslag van het ancien régime naar de moderniteit hebben geleid tot het ontstaan van volkssoevereiniteit in een nieuwe samenleving. In die nieuwe constellatie garandeert vrijheid de bescherming van de burger tegen de overheid, waardoor hij zich kan emanciperen en aan zijn gelijkheid kan werken. Gelijkheid wordt dan ook echt een werkwoord, vrijheid een conditio sine qua non.'

'Bij de wokers is vrijheid evenwel de vijand geworden, die ze net willen inperken. Eventueel zelfs via de rechtbank, of met geweld. Tegelijk wordt gelijkheid ook wraak, een soort van compensatie voor slachtoffers van dominante groepen. Kijk naar het feminisme: dat is anno 2023 vaak verzuurd tot een anti-mannenbeweging, waarbij zelfs de mannelijke biologie in vraag wordt gesteld. En bewegingen die ooit ijverden voor de rechten en maatschappelijke emancipatie van alloctonen, huldigen almaar vaker het discours dat de blanke, heteroseksuele man genetisch racistisch is. Mijn boek is dus een pleidooi om opnieuw aansluiting te vinden bij het verlichtingsdenken en bij het gemeenschapsdenken, waarbij we dan samen op zoek moeten gaan naar een consensus.'

Hamvraag daarbij: hoe ver moeten we als samenleving bereid zijn mee te gaan in dat emancipatorische gevecht?

'Dat kan ik nu en hier onmogelijk voorspellen. Ik merk enkel dat vrijheid en gelijkheid steeds dieper wortelen in onze westerse samenleving en dat wij op dat vlak ook een lichtbaken zijn op deze planeet. Het verlichtingsdenken is een soort oerknal,

waarvan het licht almaar verder reikt. Volgens wokers daarentegen moet dit ongeveer de slechtste plek ter wereld zijn: wij zijn immers institutioneel racistisch en discriminerend. Waarbij ik me dan de vraag stel waarom al die migranten toch zo graag naar hier willen komen.'

'We moeten er naar streven om ondanks alle snelle veranderingen toch nog altijd een res publica te behouden, een geheel van burgers waarop de democratie kan blijven draaien. Op basis uiteraard van een welbepaalde identiteit: een gedeeld grondgebied, een bepaalde voertaal en cultuur en de perceptie van een gemeenschappelijk verleden. Enkel dan kunnen we op basis van de waarden van de Verlichting in harmonie samenleven. Laat me dit even illustreren met een heel gevoelig voorbeeld: de roetpieten-discussie.'

'Vlaams Belang verwijt me constant dat ik meehuil met de woke-wolven in het bos door bij de jaarlijkse aankomst van Sinterklaas hier in Antwerpen de zwartepieten te bannen en de weg te plaveien voor roetpieten. Dat is klinkklare onzin: de VRT organiseert dat en ik heb daar niets over te zeggen. Toen de VRT me dat enkele jaren geleden liet weten, was mijn eerste reactie ook: oei, moet dat nu echt? Tegelijk kan je je natuurlijk de vraag stellen: moeten ook tradities niet kunnen veranderen? Enerzijds heeft zwartepiet in Vlaanderen nooit een racistische connotatie gehad, anderzijds ligt het hele blackface-verhaal wél heel gevoelig bij een groot deel van de zwarte gemeenschap. Het punt is natuurlijk dat verenigd links de Vlaming er eerst van beschuldigd heeft een racistische traditie in stand te houden, waarna heel veel Vlamingen begrijpelijk ook de hakken in het zand hebben gezet. Ik snap die reactie perfect, maar zo krijg je natuurlijk een totaal ontstoken debat, zeker als extreemrechts daarop dan wil kapitaliseren. Ik pleit er dus absoluut niet voor om zwartepiet totaal uit onze traditie te bannen, maar zie er ook geen graten in als tradities evolueren.'

U schrijft in uw boek ook dat slachtofferschap verleidelijk is als het je wordt aangeboden, omdat het je meteen ontslaat van heel veel eigen verantwoordelijkheid. Hoe moeten we dan het onderscheid maken tussen legitiem slachtofferschap - denk aan niet-blanke huurders die gediscrimineerd worden op de woningmarkt – enerzijds en het doorgeslagen, gepercipieerde slachtofferschap anderzijds? En hoe moet de politiek daar mee aan de slag?

'Ik weet niet of we daarvoor altijd naar de politiek moeten kijken. En ik wil de intellectuele linkerzijde ook waarschuwen: zodra alles racisme wordt – van Kuifje tot zwarte piet - maak je het échte racismen natuurlijk wel heel gemakkelijk. Omgekeerd geldt dit ook voor de slachtoffergroep: percipieer je alles als discriminatie, dan is finaal niets nog discriminatie. We moeten ons vooral afvragen waarom bepaalde keuzes worden gemaakt: gebeurt dit vanuit een bepaald mensbeeld, of eerder vanuit een negatief ervaringspatroon? Of vanuit het tegen elkaar afzetten van bepaalde rechten: het recht op eigendom versus de gelijke kansen voor iedereen

bijvoorbeeld? Laat ons niet de illusie koesteren dat je dit met allerlei dure -ismen of met gerechtelijke procedures kan verzoenen of oplossen.'

▲ **Bart De Wever**
Foto © Selina De Maeyer

'Nee, vanuit mijn ervaringen hier in Antwerpen weet ik één ding zeker: het kost veel moeite en zal héél lang duren. Ik sprak hierover eerder ook al uitgebreid met de Rotterdamse burgemeester Aboutaleb (zelf ook van Marokkaanse afkomst, nvdr). Hij heeft een goed oog in de toekomst van onze steden, maar schat dat het wel honderd jaar kan duren alvorens alles in de plooi valt. Niet in het minst omdat we de voorbije decennia heel veel dingen hebben laten scheeflopen. Het is een illusie te denken dat we dit nu in een handomdraai kun-

nen rechtzetten, bijvoorbeeld door de oprichting van een instituut dat ten strijde mag trekken tegen elke vorm van racisme. Waarna we dan plots in een harmonieuze samenleving zouden ontwakken. Hoe dom kan je zijn om in dergelijke sprookjes te geloven? Er zullen echt stevige inspanningen van beide kanten nodig zijn om dat verhaal van inclusie te doen werken.'

Is de Vlaming daar volgens u al in gegroeid?

'Dat denk ik wel, zeker in de steden. De grote verkiezingsuccessen van extreemrechts zijn toch al maar meer een plattelandsfenomeen. Het discours van de jaren '90 in Borgerhout, hoor ik vandaag in pakweg Diksmuide. Vroeger waren de steden de grote gangmakers van extreemrechts, maar die tijd is voorbij, denk ik.'

Toch blijft Vlaams Belang het bijzonder goed doen in alle peilingen.

'Ik ben er nog altijd rotsvast van overtuigd dat de politieke hoofdstroom in Vlaanderen een conservatieve middenstroom is, van mensen die bereid zijn te geloven in hun identiteit en die hard willen werken voor hun toekomst. Alleen: als je die mensen constant beledigt en kwaad maakt, dan wordt het gevaarlijk.'

Is N-VA op vlak van migratie niet al te veel naar het centrum opgeschoven? En heeft uw partij de aloude vraag tot inburgering – 'je bent hier welkom, maar op onze voorwaarden' – niet ingeruild voor het wat minder dwingend klinkende 'inclusie'?

'Totaal niet. Als gelijkheid een werkwoord is, dan impliceert dat ook dat mensen die vandaag sociaal-economisch of op andere vlakken onderaan de ladder staan – migranten én anderen – moeten aanvaarden dat ze stevige inspanningen zullen moeten leveren om ten volle aanvaard te worden. Tegelijk moet de dominante groep in de samenleving aanvaarden dat ze inclusie moet organiseren. Waarbij we ons niet mogen verschuilen achter de puur juridische gelijkheid, die anno 2023 bij ons min of meer gegarandeerd is. Er bestaat immers ook zoiets als een maatschappelijke context, die in het verleden gecreëerd werd door die dominante groep. Ook die moet evolueren. Daarvoor openstaan, dát is inclusie.'

'Wokers maken er daarentegen een erezaak van om de westerse samenleving en identiteit zoveel mogelijk uit te wissen, en instrumentaliseren migratie. Waarbij ze heel bewust ook geen verschil meer maken tussen mensenrechten en burgerrechten. Zo houd je op termijn ook geen grenzen meer over. Dat druist radicaal in tegen mijn denken, dat heel uitdrukkelijk het bestaan van grenzen impliceert: volksoevereiniteit verplicht je ook heel nadrukkelijk te omschrijven wie het volk is. Willen mensen van buitenaf tot die gemeenschap toetreden, dan hebben wij het recht om poortwachter te spelen. Iederen heeft mensenrechten, maar niet iedereen die hier aanklopt, kan ook zomaar aanspraak maken op burgerrechten. Daarin verschil ik dus heel fundamenteel van de woke-visie.'

Dreigt u door uw eerder vaag en academisch taalgebruik niet een deel van uw publiek kwijt te spelen? Wat is er mis met assimilatie?

'Ik denk dat dit deels een puur semantisch debat is. Het probleem met de term assimilatie is dat het een context oproept waarbij een nieuwkomer bij wijze van spreken verandert in iemand van de gemeenschap waarin hij terechtkomt. In een geglobaliseerde wereld is dat nogal complex: je kan nooit volledig veranderen, al was het maar omdat je pakweg niet van huidskleur kan veranderen. Mijn ideaalbeeld is een vorm van synthese. De gematigde islam bijvoorbeeld zal op termijn een deel van de Vlaamse identiteit moeten worden, maar zo'n proces moet je uiteraard vanuit de res publica begeleiden en sturen.'

Steeds meer mensen vragen zich niet onterecht af hoe ver we daarin dan precies moeten gaan. Als we nieuwe migranten onbeperkt blijven toelaten, dan dreigt het gevaar dat we ons op termijn niet meer herkennen in onze eigen steden?

'Voor een goed begrip: ik ben géén voorstander van onbeperkte migratie. Ons partijprogramma is op dat vlak heel duidelijk: het Australische model staat niet bepaald voor onbeperkte migratie, lijkt me. Maar kijk naar een stad als New York, waar men die synthese toch behoorlijk succesvol gemaakt heeft. Ooit waren de Ieren daar totaal ongewenst, vandaag feest heel de stad mee op Sint Patrick's day. Dit gezegd zijnde: in een complexe samenleving als de onze, blijven de grenzen van Europa uitermate belangrijk. We kunnen onmogelijk iedereen die fysiek in staat is om ons continent te bereiken de garantie bieden dat hij of zij hier ook ergens zal worden opgenomen in een land.'

“ Ik merk dat vooral jonge mensen hard met 'woke' geconfronteerd worden. Dat zie ik ook bij mijn eigen kinderen ”

Hoe wil u uw partij de komende jaren zelf verder positioneren? U besluit uw boek met een verwijzing naar een uitspraak van Cicero: 'We zijn niet voor onszelf geboren'. Wellicht niet, maar waartoe wil u uw kiezers dan verleiden? Wat heeft N-VA hen nog te bieden?

'Dat citaat heeft heel mijn leven bepaald, het vat ook perfect samen wie ik ben als politicus. We worden niet geboren als een leeg vat, onze geschiedenis en onze voorouders hebben ons geboetseerd tot wie we vandaag zijn. Daar moeten we dus ook niet beschaamd over zijn, als individu zijn we gebonden aan vaderland en natie. Dit is ook exact wat de postmodernisten proberen uit te wissen, waardoor mensen finaal geen enkel houvast meer hebben. Ze voelen zich verraden en in de steek gelaten door een bepaalde intellectuele elite die niet langer voor hen opkomt. Die spanning is van alle tijden, maar wanneer je elite volledig losgezongen raakt van iedere werkelijkheid en elke vorm van

▲ Bart De Wever
Foto © Selina De Maeyer

identiteit, dan krijg je een maatschappelijke breuk.'

Tot voor enkele jaren nam N-VA het heel nadrukkelijk op voor de belangen van het bedrijfsleven, vandaag focust uzelf opvallend sterk op dat identitaire verhaal. Mogen we daar een nieuwe politieke strategie in zien?

'Zoals ik al zei: dit woke-boekje is gegroeid uit een lezingenreeks die oorspronkelijk ook een sterke sociaal-economische focus had. Ik ben een vrijemarktdenker en geloof in het kapitalisme, laat dat heel duidelijk zijn, maar ik geloof niet in geld zonder grenzen. Tegelijk heb ik gemerkt dat we ons cultureel-identitaire verhaal sterker moesten uitwerken en uitspelen. Meer hoeft u daar niet achter te zoeken.'

Net dat cultureel-identitaire verhaal was decennialang ook het handelsfonds van een partij als CD&V.

'Ik heb heel mijn leven een haat-liefdeverhouding gehad met de CVP (nu CD&V, nvdr). Decennialang was die partij de dragende kracht van Vlaanderen. Als Vlaams-nationalisten beschouwden we de CD&V als de kar die we in de juiste richting moesten duwen. Maar wat er vandaag nog overschiet van die partij, dat is ronduit triestig.'

Was het toch niet intelligenter geweest om de relaties met die partij en met de Boerenbond de voorbije jaren iets nadrukkelijker te koesteren? Misschien hadden jullie dan nu ook niet op ramkoers gelegen in het stikstofdossier, waarin N-VA eerder een groene koers lijkt te volgen?

(gepiqueerd) 'Een groene koers? Het vermijden van een vergunningenstop zou ik toch eerder als een liberale koers omschrijven. In 2021 velde de Raad voor Vergunningsbetwistingen een arrest waardoor ons hele vergunningenkader – dat al jarenlang met spuug en paktouw aan elkaar hing – op de helling werd gezet. Net de Boerenbond speelde de voorbije decennia een bepalende rol in het landbouwbeleid in Vlaanderen, maar laat ons toch niet vergeten dat de Boerenbond in essentie een veevoederbedrijf is. De belangen daarvan liepen en lopen niet noodzakelijk parallel met die van de boeren.'

'De mensen wijsmaken dat we Europa ervan kunnen overtuigen om de context en de regelgeving zomaar opnieuw te veranderen, dat is echt niet ernstig. We zullen onze reusachtige veestapel deels moeten afbouwen, hoe pijnlijk die waarheid ook is. En wat de CD&V betreft: die heeft het duidelijk heel moeilijk met zichzelf. Ik vind in die partij ook nog maar weinig van haar oorspronkelijke christelijke en Vlaamse wortels terug.'

Laat ons ook nog even vooruitblikken: u stond in 2019 niet ver van een akkoord met Paul Magnette, maar dat is finaal niet gelukt. Vijf jaar later zijn de uitdagingen op federaal vlak nog immers veel groter geworden. Maakt u de kiezer dan geen blaasjes wijs door erop te speculeren dat er in 2024 wel nog een akkoord mogelijk zou zijn met de PS?

'Dat zal van de verkiezingsuitslag afhangen. Wordt het Vlaams Belang in Vlaanderen de grootste

▲ **Bart De Wever**
Foto © Selina De Maeyer

partij, dan is het boeken toe en staat Vivaldi II in de steigers. Het gedroomde excuus ligt dan al klaar: tous ensemble contre l'extrême-droite. Dan gaan we rustig verder richting faillissement van dit land. In een ander scenario zie ik wél een kans om - vanuit de vaststelling dat het de facto onmogelijk is geworden om nog een federale regering te vormen – toch naar een grote hervorming te gaan.'

'Ik heb in 2020 bij Paul Magnette vastgesteld dat hij dat zelf ook heel goed beseft, maar dat is een verhaal dat hij bij zijn traditionele achterban niet kwijt kan. Komt daar nog bovenop dat een figuur als Bouchez – de enige patriot ter wereld die de taal van de meerderheid van zijn land niet spreekt – constant met een tricolore vlag staat te zwaaien. En alsof dat alles nog niet volstaat, voelt Magnette ook nog eens de hete adem van de communisten van PTB in de nek. Maar nogmaals: in 2020 heb ik vastgesteld dat die man mentaal al post-Belgisch denkt. Hij beseft heel goed dat we ooit zullen moeten praten. Alleen wil hij dat moment zo lang mogelijk uitstellen, terwijl het voor mij niet snel genoeg kan komen.'

'Voor de Franstaligen doet het status quo de kassa elke dag opnieuw rinkelen, en omgekeerd is een zelfstandig Wallonië net de ideale manier om de almacht van de PS te breken. Tot de dag van de verkiezingen zal de PS geen enkel signaal geven dat ze ooit met de N-VA een deal willen maken. Een sterk verkiezingsresultaat van het Vlaams Belang is het beste wat de PS kan overkomen, omdat elke stem voor die partij in de koelkast belandt. Alle dwergpartijen die ons in Vlaanderen dan nog resten, zullen met plezier in het Vivaldi II-scenario meestappen. En op het einde van de rit zal Magnette dan edelmoedig de Wetstraat 16 als een kroon over de taalgrens werpen naar een sukkel die die wil opzetten. Als het écht moet, zullen ze ook nog Les Engagés en desnoods zelfs de communisten in de regering loodsen.'

U ziet niets in een scenario waarin Vlaams Belang en N-VA een eventuele meerderheid in het Vlaams Parlement zouden verzilveren om zelf de onafhankelijkheid voor te bereiden?

'Kijk, laat ons even ernstig blijven en rationeel aan politiek doen. Is er nu echt iemand die gelooft dat er een opstand zal komen in Vlaanderen en dat het Vlaams Parlement dan de onafhankelijkheid zou uitroepen? En dat we dat langer dan vijf seconden zouden volhouden? Een partij die haar aanhang dat soort onzin voorschotelt, is in mijn ogen een partij die nutteloos en contraproductief is, het spijt me.'

Het Vlaams Parlement kan natuurlijk wel aangeven dat het hier en op dit moment voor Vlaanderen stopt, en ook internationaal de boodschap meegeven dat het geen toekomst meer ziet in het Belgische model?

'Dat kan, maar die mogelijkheid zal eerst op het federale niveau moeten worden gecreëerd. Vanuit de vaststelling dat het onmogelijk is om nog een coherente Belgische regering te volgen. Daar staan we ook vlakbij, maar Vlaams Belang zegt nu al dat het federaal niets wil doen en niet mee wil onderhandelen. Tja, waarom dien je dan eigenlijk lijsten in?'

U zegt dus klaar en duidelijk: het droomscenario van nogal wat Vlaams-nationalisten van de twee V-partijen die in Vlaanderen samen een regering vormen, dat slaat nergens op. Dat is totaal nutteloos en dus geen optie?

'Exact. Ik zou het zelf niet beter kunnen samenvatten. Het is totaal contraproductief, en bovendien heb ikzelf ook niets met het Vlaams Belang. Die partij beledigt me ook constant, waarom willen ze dan met mij een regering vormen?'

Met Vlaams Belang hebben jullie wel het Vlaams-nationalistische gedachtegoed gemeen. Heeft u dan toch nog meer gemeen met Open Vld of CD&V?

'Op een aantal vlakken wel. Sociaal-economisch is Vlaams Belang een linkse partij, en het is al evenmin een conservatieve partij. Het is een revolutionaire partij die de samenleving uit elkaar wil trekken. In die zin zijn ze zelfs de beste vrienden van de wokers. Vlaams Belang is net als wij

Vlaams-nationalistisch, dat klopt, maar daar houdt het dan ook op.'

U kan toch moeilijk beweren dat Open Vld of CD&V overtuigd Vlaams zijn?

'In theorie zijn ze confederalistisch. Ik heb ooit De Croo het confederalisme horen verdedigen als was hij een overtuigd N-VA'er. Er is dus minstens een raakvlak, maar toegegeven; die partijen zijn even standvastig als een paling in een emmer vol snot.'

“ Het postmodernisme heeft doelbewust een soort van identitair vacuüm gecreëerd, dat in de VS ingevuld werd met een anti-westers denken ”

Waar staat N-VA dan nog in het huidige politieke landschap? Moederziel alleen?

'Wij zijn een middenpartij die naar beide oevers kijkt, maar ik geef grif toe dat we vandaag in een moeilijke positie zitten.'

U weigert met Vlaams Belang in zee te gaan, maar heeft tegelijk ook niet al te veel moeite gedaan om de lijn met Open Vld open te houden. Was dat dan geen strategische blunder?

'Ik zou eerder zeggen dat Open Vld er veel aan gedaan heeft om de relatie met ons te verzuren. Als je persoonlijk je woord geeft om geen paars-groene regering te vormen en om niet te zwichten in ruil voor de Wetstraat 16, maar je doet dat vervolgens toch, dan voel ik me allerminst verantwoordelijk voor die verzuurde relaties.'

En dus flirt u liever met Vooruit, wat bij heel wat rechtse kiezers op veel onbegrip stuit?

'Ik flirt helemaal niet met Vooruit, dat is een verhaaltje dat de media en het Vlaams Belang constant opvoeren. Wat wél klopt: wanneer Vooruit zich inzake migratie en sociaal beleid op de Deense lijn plaatst, dan wordt dat voor ons een potentieel interessante partner om te besturen. Maar dat is een puur intellectuele analyse.'

“ De komende jaren zal onze partij steil bergop moeten fietsen ”

'Het is ook niet omdat Conner Rousseau stilaan in die richting opschuift dat de hele partij mee is. Zolang het Vlaams Belang niet de moeite wil doen om de transitie te maken naar een echte beleidspartij, blijven CD&V en Open Vld voor mij de meest logische regeringspartners op Vlaams niveau. Maar ik beseft het meer dan wie ook: de komende jaren zal onze partij steil bergop moeten fietsen.'

DE ZAAK MAROKKO: het dubbele gezicht van Europa

LUKAS DE VOS

Het behoorlijk overroepen corruptieschandaal in het Europees Parlement verbergt een lange geschiedenis van inschikkelijkheid en winstbejag in de relaties met Marokko. De EU en Marokko hebben elkaar nodig om geopolitieke en economische redenen. De Westelijke Sahara en de vluchtelingen betalen het gelag. Het Europees Parlement wil nu katholieker zijn dan de paus in eigen omgeving, maar wijzigt niets aan de bedenkelijke samenwerking met Rabat.

Business as Usual. Wat een storm tegen corruptie leek de eerste maanden van dit jaar, is hooguit een briesje geworden, waardoor de pers haar impact zwaar overschatte. Zelfs de benaming is fout: Qatargate had Marokkogate moeten heten. Niet om het geld. Sjeiks gooien nu eenmaal graag hun rijksdaalders in het rond. Wel om de amper verborgen politieke bedoelingen. Waarbij enkele Europese parlementsleden maar broekjes lijken in het internationale opbod. En het Europees Parlement zelf in een kramp van zelfbeleving schoot. Knack en Le Soir hebben degelijk onderzoek gedaan naar de 'geldstromen', die hooguit uitdraaien op 2,5 miljoen euro. Een habbekrats als je over de miljarden-misbruiken leest in de verslagen van het Europees Rekenhof, of wanneer je de wansmakelijke winsten ziet van de banken, de farmaconcerns, de wapenboeren en de energiereuzen in de troebele jaren van de pandemie en de oorlog om Oekraïne. Wat politiek aangevoeld wordt als een reusachtige bosbrand is financieel een enkele steekvlam. Politiek draait dan ook om afgezwakte compromissen, economische belangen om maximalisering van de winst. Politiek is emotionele zwakte, wereldhandel

◀ **Koning Mohammed VI van Marokko**
foto © MAP news agency

koudbloedige afdreiging. Marokko is in de hele omkoperij-affaire maar laat in het vizier gekomen. Omkoperij is zelfs een zware beschuldiging, het gaat in het slechtste geval om amateuristisch lobbywerk zonder tastbare resultaten. Dan heeft de Duitse automobiellobby het destijds veel beter aangepakt toen de Europese instellingen de eerste

handen. Het is een lange termijnstrategie waarin je makkelijk stromannen kunt opofferen. Precies wat nu gebeurt is met de Griekse Kaili - die een lichtgewicht was als één van de veertien vicevoorzitters van het parlement - en zelfs met de spin in het web, Antonio Panzeri. Daar vallen vraagtekens bij te stellen. Want hoe ligt de link met het politiek establishment in Marokko, de diplomatie en de spionage? Dat Panzeri, samen met Abderrahim Atmoun (de verbindingsman, nu de Marokkaanse ambassadeur in Polen), een koninklijke onderscheiding kreeg in juli 2014, was weinig meer dan een smeermiddel om dieper te infiltreren in de Europese besluitvorming. Officieel was hun decoratie een dank voor de ombouw van een jazzclub in Milaan tot ontmoetingsplek voor Marokkaanse gastarbeiders en hun gezinnen. Nuttig, want ook Marokkanen hebben stemrecht in Italië, wat kan wegen op de publieke opinie en op versteviging van de moslimwaarden.

“ Marokkanen mogen hun paspoort niet inruilen of vernietigen, ze blijven Marokkaans ook al dragen ze twee paspoorten ”

stappen zetten om de luchtvervuiling tegen te gaan (het beruchte Porsche-amendement). Niet dat de Britten toen veel netter waren: The Observer vond op 27 september 2015 een document waarin het ministerie van Milieu en Landbouw Britse europarlementsleden onder druk zette om tegen wetgeving te stemmen die onaangekondigde controles van uitstoot door wagens (met name Volkswagen, dat al gesjoemeld had met controleherkenning) zou toelaten.

Parochietoneel

Wat Marokko gedaan heeft, lijkt op onvoldragen parochietoneel. Je zoekt een paar hebzuchtige, redelijk onbetekenende parlementariërs en hun medewerkers (Antonio Panzeri, Francesco Georgi, Andrea Cozzolino, Lara Comi, Eva Kaili), aangevuld met wat familie en behoeftige maar ambitieuze vakbondslui (Susanna Camusso, Luca Visentini), en je begeleidt ze in hun kiescampagnes en in nuttige commissies van het Europees Parlement. Voldoende om inspraak te krijgen wanneer het over gevoelige materie gaat, zoals de soevereiniteit over de Westelijke Sahara, of de samenwerking met staatsbedrijven in Marokko die zo goed als allemaal eigendom zijn van de Makhzen, de kleine kring rond het staatshoofd koning Mohammed VI. Die heeft zowat alle sleutelbedrijven in Marokko in

Marokkanen mogen hun paspoort niet inruilen of vernietigen, ze blijven Marokkaans ook al dragen ze twee paspoorten. Atmouns loopbaan werd mede uitgestippeld door de Makhzen. Hij verbleef lange tijd in Frankrijk, werd regiobestuurder, parlements-lid, en in 2011 covoorzitter van de gemengde commissie EU-Marokko. Hij was het die Panzeri in de watten legde. Panzeri deed drie ambtstermijnen als Europarlementslid, en was voorzitter van de Magreb-afvaardiging. In 2017, toen Panzeri overstapte naar het mensenrechtensubcomité, nodigde Atmoun hem meermaals uit in Casablanca en Marrakesh, omgekeerd was hij zeer welkom in Italië. Samen reisden ze in 2018 ook naar Cuba, op Atmouns kosten. Na zijn vertrek uit het Europees Parlement startte Panzeri de ngo 'Fight Impunity' op in Brussel, die allicht als doorgeefluik voor smeergeld heeft gediend. Atmoun zorgde intussen voor contacten in Rabat met Mohammed Yassine Mansouri, een oud-medestudent van de koning en voormalig directeur van het staatspersagentschap Maroc Agence Presse. Mansouri is een invloedrijk man die vrije toegang heeft tot de koning. Hij staat ook aan het hoofd van de DGED, de Direction Géné-

◀ **Links, Abderrahim Atmoun. Rechts, Antonio Panzeri**
foto: Facebook / Abderrahim Atmoun

rale des Études et de la Documentation, de buitenlandse inlichtingendienst. Zonder zijn goedkeuring is elke infiltratie ondenkbaar. Daartoe werden twee spionnen van de DGED ingeschakeld: Mohammed Belharache en een niet bij naam genoemde spion.

Westelijke Sahara

Belangrijker dan dat netwerk van leerling-tovenaars zijn de drijfveren van Marokko. Dat Rabat kon manoeuvreren met amper 180.000 euro, wat reizen en voordelen in natura, zegt alles. De kern van alle inspanningen van Marokko is de geduldige verwachting dat de soevereiniteit over de Westelijke Sahara uiteindelijk helemaal naar Rabat zal gaan. Bij de onafhankelijkheid van die voormalige Spaanse kolonie (Rio de Oro), was Marokko al langer aan het provoceren tegen Spanje. In dat land liep het fascisme van dictator Franco op zijn laatste benen en Spanje zat bovendien in een diepe crisis door het isolatiebeleid van de falangisten en als gevolg van de grote olieboycot van 1973. Hetzelfde jaar waarin het Polisario (Frente Popular para la Liberación de Saguia el Hamra y Rio de Oro) werd opgericht. Het bevocht de Spanjaarden om de belangen van de inheemse bevolking te waarborgen. Het Polisario werd de pas afgesneden door Marokko, dat zijn kans zag, vanwege 'oude banden', om het land gewoon in te palmen. Enkele weken voor de overdracht van Rio de Oro (Akkoord van Madrid, 13 november 1975) trokken honderdduizenden Marokkanen in een 'spontane' Groene Mars de grens over, opgezweept door nationalistische ophitsing (en betaling van armen), en verklaarden het land der Sahrawi tot het hunne. Gauwgaauw, zonder raadpleging van de lokale bevolking, kende Spanje tweederde van het land toe aan Marokko.

Eén derde ging naar Mauretanië, dat vrij snel dat wespennest kwijt wou en Marokko de kans gaf alles te claimen. Tegen de zin in van de VN, die deze werkwijze afwees, en het internationaal recht inriep voor deze 'nog niet opgeloste dekolonisering'. Vandaag staan we geen stap verder, tenzij in negatieve zin. Het Polisario riep in 1976 met de steun van Algerije de Sahrawi Arabische Democratische Republiek uit, en kreeg meteen erkenning van 81 staten. Inmiddels is dat door uitgekende beïnvloedingspolitiek van Rabat en steun van grotere staten (de VS en de afzijdige EU) geslonken tot 24. Maar pogingen om een de facto toestand te betonnen in een onrechtmatige erkenning is al tot vier keer toe verhinderd door uitspraken van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens in Straatsburg. Ook het Internationaal Gerechtshof in Dan Haag toont zich onvermurwbaar. Vandaar de blijvende pogingen om die uitspraken te omzeilen.

Rijkdommen

Net daar toont de Europese Unie zich van haar lafste kant. De redenen daarvoor liggen voor de hand. In 2012 sloot de unie met Marokko een vrijhandelsakkoord af over visserij en landbouw. Niet onbelangrijk, want de grote hap die Rabat onder zijn gezag heeft, bevat alle rijkdommen van de Westelijke Sahara: fosfaat, zout, groenten, fruit, vis en zeevruchten. Rond dat territorium is

▲ Sahrawi troepen
foto © Alamy

een aarden wal gebouwd, om de Sahrawi buiten te houden. Zij beschikken alleen nog over zand in 20 procent grondgebied, de steun van Algerije en vluchtelingenkampen. Spanje kreeg al een voorkeursbehandeling. Het voert jaarlijks 100.000 ton vis in uit de Marokkaanse én Sahrawi-wateren. Het huidige visserij-akkoord, alweer ongeldig verklaard door het Europees Hof, bepaalt dat de unie elk jaar 52 miljoen euro betaalt om daar te mogen vissen met eigen vloot. Europa werkt ook onverdroten mee aan de uitbouw van havens in bezet gebied. Zo zorgt het Duitse Siemens voor uitrusting en energiebevoorrading van de fosfaatuitvoer. Der Spiegel onthulde in 2022 dat de Griekse ontwikkelaar Archirodon, met hoofdzetel in Dordrecht, de haven in El Ajoen (Westelijke Sahara) voor de fosfaatuitvoer aanpast. Het probleem is natuurlijk dat Europa

“ Marokko geldt als stootblok tegen vluchtelingen en economische verhuizers uit de straatarme zwarte staten onder de noordelijke band aan de Middellandse Zee ”

geen eenheidsstaat vormt. De jaloerse belangen van individuele lidstaten gaan altijd voor. Spanje blijft voorzichtig manoeuvreren, want behalve de visserij heeft het ook arbeidskrachten nodig voor de fruit- en olijvenpluk. Daarnaast heeft het twee (ommuurde) exclaves behouden, die geregeld door Sahelvluchtelingen worden bestormd, Ceuta en Melilla. Als Rabat ontstemd is, zoals bij de stem-

ming over de inperking van de meningsuiting en de onheuse behandeling van gevangen journalisten in het Europees Parlement in februari, kijkt het de andere kant op als duizenden ongelukkige migranten de grenshekkens daar bestormen in een poging de EU binnen te komen. Marokko geldt immers als stootblok tegen vluchtelingen en economische verhuizers uit de straatarme zwarte staten onder de noordelijke band aan de Middellandse Zee. De rest van Europa heeft eigenlijk geen interesse in het verhaal, behalve dan om de drugshandel een halt toe te roepen. Dat kan best met een autoritair bewind, dat eerst veroordeelt, en pas achteraf vragen stelt. Want Marokkaanse bendes, met vaste voet in Nederland en België, zijn de echte draaischijf geworden van de cocaïnehandel, nu havens als Antwerpen en Rotterdam steeds drastischer optreden tegen de producenten uit Colombia en Ecuador.

Mijnenvelden

Gejuich op de banken van de ondernemers dus, maar aan Sahrawikant viel er minder te vieren. Zij hadden op 21 oktober 2021 het dertig jaar oude wapenbestand opgezegd. Bij een vreedzame blokkade van de verbindingsweg met Mauretanië viel het Marokkaanse leger op 23 november de gedomilitariseerde zone van Guerguerat binnen omdat honderden vrachtwagens met bederfelijke waren vastzaten in de bufferzone. Het Polisario wou op zijn beurt de protestbeweging een veilige aftocht verzekeren, het kwam tot vuurgevechten. Sindsdien is het geregeld hommeles aan de aarden verdedigingswal. Maar niemand is gebaat met een open oorlog en folkloristisch verzet ontwricht het nu al moeizame vervoer.

▼ Sahrawi protest in Madrid
foto © Alamy

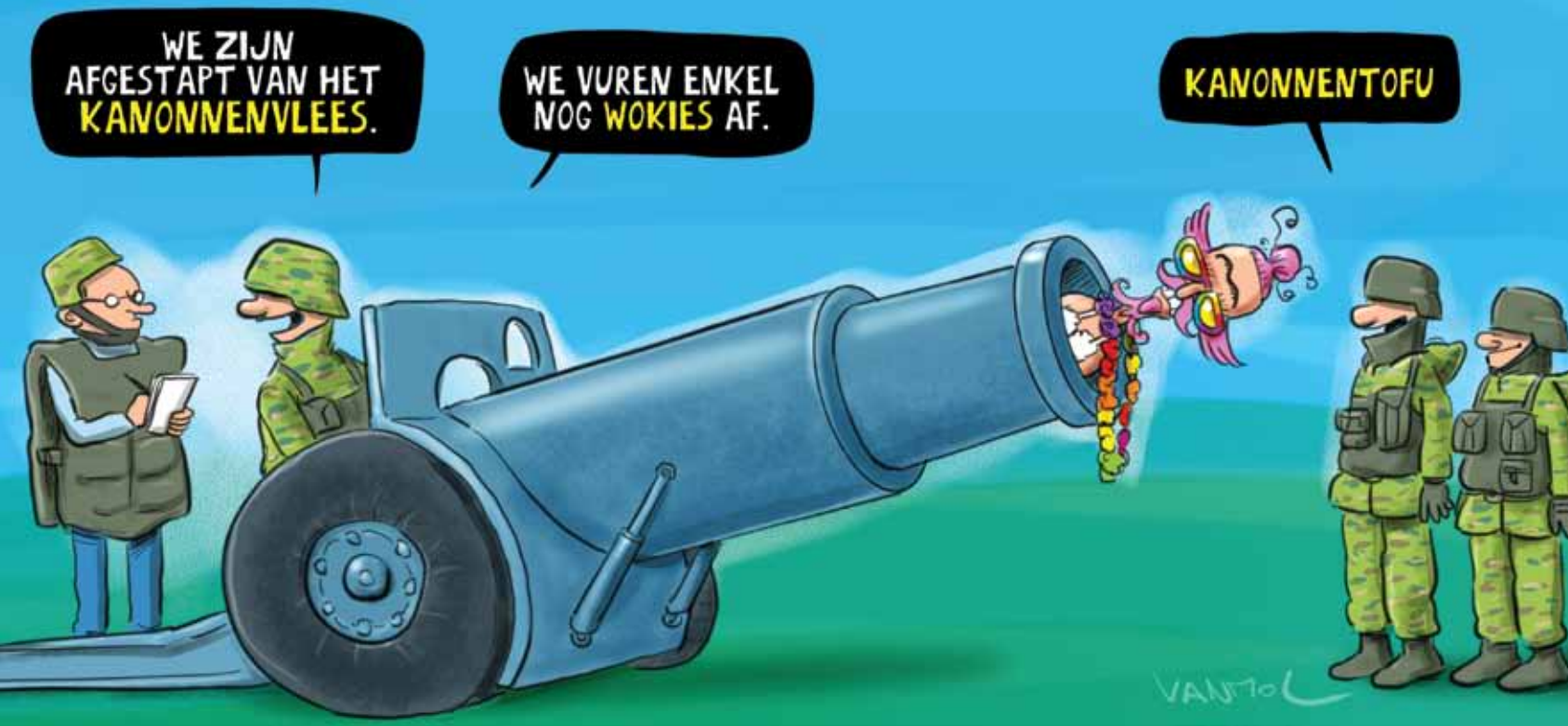
Anderzijds is de kloof blootgelegd tussen de oudere Sahrawi die de bezetting hebben meegemaakt en ondervonden, maar altijd hebben ingezet op on-

derhandelingen. De jongeren zijn dat wachten beu, zij eisen actie. Maar ze zijn onvoldoende bewapend om hun rechten op te eisen. Marokko heeft intussen de bewaking opgedreven en langs de gevoelige zones mijnenvelden aangelegd. En het Westen? Dat beschouwt het conservatieve bewind in Rabat als de beste verdedigingslinie tegen communisme, islamfanatisme en terrorisme. Van Europa hoeven de Sahrawi dus geen heil te verwachten. De unie is voor Marokko de grootste handelspartner (zowat 35,3 miljard euro, goed voor 1 % van de totale EU-omzet) met duidelijke overschotten voor Brussel. In 2019 overschreden de inkomsten van de EU 20 miljard, de invoer beperkte zich tot 15 miljard. Marokko heeft intussen - na lidstaat (wat wettelijk niet kan) - het op een na beste statuut verworven in zijn relatie met de EU, dat van 'geavanceerde bondgenoot'. Het land profiteert ook al ruim twintig jaar van een voordelig vrijhandelsakkoord.

Het associatie-akkoord blijft niettemin stuiten, omdat Europa zich te 'hardleers' opstelt en toch de Sahrawigebieden wil meerekenen, zoals Marokko eist. En doorgaat op zijn elan. Begin januari van dit jaar was 'EU-buitenlandminister' Josep Borrell nog twee dagen in Rabat om overleg te plegen over een versterkt partnerschap op het gebied van veiligheid en versterkte samenwerking in multilaterale instellingen. Tegelijk voert Brussel de strijd tegen dumpingpraktijken op, met name van Chinese glasvezel die langs Marokko Europa binnenkomt. Gebeurt er dan echt niets om Europa in beweging te krijgen, nu Marokko minder betrouwbaar lijkt dan verwacht, geen vooruitgang boekt inzake mensenrechten, en zelfs spyware inzet om tegenstanders te bespieden? Toch wel. Het parlement scherpt zijn interne plichtenleer aan, voert een bijkomend onderzoek en verhoogt de doorzichtigheid van functies die europarlementsleden opnemen. Voorzitter Roberta Metsola legt een veertienpuntenplan voor.

Daarin wil ze ook de vriendschapsgroepen opdoeken, vaak een besmeukt middel om ongezien persoonlijke voorrechten te verwerven in specifieke landen. Of er ook toezicht komt op de besteding van de ruim 4.000 euro zonder verantwoordelijkheid extra voor elk parlements lid, is evenwel nog twijfelachtig. Nu al is het blijkbaar onhaalbaar om reizen tijdig aan te melden, zelfs Metsola erkent dat zij niet altijd even nauwkeurig was. En in februari is de oprichting goedgekeurd van een Ethische Autoriteit, die de drie instellingen (raad, commissie, parlement) moet opvolgen. Maar ook daar blijven juridische vraagtekens. Zoals Geert Bourgeois verwoordde: 'Een interinstitutioneel orgaan samengesteld uit externen, bovendien mede aangeduid door de Europese Commissie, is in strijd met de scheiding der machten. (...) Het parlement hoort de uitvoerende macht te controleren en niet omgekeerd'. En anders loopt het Europees Parlement het risico zelf aan censuur te gaan doen door de vrijheid van meningsuiting te beknotten. 'Parlementaire onverantwoordelijkheid verdraagt geen enkele externe controle.' Leg dat nu eens uit aan Marokko.

OORLOG is jonge mannen die sterven en oude mannen die beslissen (en ikke gene seks, niemand seks)

PAUL DE HERT

Paul De Hert is rechtsfilosoof aan de Vrije Universiteit Brussel en Tilburg University. Hij is ook samen met Alain Grootaers Tegenwinder van het eerste uur.

Het woord kanonnenvlees staat terug in de krant! Met vier keer dezelfde medeklinker is het een heerlijk woord voor de stem. Ik herinner eraan dat medeklinkers spraakklanken zijn waarvan de uitspraak begint met niet-geblokkeerde stemspleet. Dat ongehinderd aspect van zoveel medeklinkers geeft kanonnenvlees dus schwung. Voor het overige is het een gruwelijk woord dat eigenlijk niet past in de eenentwintigste eeuw zoals voorspeld door Yuval Noah Harari in zijn Homo Deus. Dat boek vangt aan met een einde van de geschiedenis-verhaal: oorlog, honger en pest zijn overwonnen, en nu komen er andere, meer technisch gerelateerde problemen.

De voorbije jaren hebben aangetoond dat de oude kwalen van de mens niet helemaal achter de rug zijn. Pest en oorlog hebben bovendien veel met elkaar te maken, en dat is volgens historici al eeuwen zo (De Morgen, 28 januari 2023).

Het is dus oorlog op het Europese continent en we hadden het volgens mijn Antwerpse collega Tom Sauer moeten weten, want onverantwoord gedrag en onderschatting van de oude man Poetin bleek

uit het gedrag van onze beleidsmensen. Nu zitten we in gekke tijden waarin tanks die het verschil kunnen maken, beloofd worden, maar met vertraging. En waarin er kanonnenvlees wordt geteld. De belegering van een bepaalde stad kost acht Russische levens voor elk Oekraïens leven. Maar geen probleem voor Poetin. Rusland heeft genoeg menselijke grondstoffen. Treinen vol reservisten vertrekken dagelijks.

Reservisten is doorgaans niet meer dan een synoniem met 'man'. Soldaten is ook zo een synoniem, zeker in het verleden. In zijn achtste hoofdstuk ('Geweld, Verkrachting, moord en oorlog') van zijn boek *Anders. Gender door de ogen van een primatoloog* (2022) schetst de levenszachte bioloog Frans de Waal een nogal somber beeld van geweldgebruik bij mens en dier. We leren onder meer dat het voeren van oorlog tegen 'vreemde' stammen ook bestaat bij de andere primaten. Het duurde wel even voordat de morele bril werd bijgesteld, want onder invloed van romantische beelden over het dierenrijk werd wreed geweld tegen andere gemeenschappen uitsluitend bij mensen gesitueerd. Gemeenschappelijk aan mens en andere primaten is

dat bij geweldsmisbruik het geweld van mannelijke oorsprong is en in zijn meest vernietigende vormen (oorlog) vooral mannen treft. Deze heten dan bij de mens 'soldaat', 'reservist' of gewoon 'kanonnenvlees'.

De Waal koppelt aan die vaststelling een beschouwing over het mannelijk privilege bij de mens. Dat privilege, dat vandaag terecht bevochten wordt, bestond zeer zeker in het verleden maar altijd in meer uitgesproken vorm bij de hogere klassen. In de

dat zelfs de vaccinofiele ULB-professor Michel Goldman toegeeft dat vaccinatie voor mensen jonger dan 45 eigenlijk overbodig is. De groeiende lijst bijwerkingen voor jonge mannen (hartklachten) en vrouwen, wordt weliswaar nog steeds door virologen en epidemiologen geminimaliseerd, maar niet door de gewone artsen op het veld (France-Soir, 8 februari 2023).

Het boek *Factcheck: Neen. Niet elke arts deelt de mening van de televisie-expert van NKO-arts Erwin Annys* (2022) gaat over die disciplinaire oorlog tussen deskundigen. Goldman, een oudere man, blijft volhouden aan massavaccinatie, ook al leverde hij in *Frontiers in Medicine* een studie aan over vaccinatieschade bij zichzelf!

Een oude man, die geen enkele vorm van voortschrijdend inzicht vertoont of toegeeft, en also wat doet denken aan de onverzettelijke Oostenrijkse criticus Karl Krauss (1874-1936), is minister Vandenberghe. In de Kamer gevraagd naar zijn 'inzichten' over vaccinatieschade en oversterfte, geeft hij een onbevredigend cijferrelaas zonder inhoudelijke argumenten, een academicus onwaardig. De cijfers in België tonen niets aan. Natuurlijk niet, ze zijn er niet, ze zijn er onvoldoende of ze zullen er pas in een verre toekomst zijn.

In oorlogstijd is de macht schaamteloos, reden om niet te snel te roepen dat het oorlog is. Het is juist oorlogsretoriek die tot oorlog leidt en tot kanonnenvlees. Er was in 2020 geen pandemieoorlog, er was wel een virus waarvan al snel bleek dat het niet iedereen op dezelfde wijze trof. Vaccinatie is een perfect verantwoorde keuze voor mensen met een risicoprofiel. Oudere mensen (bejaarden, senioren of mensen op leeftijd) behoren daartoe.

Ik huldig al de mensen binnen deze groep die na een kosten-batenanalyse gekozen hebben voor vaccinatie zonder dezelfde keuze te eisen van niet-risicomensen. Het is niet prettig om tot een risicogroep te behoren. De eigen kwetsbaarheid eerlijk durven inschatten siert een mens. Een houding van wat Michael Van Peel bestempelt als 'Ikke gene seks, niemand seks' verdient deze morele waardering niet. Elk leven is kostbaar, ook dat van gezonde jonge mensen. □

“ In oorlogstijd is de macht schaamteloos, reden om niet te snel te roepen dat het oorlog is ”

onderste sociale lagen werd met andere woorden iedereen uitgebuit of mishandeld, los van het geslacht. Overal in Europa trof de verplichte legerdienst of de verplichting te vechten in een oorlog vooral arme jongeren - wat gelijk stond met doorzeefd met kogels en pijlen op een of ander modderig slagveld te eindigen. Door de geschiedenis heen was het lot van miljoenen jongemannen een onwaardig en voortijdig verlies van het leven. Op iedere (arme) jongen deden heersers beroep, zonder tegenspartelen te dulden. De Waal haalt Amerikaans president Franklin Roosevelt aan: oorlog is jonge mannen die sterven en oude mannen die dit beslissen.

Interessant is hoe oude mannen omgaan met vrouwen: waar jonge mannen van weinig waarde worden geacht, werden vrouwen anders bejegend. Vanuit het cynische perspectief van oudere mannen vormen zij toekomsttroeven die veilig dichtbij moeten worden gehouden, terwijl jonge mannen kunnen worden uitgezonden om voor dubieuze doelen te sterven. Zij zijn vervangbaar.

Ik ga deze analyse niet doortrekken naar het massale covid-vaccinatiebeleid van de voorbije jaren (ondanks de oorlogsretoriek van alle westerse leiders terzake) omdat er dan een luide reactie komt van verontwaardigde mensen die vooral willen framen en daartoe verontwaardiging als rechtvaardiging gebruiken. Toch weze terloops aangestipt

Landbouwminister Jo Brouns:

‘Het meest duurzame voedsel is lokaal voedsel, dus bouw dat niet af!’

WINNY MATHEEUSSEN

De stikstofakkoorden leggen het spanningsveld tussen landbouw en natuur pijnlijk bloot. Landbouwminister Jo Brouns (CD&V) gaat in gesprek over de toekomst van de landbouw in Vlaanderen en het belang van onze strategische voedselvoorziening op de beperkte ruimte die we hebben. Maar ook over een partij die haar electoraat ziet afkalven en hoe ze daar mee omgaat.

We vallen maar meteen met de deur in huis: het gaat niet goed met CD&V. In de peilingen scoort de partij bedroevend laag. Flirten jullie binnenkort met de kiesdrempel?

Jo Brouns: ‘Dat geloof ik niet. Ik begrijp uw vraag, maar ik heb de laatste weken heel wat steun gevoeld. De mensen waarderen dat we opkomen voor het platteland, onze voedselvoorziening en de strategische autonomie. Zonder te willen beweren dat dit nu de grote electorale ommekeer is. Ik wil ook niet in polarisatie vervallen. Dat is niet mijn stijl.’

Net dat wordt u verweten. Minister-president Jan Jambon sprak, nadat de deadline van de Krokusvakantie voor het stikstofakkoord verviel, over belangen die buiten het dossier lagen. Daarmee doelde hij volgens mij op de electorale belangen van CD&V. Je kan moeilijk ontkennen dat CD&V in electoraal zwaar vaarwater zit.

‘Vroeger werd CD&V verweten te veel de partij te zijn van enerzijds-anderzijds. Nu zijn we heel duidelijk en verwijt men ons profileringsdrang. Als burgemeester van Kinrooi doe ik al tien jaar op deze manier aan politiek. Ik wil gewoon een duidelijke mening, een klaar standpunt. Het is dan aan de burger om zich daarover uit te spreken.’

‘Nu noemt men dat profileringsdrang. Voor mij gaat het over de toekomst van onze land- en tuinbouw, de toekomst van onze economie en de verbetering van de natuurkwaliteit op die plaatsen waar een probleem is. Daarom gaan we stikstof reduceren, maar we doen dat in een context waarin de landbouw en de industrie nog kansen moeten krijgen om te zorgen voor onze strategische onafhankelijkheid. Dáárover gaat het.’

‘Als dat dan in de perceptie betekent dat we een partij zijn die het moeilijk heeft en zich wil profileren, is dat maar zo. Daar lig ik niet wakker van.’

U ligt daarentegen wel wakker van onze strategische autonomie. Waar minister van Omgeving Demir zwaait met het doembeeld van een vergunningenstop, stelt u daar tekorten in de voedselvoorziening tegenover. Dat is toch polarisatie?
‘Voor mij is dat geen verhaal dat nu speelt, maar de keuzes die we vandaag maken gaan een impact hebben over een periode van tien, vijftien jaar en zelfs langer. Ik ben me bewust van de cijfers die betrekking hebben op de natuurlijke uitfasering ten gevolge van de demografie. Van de 100 landbouwers zijn er maar twaalf die een opvolger hebben. De gemiddelde leeftijd van de landbouwer is 57. Binnen tien, vijftien jaar zijn die weg.’

‘Daarbovenop komen de bijkomende opkoopregelingen en het strengere kader waaronder sommigen gaan bezwijken. Wanneer je al die zaken in rekening brengt, zie je dat we aan een razend tempo onze lokale primaire sector aan het verliezen zijn. Hoe je het ook draait of keert zal dat onze autonomie en strategische positie ondermijnen. Er zal wel altijd voedsel zijn, maar meer en meer afkomstig van het buitenland. Daar maak ik dan de vergelijking met onze energievoorziening: we hebben hier nog wel wat productie. Maar als je de grote bronnen naar het buitenland laat vertrekken weten we waar dat toe leidt. Dan zijn we afhankelijk. Dat maakt me bezorgd voor de komende generatie.’

‘Het zullen altijd anderen zijn die de gaten zullen opvullen die wij hier laten vallen. En dan moet je een paar cruciale vragen durven stellen. Wat met de kwaliteit? Wij hanteren hier strenge regels die niet in het buitenland afdwingbaar zijn. Wat met de duurzaamheid? Het meest duurzame voedsel is lokaal geproduceerd voedsel.’

‘Nergens wordt zo'n kwaliteitsvol, duurzaam en veilig voedsel geproduceerd als hier bij ons. Dat is voor mij zo stuitend. Ik krijg het niet uitgelegd dat we vandaag produceren aan de meest strenge normen op vlak van milieu, van dierenwelzijn en voedselveiligheid terwijl we ondertussen voedsel

importeren uit het verre Zuiden.’

‘Ik steun wat dat betreft de Franse president Macron. Die vindt dat we veel kritischer moeten zijn bij het afsluiten van de grote handelsakkoorden. Dat gaat om een korf van producten waar voedsel slechts een deeltje van uitmaakt. We hebben geen grip op de condities waaronder dat geproduceerd wordt. Ondertussen ligt het hier in de winkelrekken, vaak aan dumpingsprijzen die ver onder het niveau duiken van onze eigen hoogstaande producten. Ik vind dat een probleem.’

U wil de arme boeren uit het Zuiden de toegang tot onze markt ontzeggen?

‘Dat kan misschien zo overkomen, maar het is een kwestie van keuzes maken. Als zij vandaag niet in staat zijn om de kwaliteit te leveren die we hier verwachten en opleggen kan ik dat alleen maar vaststellen. Als je die toelaat tot de markt creëer je oneerlijke concurrentie en krijgen we arme Vlaamse boeren.’

‘Je kan ook de vraag stellen of de boeren uit het Zuiden die export naar hier wel nodig hebben. Maar goed, dat is het debat over vrije handel. Ik leef hier en sta voor een duurzame land- en tuinbouw die maar één weg uit kan gaan: die van de verdere verduurzaming. Onze landbouwers willen dat ook en zijn daar bewust mee bezig. Maar het moet wel in een eerlijke context met een gelijk speelveld gebeuren. Het is onze taak en verantwoordelijkheid als politici om er voor te zorgen dat onze boeren eerlijk kunnen concurreren met

“ Stikstof reduceren, ja, maar in een context waarin landbouw en industrie ook nog mogelijk zijn ”

het buitenland. Op dit moment is dat binnen de interne Europese markt al moeilijk. Als we ons al wat kritischer kunnen opstellen tegenover alles wat van buiten de EU komt, is dat al een stap in de goede richting.’

Sommigen verwijten de CD&V te veel te kijken naar de landbouw zonder rekening te houden met andere sectoren.

‘In heel dit debat gaat het natuurlijk over meer. Wij zijn daar niet blind voor. De toekomst van de landbouw gaat voor mij hand in hand met de toekomst van de industrie. Ik zie geen tegenstelling. Iedereen moet inspanningen doen, de landbouw misschien omwille van de specifieke eigenschappen van ammoniak wat meer. We doen dat ook.’

‘Het pakket aan maatregelen wordt door geen enkele CD&V'er in vraag gesteld. We moeten de reductie van stikstof voortzetten. De voorbije 30 jaar is er een vrij gelijklopend pad bewandeld door landbouw en industrie. Nu moet we naar een versnelling. Alleen is het dan wel belangrijk dat we

tot een gelijke behandeling komen. Dat is cruciaal om tot een juridisch stressbestendig kader te komen. Als er iets is wat een advocaat als basis gaat nemen om ons onderuit te halen, is het ongelijke behandeling. Ik vind het belangrijk om dat in dit debat te blijven benadrukken.'

Kunt u eens uitleggen waaruit die ongelijkheid op dit moment bestaat?

'Eerst en vooral de vergunbaarheidsdrempel. In de oorspronkelijke conceptnota staat dat de landbouwer vanaf een uitstoot van 0,025% een passende beoordeling moet maken. Dat instrument gaat na of en in hoeverre de activiteit een negatieve impact heeft op de omgeving. Voor de industrie ligt die drempel op 1% voor een passende beoordeling en eventuele maatregelen om de stikstofuitstoot te reduceren. Voor de landbouw is er een traject voorzien dat de grens verlegt naar 0,8%. Alleen gaat dat over een absolute drempel waarboven je geen vergunning kan aanvragen.'

'Voor de uitstoot van de industrie ligt de drempel voor het maken van een passende beoordeling dus 40 maal hoger dan voor de landbouw. Daarenboven moeten ze dan pas een passende beoordeling maken en kunnen ze overgaan tot reductiemaatregelen. Een vergunning aanvragen blijft mogelijk.'

'Wij vragen om die drempels gelijk te trekken naar 1% en voor beide sectoren dan een passende beoordeling te vragen, zonder dat die drempel voor de landbouw absoluut is.'

Er is wel een verschil tussen de uitstoot van de landbouw en die van de industrie. Bij de landbouw gaat het over een ammoniakdrempel van 0,025 tot 0,8% terwijl de 1% voor de industrie over NOx

gaat. Ammoniak bevat veel meer stikstof dan NOx. 'Maar met dat verschil wordt al rekening gehouden. Dat blijkt uit de impactscores. Als een bedrijf een impactscore heeft van bijvoorbeeld 6% betekent dat dat het verantwoordelijk is voor 6% van de stikstofimpact op de nabijgelegen Speciale Beschermingszones (SBZ). In die berekening zitten de specifieke eigenschappen van ammoniak vervat.'

“ Er zal altijd voedsel zijn, maar meer en meer afkomstig uit het buitenland. Zoals onze energie. Dat baart me zorgen ”

Ik sta zeer wantrouwig tegenover modellen sinds de coronacrisis. Die staan of vallen met de parameters die je meeneemt. Dat maakt manipulatie mogelijk.

'Ik ga niet zo ver gaan om de wetenschap in vraag te stellen. Ik wil wél de realiteit onder ogen zien. Dat brengt ons bij het debat rond de kritische depositiewaarden (KDW's), de kritische hoeveelheid stikstof die een bepaald gebied kan verdragen. Die mogen in mijn visie nooit in de wet verankerd worden. Want net die verankering zorgt momenteel voor de problemen in Nederland.'

'In bepaalde gebieden ligt de KDW zó laag dat je de landbouw er met tak en wortel mag uitroeien, het verkeer en de industrie kan stilleggen en het hele gebied mag ontvolken. Dan nog ga je niet onder die kritische depositiewaarde gaan. Die vast-

stelling komt van de ecologen, niet van Jo Brouns.' 'Je raakt daar niet onder de DKW om de doodeenvoudige reden dat we geen deken over Vlaanderen kunnen leggen: er komt stikstof uit het buitenland. Dan moeten we de sociaal-economische afweging durven maken: wat is de waarde van van die ene stikstofgevoelige soort ten opzichte van onze bedrijven? Mijn visie is dat je het geld om zo'n bedrijf te sluiten beter besteedt aan een beter natuurbe-

“ In bepaalde gebieden ligt de toegelaten hoeveelheid stikstof zó laag dat je de landbouw er met tak en wortel mag uitroeien, het verkeer en de industrie kan stilleggen en het hele gebied mag ontvolken ”

heer en -herstel. Laat dat bedrijf dan verder doen en neem andere maatregelen die wel iets uithalen.'

'Als die kritische depositiewaarden in de wet worden verankerd kan het zomaar zijn dat één plantje op de Kalmthoutse Heide er voor zorgt dat Greenpeace de uitbreiding van de haven van Antwerpen tegenhoudt. Gefundeerd, omdat het in de wet staat. Net omdat die kritische depositiewaarden in Nederland in de wet zijn opgenomen loopt men daar met de kop tegen de muur.'

'Dat is de basis van de vergunningenstop, niets anders. Het volstaat dus om de KDW's niet te verankeren in de wet. Maar ik sluit niet uit dat we in de

toekomst bij het uitreiken van vergunningen telkens de essentiële vraag gaan stellen wat nu de impact is op de omgeving. Dat iedere vergunningsaanvrager zal moeten aantonen dat de impact niet significant negatief is, En dat zal niet enkel gelden voor de boer maar ook voor de garagist of de staalreus.'

'Om het ondernemen nog mogelijk te houden in Vlaanderen op lange termijn is het dus noodzakelijk om die beoordelingen te maken met gezond verstand. Goed beseffende dat bepaalde soorten zodanig weinig stikstof kunnen verdragen dat 100 jaar maatregelen niets gaan veranderen. Ondertussen kan het overigens perfect zijn dat de natuur in die omgeving in goede staat verkeert. Dat kan je enkel uitzoeken door ecologen ter plaatse te laten afstappen om waarnemingen te doen. Vaak blijkt dat de toestand ter plaatse in orde is. Effectieve waarnemingen zijn beter dan enkel modellen te hanteren.'

'Het is een no brainer om die kritische depositiewaarden uit de wet te houden. Je kan geen Nederlandse krant open slaan of het gaat daar over. Het eerste punt van bemiddelaar Johan Remkes was om die KDW's uit de wet te halen. Wij mogen die fout niet maken. Voor mij is dat geen specifiek CD&V-punt. Het zou juridisch en wetenschappelijk vanzelfsprekend moeten zijn om dat niet te doen.'

Dat klinkt allemaal heel redelijk. Maar kon die discussie niet gevoerd worden bij het afsluiten van het Krokusakkoord? Uw voorganger Hilde Crevits heeft dat mee onderschreven. CD&V komt terug op gemaakte afspraken.

'Ik hoor ook die beschuldiging dat wij ons gegeven woord zouden breken. Ik ben het daar niet mee eens. Er is een wereld van verschil tussen

februari '22 en nu: 20.000 bezwaren, nieuwe adviezen, nieuw wetenschappelijk inzicht, een oorlog in Europa, de lessen uit Nederland. Al die zaken samen, op één jaar tijd, maken dat ik anders kijk naar dit dossier.'

'Ik vond het prioritair dat we al die bezwaren en de antwoorden er op grondig bekeken en evalueerden. Zo zijn we er achter gekomen, uit een antwoord op een bezwaar, dat het de bedoeling was om de kritische depositiewaarden in de wet te verankeren. In geen enkele nota, in geen enkel advies dat ik gezien heb, werd geschreven dat die KDW in de wet moest worden opgenomen. Net dat is cruciaal om een vergunningenstop te voorkomen, dat is de belangrijkste les uit Nederland. Het deed bij ons de alarmbellen afgaan en toont het belang aan van de oefening die we hebben volbracht door alle bezwaren en antwoorden grondig te bestuderen.'

'Het is belangrijk om de totaliteit en de complexiteit van de evolutie van dit dossier in te zien. Ik wijs de kritiek dat we ons woord zouden breken dan ook met klem af.'

U verwijt evenmin uw voorganger Hilde Crevits dat ze zich vorig jaar in de luren heeft laten leggen?

'Dat zijn woorden die men mij ooit in de mond heeft gelegd. Ik vind dat zeer kwalijk. Ik durf zelfs te zeggen dat er nooit een minister van Landbouw is geweest die 3,8 miljard euro uit de brand heeft gesleept voor de transitie die noodzakelijk is. Dát was mevrouw Crevits.'

'De rest is de realiteit na haar: 20.000 bezwaren, nieuwe arresten over het onderscheid tussen ammoniak en NOx, alles wat ik hier al opsomde. Van al die elementen is de oorlog die uitbrak in Europa wat mij betreft nog het belangrijkste. Die heeft ons geconfronteerd met onze kwetsbaarheid wanneer we voor onze basisbehoeften afhankelijk zijn van het buitenland. Maar ik heb de indruk dat die realiteit wordt miskend.'

'Men verwijt ons steeds van te veel aan kortetermijn politiek te doen. In dit dossier gaat het nu eens echt over de lange termijn. Op dit moment moeten we 8 miljard monden voeden. Tegen 2050 worden dat er 10 miljard. Door de klimaatverandering zal het in bepaalde delen van de wereld onmogelijk worden om voedsel te produceren. Onze regio zal dus enkel aan belang winnen in dat proces. En dan zouden wij, op zo'n kantelpunt in de geschiedenis, net die voedselproductie gaan afbouwen? Dat krijg ik niet uitgelegd. De beslissingen die we nu nemen gaan impact hebben op de toekomst van onze kinderen en kleinkinderen.'

U ziet in deze crisis ook mogelijkheden. Welke zijn dat?

'Samen met Nederland worden wij als eerste uitgedaagd door de stikstofproblematiek, omdat we op een beperkte ruimte moeten opereren. Die crisis kan ons op termijn een voorsprong opleveren. Ik geloof daar in. Wij moeten nu versneld investeren in verduurzaming. We mogen de ambitie hebben

om het Silicon Valley van de voedselproductie te worden. Hier gebruiken we stal- en voedertechnieken die hun tijd ver vooruit zijn. We beschikken over een heel pakket dat gericht is op een circulaire, klimaat- en stikstofneutrale landbouw. We moeten die voorsprong uitbouwen en benutten.'

'We kunnen verder vergroenen, maar daar zal een stevig steunpakket tegenover moeten staan om dat mogelijk te maken voor de blijvers en jonge boeren. Vergroenen is onmogelijk met een rekening in het rood.'

Er zitten veel technieken in de pijplijn die maar niet worden opgenomen op de lijst van toegelaten maatregelen om stikstof te reduceren. Sommigen zien daar kwaad opzet in.

'Het Wetenschappelijk Comité Veeteelt, dat voor die erkenning moet zorgen, is recent terug geactiveerd. Dat mag voor mij allemaal sneller gaan. Maar daarnaast vind ik het ook belangrijk dat we meer aan kennisuitwisseling doen met Nederland. We hebben elk een lijst van erkende technieken om stikstof te reduceren. Laat ons die delen. Ik zie dat daar politieke wil rond bestaat.'

'Qua nieuwe technieken kan ik zeggen dat ik vorig jaar nog de opdracht heb gegeven aan de KU Leuven om de luchtwassing in gesloten stalsystemen te optimaliseren. We staan daar aan de vooravond van totaal stikstofneutrale stalsystemen. Dat gaat niet over een verre toekomst, dat is een kwestie van maanden. Als we die nieuwe technieken introduceren hebben we een heel mooi antwoord op de uitdaging die er is. Ik geloof sterk in innovatie om de landbouw verder te verduurzamen. Maar daarvoor moeten we de nodige tijd en middelen vrijmaken.'

Laat ons nog even teruggaan naar het verleden. CD&V krijgt van N-VA het verwijt dat ze jarenlang heeft laten betijen.

'Het klopt niet dat er de laatste jaren niets is gebeurd. Neem er gerust de statistieken bij. Wat reductie betreft is er een duidelijke positieve evolutie, al is die de laatste jaren wat gestagneerd. Bij de laatste telling was er toch weer een afname van 5% bij de runderen en ook bij de varkens. Er komt nu een nieuwe telling en ondertussen speelt de demografie ook mee: zo neemt het aantal dieren verder af.'

De Boerenbond heeft een belangrijke rol gespeeld bij de evolutie naar monocultuur en schaalvergroting, die de afhankelijkheid van de boeren enkel heeft vergroot. We zien allerlei nieuwe boerenorganisaties ontstaan. Keert de boer de Boerenbond en ook CD&V de rug toe?

'De hele sector staat voor een grote transitie naar circulaire landbouw. Dat geldt evenzeer voor de Boerenbond. Heel de discussie rond schaalvergroting vind ik een foute framing. Elke onderneming heeft de neiging om te groeien. In de landbouw is dat niet anders. Schaalvergroting heeft het voordeel van milieu-efficiëntie. Maar vaak was het ook de enige knop waaraan de boer kon draaien om zijn bedrijf leefbaar te houden.'

'De milieunormen zijn steeds strenger geworden, wat tot extra kosten leidde. Op de eindprijs heeft de landbouwer geen invloed. En dus was opschalen vaak de enige mogelijkheid om op het einde van de maand nog een loon over te houden. Banken en andere instellingen, zoals de Boerenbond, zullen zeker ook in die richting advies gegeven hebben. Vanaf een bepaalde schaal kan je meer investeren en milieu-efficiënter worden. Schaal is voor mij geen vies woord. De realiteit, tot op vandaag, is dat de keuze voor schaalvergroting meestal de enige was om te overleven.'

'Naar de toekomst toe gaat differentiëren veel belangrijker worden. Ik zie in mijn omgeving dat

bedrijven die daarvoor kiezen en afstappen van de monocultuur schokbestendiger zijn.'

'Wat de nieuwe boerenorganisaties betreft, daar stel ik hetzelfde vast als u. Maar ik kijk daar onthecht naar. Ik sta als minister van Landbouw voor het geheel van de sector en luister naar iedereen, of het nu de Boerenbond, het ABS of de vereniging van de boeren uit het Turnhouts Vennengebied is. Ik heb goede contacten met al die organisaties en probeer de verschillen te overstijgen. Ik heb ook veel bezoeken gebracht aan individuele landbouwers, los van de organisaties. Zij missen waardering, niet alleen op het financiële gebied maar vooral op maatschappelijk niveau. Daar komt dan nog de rechtsonzekerheid bij. Zij willen vooral verder boeren. Ik streef naar een akkoord waar iedereen zich in kan vinden. Ik heb me, samen met mijn partij, verdiept in het dossier om te komen tot een meer evenwichtig verhaal. Ik merk dat er voor die inspanningen veel waardering is.'

Die waardering komt toch niet van Natuurpunt, dat zich genesteld heeft in de administratie en op het kabinet van Zuhal Demir. Bij boeren hoor je vaak dat zij enkel uit zijn op hun gronden. Is Natuurpunt de nieuwe vijand van de landbouwer?

'Zoiets ga je me nooit horen zeggen. Zo doe ik niet aan politiek. Ik ga niet mee in polarisatie. Ik denk niet in termen van wij tegen de vijand. Ik wil bruggen bouwen, zonder naïef te zijn. Want we zien ook wel een aantal zaken die u aanhaalt. Maar met een vijandbeeld gaan we er niet geraken.'

'Ik wil met de Coalitie van de Welwillenden, diegenen die redelijk zijn, tot nieuw harmonieuze evenwichten komen in ons landschap. Er is geen andere weg. Zij die beweren dat industrie, landbouw en reductie van stikstof niet samengaan, dwalen. Wij willen scherpe doelstellingen aanvaarden en inzetten op innovatie. Degenen die niet meer verder kunnen, koop die dan uit. Maar vooral: bied perspectief aan diegenen die willen blijven, die in de toekomst voor onze strategische autonomie en onze toekomst willen zorgen.'

'Het hele debat overstijgt het landbouwverhaal zelf. Landbouw is voor een stuk de ziel van Vlaanderen. Ik voel hoeveel steun er is van niet-landbouwers. Zij beseffen heel goed dat de primaire sector een belangrijke rol heeft in onze samenleving. We moeten zoveel functies combineren op dit kleine lapje grond: landbouw, weginfrastructuur, wonen, industrie, natuur. Dat is de grote uitdaging vandaag.'

En laat ons vooral niet strenger zijn dan noodzakelijk. Tijdens de regeringsonderhandelingen heeft N-VA-voorzitter Bart De Wever gezegd dat we vooral niet aan Gold Plating mochten doen, dat is de praktijk om strenger te zijn dan de Europese regels en verordeningen opleggen. Daar sta ik volledig achter. Als katholiek is heiliger willen zijn dan de paus het beoefenen van de zonde der hoogmoed.'

▲ Vladimir Putin
Koning Willem-Alexander
foto © Belga

HOLLAND

Land van koopmansgeest en deugcultuur

JOHAN SANCTORUM

▲ Johan Sanctorum is filosoof-publicist en Doorbraak-columnist.

Een ophefje bij onze noorderburen: het bierconcern Heineken had in maart vorig jaar, een maand na de Oekraïne-inal, het voornemen geuit zijn Russische vestigingen te sluiten en het land te verlaten. Maar nu blijkt dat de brouwer toch al die tijd in Rusland is blijven investeren en zelfs 61 nieuwe producten op de Russische markt lanceerde, zo vlooidde het onderzoeksplatform Follow-the-Money uit. Oeps, het vat af. Ja maar neen, weerde topman Dolf van den Brink zich als een duivel in een wijwatervat: 'We hebben geen nieuwe investeringen gedaan, we hebben gewoon de bestaande vestigingen opengehouden om nationalisatie te voorkomen'. 'Laf gezwabber', fulmineerde de directeur van een beleggersvereniging. De zaak ligt des te gevoeliger, omwille van de rol van Rusland bij het neerschieten van vlucht MH17 in 2014 in Oost-Oekraïne. Kort: Heineken zit met een fameus pr-probleem. Wanneer houdt de gulden regel 'business as usual' op, en moeten CEO's omschakelen naar een ethisch discours?

Daar raken we een subtiel gegeven aan, binnen wat we maar 'het Hollandse collectief bewustzijn' zullen

noemen: de eeuwenoude evenwichtsoefening tussen kapitalistische winstlogica en protestants deugden. We noemen dit kortweg het Heineken-syndroom. Ik zal het woord 'Hollander' hier verder gebruiken als stigma en lichte scheldnaam voor de olijke, gezellige, welbespraakte noorderbuur die we op de camping liever niet ontmoeten omdat zijn kosmopolitische opdringerigheid ons de keel uithangt. Er mag wat cultureel conflict in de lucht hangen, ook op vakantie.

Het wijzende vingertje

De Hollandse 17de eeuw, ook wel genoemd de Gouden Eeuw, leverde uiteenlopende fenomenen op als Vermeer, Spinoza, én de Vereenigde Oostindische Compagnie, een semi-staatsbedrijf dat het monopolie kreeg toebedeeld op de overzeese handel. Elke burger kon aandelen in de vennootschap verwerven, via de Amsterdamse effectenbeurs. Deze publieke deelname in het overheidskapitalisme werd hét cement van de samenleving, waarbij ook af en toe speculatieve fiasco's hoorden van mensen die met hun geld geen blijf wisten en alles verloren, zoals de bekende tulpen crisis. Faites vos jeux. Toen al was cultuur winstgevend en kunst een

goede belegging, vandaar dus Rembrandt, Vermeer en veel mindere goden. Binnen dit 17de eeuwse burgerkapitalisme kreeg zelfs een vrijdenker als Baruch Spinoza een plaats: controversieel, een rebelse verlichtingsfiguur avant-la-lettre, maar in de marge van de opkomende koopmansnatie moest dat kunnen. Het filosofisch liberalisme was als het ware de intellectuele vertaling van de vrije handelsgeest en het durfkapitalisme.

Tegelijk trok het ook naar de andere kant: vrijheid moest altijd in balans worden gelegd met schuld en verantwoordelijkheid. Vandaar het moreel suprematisme dat Nederland tot op vandaag kenmerkt: vanuit de protestantse deugmoraal ontstond het welbekende wijzende vingertje en het idee van Nederland als vrije, welstellende én politiek correcte modelstaat. Die dubbelheid is een Freudiaanse evidentie, het heet 'compensatie' en manifesteert zich als hypocrisie: 's zondags wordt gebeden, op maandag wordt er weer bedot. Het periodieke schuldgevoel is therapeutisch en voedt het liberalisme op weekdagen. Het is ook op en top Amerikaans, alhoewel: niet toevallig werd New-York in diezelfde Gouden Eeuw gesticht door Hollandse kolonisten.

Dit evenwicht tussen entrepreneurschap en periodieke uitingen van berouw (dat soms ook een uitlaatklep vindt in liefdadigheid en filantropie à la Bill Gates) heeft zich vandaag op de woke-scène geworpen. Meer algemeen zou men kunnen stellen dat de wokes het jongste nevenproduct vormen van het postmoderne kapitalisme. Enthousiaste winstmodellen zoeken altijd naar morele compensatie, al was het maar om de waren verkocht te krijgen. Zie de greenwashing-strategie (elk bedrijf vandaag 'ecologisch-bewust'), de hype van het 'ethisch ondernemen', en de zelfverplichting om in elke reclamespot een mens van kleur te laten opdraven.

Policor in de polder

Terug naar Hollands glorie. Tegenover zijn liberale handelsgeest afficheert Nederland zichzelf ook graag als model van maakbaarheid (de dijken!) én als topland inzake ethische standaarden. Onder meer Anne Frank en de historische banden met het Joodse volk, vooral in de tweede wereldoorlog, maken deel uit van die morele borstklopperij. De Belgisch/Vlaamse burens zijn daarbij vergeleken groezelige carnavalvierders bij wie je wel lekker kan eten en drinken, maar na het plassen ook snel weer de grens overtrekt, richting het Rijk van de Redelijkheid, zonder koterij en zonder haakneuzen in carnavalsstoeten.

En ja, Nederland heeft een betere debatcultuur, meer openheid, minder censuur of zelfcensuur. Tegelijk zijn het diversiteitsbeleid en het identitaire dwangdiscours nergens zo doorgeschooten als bij onze noorderburen. Filosoof en publicist Sebastien Valkenberg publiceerde daar in 2021 een aardig boekje over, getiteld 'Policor in de polder. Hoe politieke correctheid Nederland dom maakt'. Valkenberg mag, in tegenstelling tot Vlamingen die

deze weg opgaan, wél publiceren in de mainstream media en zijn zeg doen in tv-praatprogramma's. Niemand wordt gecancelled, er bestaat geen cordon médiatique in Nederland, we kunnen er alleen maar jaloers op zijn. Alhoewel. De hallucinante toestanden die Valkenberg beschrijft, en waar wij nog niet aan toe zijn, zoals universitaire huilkamers en puppy rooms voor 'kwetsbare' studenten die zich 'onveilig' voelen, ze worden wel gesignaleerd, maar dat is het dan ook, niemand is verontrust. De absolute tolerantie maakt ook dat elke opinie niet langer dan één dag overleeft. Voor de echte waan van de dag, ga over de Moerdijk en beleef de grote marktplaats der meningen. Hollanders zijn voor vrijheid maar hebben een gloeiende hekel aan chaos. In Nederland is radicalisme een anomalie, een product voorbij zijn houdbaarheidsdatum. De Bolkestein-richtlijn

De Hollandse conservatieve publicist Sid Lukassen zoekt vergeefs naar 'transcendentie'. Was Spinoza al een getolereerde brulboei binnen de 17de eeuwse handelscultuur, dan geldt dit tot op vandaag eigenlijk voor elke opiniemaker in Nederland die zich wat laat gaan in een parler-vrai. Dat verklaart ook de frustratie van radicale publicisten als Sid Lukassen: ze mogen zeggen en schrijven wat ze willen, er is geen enkel cordon médiatique, maar deze vrijheid is niets meer dan het filosofische alibi van de koopmansnatie, die even snel weer terugvalt op de protestantse deugcultuur. Idem voor zijn meer geïnstitutionaliseerde geestesverwanten, Cliteur en Baudet: in wezen zijn het vooral handelaren in ideeën en opinies, altijd net in het pak en met een stevige boekenverkoop als bijverdienste.

'Ik wil transcendentie, precies om niet gevangen te blijven in het dagelijks ophefje', jammert Lukassen. Die transcendentie (op zich een onvervalst domineewoord) zal hij niet krijgen. Het 'dagelijkse ophefje' behoort tot het tolerantiedenken van de vrije ideeënmarkt, waarin een glas bier na een half uur verschaalt. Tijdig opdrinken dus en bijbestellen. De triomf van het vrijemarktdenken, door ex-EU-commissaris Frits Bolkestein - weer niet toevallig een Hollander - verheven tot heilig principe van het vrije verkeer van mensen, goederen en diensten, impliceert een oppervlakkigheid waar gezond winstbejag en morele façade/netheidsverordeningen elkaar uitstekend in evenwicht houden. Met het Russische leugentje om bestwil is dat even fout gelopen, maar daar bestaan marketing- en communicatiebureaus voor om dat recht te zetten. Zo zijn we weer bij de bierbrouwer met het slechtste bier ter wereld en een omzet van 26,6 miljard, goed voor 231 miljoen hectoliter (cijfers 2021). Daar zit ook wat overgenomen Belgisch spul tussen, zoals Maes, Cristal, Affligem en Mort Subite. Ach, AB Inbev verkoopt ook nog altijd Leffe in Rusland, maar daar is niks Belgisch, laat staan Vlaams meer aan. Wij verkopen onze kroonjuwelen, onze trots, onze natie. Wij hebben geen echt debat, geen meningen cultuur, en dat bespaart ons veel kopzorgen.

ONZE REGIONALE LUCHTHAVENS SPEELTUIN VOOR DE ELITE?

Volgens de oppositie zijn regionale luchthavens zoals Wevelgem, Oostende en Deurne verlieslatend en dienen ze enkel het belang van de *happy few*. Daar als overheid geld in pompen vinden ze een schande. Maar klopt dat wel? Een beeld zegt meer dan duizend woorden.

Een aspirant-piloot kijkt in een Franse Robin 200 nog even de vluchtroute na terwijl hij wacht op de instructeur.

1

Elitaire Jet Set

Zowel Wevelgem, Oostende als Deurne zijn een uitvalsbasis voor privé-jets. Dat wekt al snel afgunst op, maar voor industriëlen en zakenlui is een discrete en snelle afhandeling van een vlucht van cruciaal belang. Snel en ongehinderd aankomen op de plaats van bestemming, daar draait het om. 'Onze klanten staan op discretie en een vlotte service', verklaart Luc Olivier van Luxaviation in Wevelgem.

'Daarvoor betalen ze ook en voor hen is het de prijs waard. Op een grote luchthaven als Zaventem is zo'n aangepaste service veel moeilijker en lijnvluchten bieden niet de nodige flexibiliteit. Hier zitten veel bedrijven met vestigingen in heel Europa. Met een privé-jet kan je makkelijk verschillende productiefdelingen op dezelfde dag bezoeken. Efficiëntie staat centraal. Dit is een wezenlijk onderdeel van onze economie. Verder doen we hier het onderhoud van verschillende toestellen, waaronder ook de geleasde jets van de Belgische overheid.'

2

De privé-toestellen staan op naam van bedrijven die over heel de wereld actief zijn. Het belang voor de economie kan bezwaarlijk overschat worden. De regionale luchthavens zijn een onmisbare schakel in de bereikbaarheid en garanderen mee de tewerkstelling in het hinterland.

1

De cockpit van een Dassault Falcon.

2

Voor het comfort moet je het niet doen: rechtstaan is niet mogelijk en het toilet is enkel bedoeld voor noodgevallen.

Opleiding en onderhoud

Piloten moeten opgeleid worden. Op de regionale vlieghavens vind je verschillende vliegscholen die een opleiding aanbieden, voor sportvliegtuigjes tot commercieel piloot. De luchthaven van Wevelgem is een vaste stek voor het onderhoud van privétoestellen uit binnen- en buitenland.

Cargo

Oostende fungeert naast uitvalsbasis voor de chartervluchten van TUI vooral als cargoluchthaven. Egypt Air levert verse groenten en fruit, maar ook snijbloemen. Bouwpromotor Bart Versluys bouwt momenteel in Oostende verschillende nieuwe hallen om de cargocapaciteit gevoelig uit te breiden. Dit levert nieuwe banen op. Een A330 Cargo landt met een vracht snijbloemen en vertrekt even later met hulpgoederen naar het door een aardbeving zwaar getroffen Turkije.

Veiligheid primeert. De trots van Wevelgem: een nagelnieuwe crashtender Z6 van Ziegler.

3 Heden en verleden: de oudste nog vliegende SV-4 en een moderne Airbus.

4 Deze Duitse Albatros uit de Eerste Wereldoorlog kan je bewonderen in het Stampe & Vertongen museum.

Museum

Naast de zakelijke bedrijvigheid vinden we op de luchthavens van Deurne en Wevelgem ook een luchtvaartmuseum. In Deurne is dit gewijd aan het luchtvaartpioniersduo Stampe & Vertongen. Hier vind je de grootste collectie zeldzame nog vliegende SV-4's, de legendarische door Stampe ontworpen en gebouwde tweedekker.

Op het tarmac ontmoeten we een medewerker die de schouders ophaalt bij het horen van de kritiek dat zijn luchthaven verlieslatend is. 'Die maatschappelijke kosten-batenanalyse houdt alleen rekening met de zuivere uitbating. Naar de meerwaarde voor de ruime omgeving wordt niet gekeken, maar die is er ontegensprekelijk. Weet je, de NMBS is nog nooit uit de rode cijfers geraakt. Daar hoor je niemand over. Daarmee is de discussie voor mij afgesloten.'

Tekst **WINNY MATHEEUSSEN**

Foto's **TIM DIRVEN**

Welke bestemming voor onze KERKEN?

MICHAËL VANDAMME

Alle verhoudingen in acht genomen kent Vlaanderen behoorlijk wat kerken, steeds minder kerkgangers met onbruik en leegstand als onvermijdelijk gevolg. En dan stelt zich de obligate vraag: welke bestemming geven we aan deze (in se religieuze) gebouwen? Verschillende actoren spelen een rol en ook al is het proces van herbestemming vaak geen sinecure, levert de praktijk enkele geslaagde voorbeelden op. Een situatieschets.

Het beeld dat je krijgt op een zondagochtend in een willekeurige kerk in Vlaanderen spreekt boekdelen. Niet alleen neemt het aantal kerkgangers drastisch af, binnen deze slinkende groep zie je ook nog eens een enorme vergrijzing. Het is veelzeggend voor de maatschappelijke plaats die de katholieke kerk anno 2023 in Vlaanderen inneemt. Heel wat cijfers bevestigen deze trend. We plukken ze uit het officiële jaarverslag van de Belgische Katholieke Kerk die, het moet gezegd, daar in alle transparantie over communiceert. In 2021 vonden maar 8 priesterwijdingen plaats. Zomaar even 45 parochies werden opgeheven of in een groter geheel ondergebracht. Even veelzeggend: slechts 4.000 koppels besloten in datzelfde jaar voor het altaar te trouwen, vijf jaar eerder was dat nog het dubbele. En nog een laatste cijfer om de globale trend te schragen: precies 5.237 mensen lieten zich uit het doopregister schrijven. Vier keer meer dan in 2020.

Tegenover die maatschappelijke trend staat de patrimoniale werkelijkheid dat Vlaanderen veel kerken telt. Afgerond om en bij de 1.800 parochiekerken, gemiddeld eentje per 7,5 vierkante kilometer dus. Voor dat dichte netwerk bestaat een historische verklaring: de Franse revolutie. Een bewogen tijd die ook in onze contreien alles overhoop haalde. Een antireligieuze golf trok door het land, wat in de 19de en vroeg 20ste eeuw een soort religieuze tegenreactie veroorzaakte, met een zekere bouwwoede als gevolg. Uit onderzoek blijkt dat zowat de helft van die 1.800 kerken

◀ **Sint-Niklaas**
Schoolkapel van de Broederschool
precies uit de periode 1801-1960 dateren. Afgestemd op de noden van toen, maar inmiddels door de realiteit ingehaald. 'Het is een objectieve vaststelling dat de kerken, ooit ontworpen voor grote groepen gelovigen, op sommige plaatsen te ruim én te talrijk zijn voor de huidige geloofsgemeenschappen', legt Jonas Danckers, adviseur religieus erfgoed bij PARCUM, uit. 'Een slinkend aantal priesters en een aanpassing aan de huidige nood aan zingeving draagt ook al bij tot een onvermijdelijke reorganisatie van de pastorale werking. Dat heeft dus zijn gevolgen voor het aantal parochiekerken dat bediend wordt.'

Unieke kerkfabrieken

Het verstoorde vraag- en aanbodverhaal tussen kerken en kerkgangers leidt automatisch naar de problematiek van de her- of nevenbestemming van kerken. En die kan je dan weer niet los zien van de eigendomsvraag: van wie zijn al die kerken precies? Ook daarvoor moeten we een duik in de

voor de exploitatie, het onderhoud en de investeringen van de kerk of kerken op het grondgebied van hun parochie. Tegelijkertijd hebben de gemeenten de verplichting financieel bij te springen, wanneer de bestaande middelen ontoereikend zijn. Dat was een historische compensatie voor het feit dat de kerken in de Franse periode aangeslagen werden.

In de praktijk lijkt de gemeentelijke tussenkomst eerder regel dan uitzondering. Aan dit vrij unieke instituut van kerkfabrieken zit één groot voordeel: de Vlaamse kerken zijn doorheen de jaren vrij degelijk onderhouden, precies dankzij de wettelijke verplichtingen hier publieke middelen voor aan te wenden.

Keerzijde van de medaille is de eerder politieke wrevel. Want ook al is de tussenkomst een verplichting, niet iedereen vindt het opportuun. Eén euro bestemd voor een kerkfabriek, kan niet aan andere doeleinden besteed worden. Er is zelfs geen ruimte voor politieke keuzes. De ergernis is eerder symbolisch dan financieel. Uit een onderzoek van Belfius blijkt dat de toelagen aan de besturen van de eredienst amper 0,55 procent van de gemeentelijke begroting zou opsorpen. Maar uit een onderzoek van Vlaams parlements lid Maurits Vande Reyde en de Hasseltse schepen Frank Dewael, beiden Open Vld, zou het om een totaalbedrag van 160 miljoen euro gaan. Hun conclusie: 'Dit is niet meer te verantwoorden in tijden waarin lokale besturen amper rondkomen en inwoners moeite hebben met de energiefactuur'.

Wat er ook van zij, de rol van de kerkfabrieken is belangrijk. Niet alleen ligt de eigendomstitel van zowat de helft van de Vlaamse kerken bij een lokale kerkfabriek, zo'n 40 procent is eigendom van de gemeente, terwijl de overige 10 procent tot een vzw behoort. De kerkfabriek speelt echter een rol voor elke kerk waar religieuze activiteiten plaatsvinden, wat van hen een cruciale schakel

“ Sinds 2011 werden in Vlaanderen 181 kerken aan de eredienst onttrokken. Vandaag weten we dat dit richting de 200 gaat

— Jonas Danckers ”

▼ **Bibliotheek Diksmuide**
Vroeger kerk van de paters recollecten

geschiedenis nemen, opnieuw richting de Franse periode en de anti-klerikale golf die in die jaren door onze gewesten trok. Dat leidde namelijk tot de confiscatie van de toenmalige parochiekerken door de staat. Eerder uit pragmatisme dan uit principe, trachtte Napoleon tijdens de jaren die volgden de relaties met de kerk te normaliseren. Dat leidde in 1801 tot het concordaat dat hij met Paus Pius VII sloot. Het is toen dat het instituut 'kerkfabriek' in het leven werd geroepen. Kerkfabrieken staan als openbaar bestuur lokaal in

maakt bij elk plan van her- of nevenbestemming van een kerkgebouw. Verschillende actoren spelen een rol, met inbegrip van het bisdom dat steeds haar toestemming moet geven om een kerk 'te onttrekken aan de eredienst', zoals dat heet. Of anders gesteld: het stopzetten van de religieuze activiteiten in het gebouw.

'Dat is geen detail', benadrukt Jonas Danckers. 'Voor katholieken is een kerk immers meer dan een gebouw, maar een onderdeel van het sacramentele: een gewijde ruimte. Dat is anders bij protestanten waar het allemaal rond de eredienst als dusdanig draait, terwijl de locatie waar die plaatsvindt geen religieuze betekenis heeft.'

“ Een kerk is geen grauw fabriekspand, maar een patrimoniaal waardevol gebouw waar mensen vaak belangrijke momenten hebben meegemaakt

— Jonas Danckers ”

Beleidslijnen Vlaamse overheid

Kerkfabriek, lokaal bestuur, het bisdom en behoorlijk wat stakeholders zijn de gekende stukken van de puzzel, maar sinds 2011 ging er nog een andere partij een rol van toenemend belang spelen: de Vlaamse overheid. Een conceptnota van toenmalig minister Geert Bourgeois (N-VA), 'Een toekomst voor de Vlaamse Parochiekerk', zorgde voor een keerpunt. Handig was dat Bourgeois toen bevoegd was voor Binnenlands Bestuur én Erfgoed, de twee beleidsdomeinen die in deze relevant zijn. Vandaag zijn dat respectievelijk Bart Somers (Open Vld) en Mathias Diependaele (N-VA). In die bewuste nota werden een aantal beleidslijnen uitgezet om de dialoog over de toekomst van de parochiekerken op gang te brengen, maar ook om besturen bij te staan in een traject naar een neven- of herbesteding. Er werd wat gesleuteld aan het wettelijk kader, met duidelijke communicatie over de mogelijke subsidies die je voor dergelijke projecten kan ontvangen.

Een belangrijk onderdeel is het kerkenbeleidsplan, waarin een gemeente samen met haar kerkfabrieken een visie op de toekomst van haar parochiekerken formuleert. De aanwezigheid van zo'n plan werd enkele jaren later al een voorwaarde om voor subsidies en premies voor restauratie en renovatie in aanmerking te komen. Vanaf 2012 geeft PARCUM, het door de Vlaamse overheid erkende museum en expertisecentrum voor religieuze kunst en cultuur, advies aan gemeente- en kerkbesturen over deze vragen betreffende onroerend religieus erfgoed. In 2015 werd het Projectbureau Herbesteding Kerken in het leven geroepen, een initiatief waar steden, gemeenten en kerkbesturen bij kunnen aankloppen voor begeleiding bij een haalbaarheidsonderzoek voor de gedeel-

telijke of gehele herbesteding van kerken. Het is een beleid waarop verder gebouwd wordt met inmiddels één aanspreekpunt (Platform Toekomst Parochiekerken, gedragen door VVSG en PARCUM) en de kerkenbeleidsplannen die een verplichtend karakter krijgen vanaf 2025.

Breed draagvlak nastreven

Het uitwerken van een nieuwe bestemming van een kerk gebeurt niet in een handomdraai. Vaak is het een parcours met verschillende hindernissen, maar de belangrijkste vaststelling is dat er tal van voorbeelden bestaan waar het traject een succesvol eindpunt kent. 'Wanneer we kijken wat de voorbije jaren gerealiseerd is, maar ook wat niet gelukt is, dan springen twee typische struikelblokken in het oog', legt Jonas Danckers uit. 'Om succesvol te zijn, is het onontbeerlijk dat aan een breed draagvlak gewerkt wordt.'

Slechts als je je eigen belang kan overstijgen, kan je naar een oplossing werken. Participatie is essentieel. Vergeet niet dat het herbesteden van een kerk voor velen een emotioneel gegeven is, en niet enkel religieus. Een kerk is geen grauw fabriekspand, maar een patrimoniaal waardevol gebouw waarin mensen vaak belangrijke momenten hebben meegemaakt, van doop over huwelijk tot begrafenissen. Een ander terugkerend probleem is de financiële kant van de zaak. Zeker in kleinere gemeenten, leggen dergelijke projecten een behoorlijke druk op de begroting. Subsidies zijn zonder meer een hulp, maar ook een samenwerking met partnerorganisaties of privéspelers kunnen oplossingen bieden.'

We keren terug naar het beginpunt van de 1.800 parochiekerken in Vlaanderen. Hoeveel zullen dat er over tien jaar nog zijn? En over twintig jaar? 'Dankzij de kerkbeleidsplannen hebben we een vrij goed zicht op de richting', stelt Jonas Danckers. 'Om en bij de 90 procent van de gemeenten hebben hun plan afgerond. De overige 10 procent hebben het proces opgestart, maar nog niet afgerond. Soms werd het nog niet goedgekeurd of ontbreekt een gemeenteraadsbesluit of een attest van het bisdom, het is een kwestie van tijd voor alles afgerond raakt.'

Wat leren ons die plannen nu? 'Ongeveer één derde van alle kerken zal een hervorming ondergaan, dat is een complete herbesteding of een structurele nevenbestemming', zegt Jonas Danckers. 'Opvallend is dat in het merendeel van deze gevallen voor die nevenbestemming geopteerd wordt. Er blijft met andere woorden ruimte bestaan voor een religieuze activiteit. Hamvraag is hoe snel dit allemaal zal gaan? Sinds 2011, met inbegrip van 2021, werden in Vlaanderen 181 kerken aan de eredienst onttrokken. Vandaag weten we dat dit richting de 200 gaat en ongetwijfeld zullen er meer volgen. Kerkenbeleidsplannen worden immers een verplichting vanaf 2025. Bovendien is het de bedoeling ze op termijn aan de meerjarenbegroting van de kerkfabrieken te koppelen.'

Kerk van de paters recollecten

(Diksmuide, Bisdom Brugge)
Jaar van reconversie: 1986

De paters recollecten kochten in 1910 de kerk die ze ruim een eeuw eerder hadden verkocht. Naast de kerk bouwden ze een nieuw klooster. In de Eerste Wereldoorlog werd het complex compleet verwoest. De recollecten besloten het klooster en de kerk te herbouwen in 1921. Na het vertrek van de paters in de jaren tachtig kwamen de gebouwen in handen van de gemeente. Sinds 1986 is een bibliotheek de hoofdbestemming van de kerk. In 2004 werd de sacristie ingericht als leesruimte en kwam er een nieuwe inkom-, trappen- en liftenhal. In 2010 werd het dak vernieuwd en geïsoleerd. De bibliotheekkerk en de ganse site kregen in 2012 een grondige opfrisbeurt. Een uitbreiding van de bibliotheek was nodig. Door enkele muren weg te breken heeft de kerk een minder gesloten karakter. De kerk werd opnieuw geschilderd en kreeg nieuw meubilair. De boekenkasten zijn lager dan voorheen zodat de bezoeker over de kasten heen kan kijken. De lage boekenkasten behouden het ruimtelijke karakter van de kerk. Ze zijn ook verplaatsbaar, waardoor het mogelijk is om de inrichting van de kerk gemakkelijk te wijzigen. Zo zijn ook andere activiteiten mogelijk.

Gluren bij de burens

'Eigen lof stinkt, maar ik denk dat onze Vlaamse aanpak rond de her- en nevenbestemming van kerken er best mag zijn', vertelt Jonas Danckers van PARCUM. 'Je merkt dat onze weloverwogen werkwijze de belangstelling van onze Duits- en Franstalige landgenoten wegdraagt. Ook de buitenlandse interesse is er, onder meer vanuit Italië. Natuurlijk is elk land anders. De manier waarop het verhaal voor protestantse kerken geschreven wordt, is ook anders. Net als het financiële luik erg bepalend is. Door het fenomeen van de kerkfabrieken is bij ons de financiële druk misschien minder groot dan in pakweg Nederland waar kerken zelf bedruipend moeten zijn. Je merkt ook dat het traject iets minder snel afgelegd wordt dan, maar de essentie is het eindresultaat.'

Bibliotheek Diksmuide
Vroeger kerk van de paters recollecten

Kapel van de Broederschool

(Sint-Niklaas, Bisdom Gent)
Jaar van reconversie: 2017

De kapel van de Broederschool maakt deel uit van het gebouwencomplex van de Broeders van de Heilige Hiëronymus Emiliani, kortweg de Broeders Hiëronymieten. Het geheel omvat een klooster, een psychiatrisch ziekenhuis en een school. De geschiedenis van het complex gaat terug tot het jaar 1826, wanneer de 'Commissie der Godshuizen' een jongensweeshuis oprichtte in de Nieuwstraat. Doorheen de jaren werden gebouwen bijgebouwd, uitgebreid of vervangen door nieuwbouw, later ook in art-decostijl. De op het schooldomein centraal ingeplante kerk werd tussen 1870 en 1872 gebouwd naar ontwerp van de geestelijk directeur, priester Josephus Aloysius De Roubaix. Vanaf 2005 kreeg de schoolbibliotheek een plaats in het kerkgebouw. In een latere fase werd ook het Open LeerCentrum van de school in de kerk ondergebracht. Een deel van de kerk bleef evenwel behouden als gebedsruimte. In 2015 werd beslist de kerk een nieuwe invulling te geven. Het bureau MT Architecten uit Nieuwkerken ontwierp in overleg met eigenaar en Agentschap Onroerend Erfgoed een box-in-box-systeem: in het kerkgebouw staat een box van drie verdiepingen hoog die een aparte, afgesloten ruimte vormt. Door deze ingreep kan het kerkgebouw enerzijds dienst doen als sacrale ruimte, maar anderzijds ook vier moderne klaslokalen, een stille werkruimte en het vernieuwde Open LeerCentrum huisvesten. Doordat de box steunt op veertien palen wordt de kerkvloer maximaal gevrijwaard. De zone van het koor blijft behouden als sacrale ruimte.

Verering voor Charles I contrasteert met die voor de huidige Charles III

Indrukwekkende herdenking voor een onthoofde koning van lang geleden

Charles I

HARRY DE PAEPE

Een koning die 374 jaar geleden onthoofd werd, lijkt in Londen meer emoties op te roepen dan de nieuwe koning Charles III. Die wordt op 6 mei gekroond en de onverschilligheid van de natie lijkt zijn grootste bondgenoot. Harry De Paepe dompelde zich in Londen onder in de Charles-herdenking.

Het is zondagochtend 29 januari 2023. De wereldstad Londen ligt er slaperig bij onder een gesloten wolkendek. Aan de rotonde voor Buckingham Palace sluit de politie het verkeer af. Een menigte van allerlei slag drumt wat bij elkaar en de politieagenten bevelen de mensen om aan de kant te blijven. Een man met een Spaans accent vraagt aan een 'bobby' of de koning misschien op komst is. 'No mate', antwoordt die. De toerist heeft niet door dat hij, zoals alle anderen, ongeduldig staat te wachten op de traditionele wissel van de wacht. Ik wandel geamuseerd verder. Aan de kant van de weg hangt een agent over het stuur van zijn fiets. 'Excuseer, meneer, verzamelt de herdenking zich daar?', wil ik weten. Verderop op de boulevard die men 'the Mall' noemt, zie ik ze staan. De politieman knikt. Dat daar zijn de soldaten van 'The King's Army'.

Amateurs met een missie

Tussen de auto's aan de kant steken pieken op en er klinken bevelen. Enkele van de pluimen op de hoeden wapperen in de wind. Sommige piekeniers dragen niet alleen een ijzeren helm op hun hoofd,

maar ook dikke brilglazen op hun neus. Het zijn mannen, vrouwen en kinderen die een groot deel van hun vrije tijd wijden aan het herbeleven van de zeventiende-eeuwse Engelse Burgeroorlog. Ik spreek een van de stewards in een geel hesje: 'Wij zijn allemaal lid van de English Civil War Society.' De bejaarde man is samen met zijn vrouw amateursoldaat. 'Ons regiment staat vandaag in voor de veiligheid. We zijn lid van de parlementaire fractie, zie je. Vandaag is het hun dag.' Hij wijst met een glimlach naar de mannen en vrouwen in hun rode en blauwe uniformen. 'De vijand rekent

missarissen van het uitzonderlijke tribunaal durfden slechts vijftig van hen het ultieme vonnis ondertekenen. De dood eisen van een gezelfde vorst, regicide, dat was lang geen evidentie.

Verhalen over de laatste dagen van Charles I tonen een man die berustte in zijn lot. Alsof hij de hoofdrolspeler was van het christelijke passieverhaal onderging de afgezette koning talloze beledigingen en beschimpingen. Op de ochtend van zijn executie, 30 januari 1649, stond hij twee uur vroeger op dan gewoonlijk. Tegen zijn kamerbewaarder, kolonel Thomas Herbert, zei de koning: 'Ik ga nu al opstaan, want ik heb vandaag nog veel te doen.' Charles beseftte dat er een grote massa zou opdagen om naar zijn einde te komen kijken. Daarom droeg hij twee onderhemden zodat zijn gebibber van de winterse kou niet zou worden verward met angst. Om tien uur kwam een kolonel de flegmatieke Charles halen. Via St James's Park trok de koning naar het paleis van Whitehall.

“ Een bijzondere rechtbank beval voor koning Charles dood door onthoofding. Van de 150 commissarissen van het uitzonderlijke tribunaal durfden slechts 55 het ultieme vonnis ondertekenen ”

op mij voor hun bescherming', grinnikt de steward. Op de achtergrond klinken trompetten en hoor je het marcheren van het Britse leger. 'De aflossing is begonnen!', roept een van de leden van 'The King's Army'. In hun historische kleren rennen ze naar de hoek van de straat waar het paleis van St James staat. Van daaruit trekt de aflossing van de wacht zich op gang. Het contrast tussen de uniformen van de reguliere soldaten en de amateurs vormt een bijzonder grappig zicht.

In 1649 trok zich vanuit St James een stoet van een veroordeeld man op gang. Koning Charles I ging er zijn dood tegemoet. Na jaren van burgeroorlog tussen de mannen van de koning en die van het parlement, trok de parlementaire fractie onder leiding van Oliver Cromwell aan het langste eind. De absolute macht van de Kroon werd gebroken. Een bijzondere rechtbank beval voor koning Charles dood door onthoofding. Van de honderdvijftig com-

'We leggen exact dezelfde route af als koning Charles in 1649', weet de man in het fluohesje me te vertellen. Ik vraag hem waarom er zoveel tijd en moeite wordt gestopt in de herdenking hiervan. Intussen kijk ik even rond me en ik verbaas me over het groeiende aantal mensen die dit willen meemaken. 'Het is een integraal onderdeel van wie we zijn. Mensen als koning Charles en Cromwell maakten Engeland tot wat het vandaag is.' De piekeniers aan de kant oefenen hoe ze moeten groeten en inmiddels stellen mannen te paard zich op. Ze vormen een indrukwekkend zicht op hun hoge paarden. Een dame loopt rond in de kledij van een priester uit die tijd, met bijhorende bonnet. Ik spreek haar aan: 'Ik ben een anglicaanse priester en doe dus niet alsof hoor.' Het wordt me stilaan duidelijk dat dit voor de meesten onder hen geen verkleedpartij is. 'Ik doe dit uit eerbetoon', klinkt het bij een man die naar mijn aanvoelen verdacht veel op de schilderijen lijkt waarop Charles I prijkt. De processie vormt zich en een waaier van persfotografen laat op enkele meters afstand de fototoestellen knipperen.

Onverwerkt verleden

Tamboers slaan de optocht in gang, hun grote trommels zijn omzwachteld met zwarte doeken. Achter hen houdt het leger van de koning strak de pas. Je ziet tussen de mannen ook mensen van Aziatische origine gekleed in de historische uniformen. Dat verradt dat we ons toch in de 21ste eeuw bevinden. Via het park wandelen ze Horseguards Parade op, het grote plein achter Whitehall. Het vormt traditioneel het theater voor de jaarlijkse verjaardagparade voor de Britse vorst. De illustere hertog van Wellington had er zijn bureau. Het is een plek vol geschiedenis. Op de wijzerplaat van het klokkentorentje boven op het gebouw zie je een zwarte vlek rond de Romeinse twee. Het duidt het 'onfortuinlijke' uur aan waarop de beul Charles I onthoofdde. 'The King's Army' vormt een vierkant op het plein. De trommelaars bouwen met hun trommels een veldaltaar. Een grote bloemenkrans voltooit de constructie. De vrouwelijke dominee begint een gebedsdienst ter nagedachtenis van Charles I. Vlaggen worden geparadeerd en begroet. Je zou denken dat het om echte militairen gaat. Dan vormt zich een delegatie waarbij een streng kijkende officier in een zwart uniform met rode manchetten het voortouw neemt, achter hem volgt de dominee, een drager van de krans en twee musketiers. 'Make way!', schreeuwt een steward naar toeristen die hem te veel in de weg staan. Het gezelschap stapt onder de gang van de klokkentoren door en beent naar Whitehall. Aan de zijkant staart een wachter van de cavalerie hen levenloos aan.

Charles I bevond zich kort voor twee uur in het inmiddels verdwenen paleis van Whitehall. Van daaruit begeleidden twee soldaten en een kolonel hem naar het schavot dat men had opgetrokken tegen het nog bestaande Banqueting House van het paleis. Hij betrad de koninklijke bankethal waar tot op vandaag de door Charles bestelde plafondschilderingen van Pieter Paul Rubens pronken. De grote barokke doeken bejubelen het absolute koningschap van Charles' vader, de Schotse James I. Dat geloof in het absolute recht der koningen leidde hem net naar dat schavot. Een van de ramen van de banketzaal deed dienst als de toegangsdeur naar het

houten podium. Dat hing vol met zwarte doeken. De gemaskerde beul en zijn even onherkenbare assistent droegen pruiken en een nepbaard zodat zeker niemand hen zou herkennen. Een massa omsingelde het platform. Charles keek naar de bijl en het kapblok. Hij eiste een hoger kapblok, want dat blok zag er 'hoogst oncomfortabel' uit. De koning wilde knielend kunnen sterven, maar hij diende nu te gaan liggen. Aanvankelijk plande hij de menigte toe te spreken, de massa was echter zo groot dat het hem weinig stijlvol leek om dat te doen. 'Waarschijnlijk gaan de meesten me hier niet horen, daarom spreek ik tot jullie hier', zo noteerde een van de aanwezige klerken Charles' woorden. Hij sprak over vergiffenis en tot slot zei hij het in de Engelse geschiedenis bekende citaat: 'Ik ga van een verderfelijke kroon over naar een onverderfelijke kroon, daar zal ik geen onrust te verduren hebben.' Charles instrueerde de beul om te wachten om toe te slaan tot hij zelf een teken gaf. Er hing volgens verschillende getuigen een ijskoude stilte in de lucht. De achtenveertigjarige Charles I gaf het signaal en de bijl zwaaide neer. Uit de menigte weerklonk een luid gekreun.

Aan het toegangshek van Banqueting House neemt de boos ogende officier het woord: 'We herdenken vandaag de onrechtmatige en gruwelijke onthoofding van onze Soevereine Heer en Koning Charles!' 374 jaar na datum lijkt de man nog oprecht ontdaan van wat er op deze plek gebeurde. Boven de toegangsdeur kijkt een levenloze buste van Charles I neer op de foeterende officier. Een beetje vreemd om net alleen het hoofd van de koning uit te stallen boven de deur. Samen met de dominee hangt de officier de bloemenkrans op aan het hekken. Het gezelschap maakt een minuut lang een diepe buiging voor de koning. Inmiddels roffelen de trommels, ontdaan van hun rouwdoeken. 'The King's Army' heeft alle tekenen van rouw afgeworpen en de vlaggen wapperen nu los in de wind. Met luid geschreeuw van 'God save the King!' en 'Long live king Charles!' marcheert de menigte naar St James's Palace,

waar het lijk van de koning een nacht te rusten werd gelegd.

Leven in de schaduw van de koning

Een dag later betreed ik de anglo-katholieke kerk van All Saints in Londen. Het genootschap voor 'King Charles de Martelaar' komt er samen op de naamdag van de koning om zijn dood te herdenken.

“ Charles keek naar de bijl en het kapblok. Hij eiste een hoger kapblok, want dat blok zag er 'hoogst oncomfortabel' uit ”

Charles I is de laatste persoon die door de Church of England tot een heilige werd uitgeroepen. Het gezelschap is op zijn minst bont te noemen. Naast me zit een man die een pince-nez nodig heeft om het boekje van de eredienst te volgen. Verderop toont een aanwezige zijn indrukwekkende afro-kapsel aan de wereld. Het is een mix van jong en oud. De prekende pater Nicholas Johnson, met een bonnet op het hoofd die je meteen terugvoert naar de vroegmoderne tijden, heeft het over de kroning van Charles I in 1626 en linkt die aan de kroning van Charles III op 6 mei van dit jaar. Hij hoopt dat de huidige koning inspiratie zal vinden bij de eerste Charles.

Charles III is een koppige en getormenteerde 74-jarige man die de last van de eeuwenoude kroon moet dragen. De koning is ook een gevoelige en humoristische estheet die ongetwijfeld vertrouwd is met het verhaal van Charles Stuart. Diens verhaal hangt als een schaduw boven de Kroon. De kleine Charles III bleek dol op het portret van Charles I geschilderd door Antoon van Dyck. Het

hangt in Windsor Castle en het toont de koning in drie posities op hetzelfde doek. 'Voor mijn gevoel leefde koning Charles in die kamer van het kasteel', vertelde Charles III in een van zijn vele interviews.

Karl Marx schreef ooit: 'Een man is alleen maar koning, omdat andere mannen zich tot hem verhouden als onderdanen. Zij beelden zich aan de andere kant in dat zij onderdanen zijn, omdat hij koning is.' Er is inderdaad weinig rationeel aan het koningschap, zeker in onze tijd. De monarchie roept vooral verbeelding op en emotionele instincten, ratio is veelal ver te zoeken. Charles III wordt nooit een legerleider zoals de eerste Charles dat was. Noch beschikt hij over de politieke 'door God gewilde' macht van zijn illustere voorganger. Hij is vooral het figuurhoofd van de natie. Daarbij is de onverschilligheid tegenover het instituut van een groeiende groep mensen binnen het Verenigd Koninkrijk zijn belangrijkste bondgenoot. Men is niet echt voor de koning, maar ook niet tegen hem. Charles III is een deel van het meubilair. Hij biedt de zekerheid dat hij er is en dat is voor velen voldoende. Zowel tijdens de optocht van 'The King's Army' als in de eredienst een dag later zie je hoe een koning uit een ver verleden wel nog diepe emoties oproept. Na de mis in de All Saints krijgt de congregatie de kans om de relieken – enkele hoofdharen – van Charles I te aanbidden. Wierook kringelt in het rond en alleen het geschuifel van de voeten verstoort de eerbiedige stilte. Buiten de muren van de neogotische kerk raast het verkeer van de wereldstad verder. □

In april verschijnen er van Harry De Paepe twee boeken over de Britse monarchie: 'God Save King Charles' (Ertsberg) en 'Kroon en Scepter. Pracht, praal en het dolste van de Engelse kroningen' (Manteau). Beide boeken zijn verkrijgbaar in onze Doorbraak-boekenwinkel.

Matthias Storme over het nieuwe Vlaamse Mensenrechten-instituut, woke en extralegale staatshervormingen

“WOKE-ROEPERS ondermijnen de vrijheid en het pluralisme”

FILIP MICHIELS

Jurist en N-VA-bestuurslid Matthias Storme verruilde enkele weken geleden zijn petje van Unia-bestuurder voor een zitje in de raad van bestuur van het nieuwe Vlaamse Mensenrechteninstituut. Zijn benoeming zorgde prompt voor gefronste wenkbrauwen op de oppositiebanken: Matthias Storme, was dat niet die Vlaams-nationalist die ooit voor de vrijheid om te discrimineren pleitte?

Toen de huidige Vlaamse regering enkele jaren geleden uit de startblokken schoot, stond het voornemen al in steen gebeiteld: Vlaanderen zou uit het interfederale en niet altijd even onbetwiste gelijkheidscentrum Unia te stappen en werk maken van een eigen mensenrechteninstituut. Eind vorig jaar keurde het Vlaams parlement de oprichting daarvan definitief goed. Burgers kunnen voortaan bij het nieuwe Vlaamse Mensenrechteninstituut terecht voor alle vormen van discriminatie.

Legt u nog eens even uit waarom Vlaanderen absoluut nood had aan een nieuw mensenrechteninstituut? In welke opzicht zal dit verschillen van het al bestaande interfederale Unia?

Matthias Storme: 'Een van de belangrijkste verschillen is dat Unia zelf ook de bevoegdheid heeft om naar de rechtbank te trekken. Dat is, in ons model van de scheiding van machten, enigszins merkwaardig. Het nieuwe Vlaamse Mensenrechteninstituut is eerder een administratief rechtscollege, dat zelf wel een min of meer finaal oordeel kan vellen dat evenwel niet volledig bindend is. Wij hopen uiteraard dat een eerste - minstens al rich-

tinggevende - beslissing van het nieuwe Vlaamse instituut er doorgaans sneller zal komen dan een eerste vonnis van een rechtbank. Daarnaast is het ook zo dat de federale wetgeving het respect voor mensenrechten of de strijd tegen discriminatie enkel kan afdwingen in domeinen die ook een federale bevoegdheid zijn. Voor Vlaamse bevoegdheden - denk aan onderwijs, huisvesting of cultuur - legt een Vlaams decreet die regels vast en was er dus ook nood aan een Vlaamse instelling waar burgers met klachten terecht konden.'

Maakt die ingewikkelde structuur het voor een klager niet gewoon nog veel lastiger om een klacht in te dienen als hij zich gediscrimineerd voelt?
 'Toch niet, het eerste wat aan die klager duidelijk zal worden gemaakt, is natuurlijk tot wie hij zich moet wenden met zijn klacht. Federaal heb je bovendien ook nog een opsplitsing per materie. Naast Unia is er bijvoorbeeld ook nog het Instituut voor de Gelijkheid van Mannen en Vrouwen of het Mensenrechteninstituut. Op Vlaams niveau is het nu de bedoeling om alles samen te brengen in dit nieuwe instituut.'

Iemand die pakweg opgegroeid is in Mali, Iran of Rusland - landen waar de mensenrechten écht niet meer dan een vodge papier zijn - zal dit kluwen van instellingen en instituten in een land als België wellicht met stijgende verbazing bekijken?
 'Ik kan enkel maar vaststellen dat een bepaald deel van de linkerkant al meer aandacht heeft voor alle mogelijke vormen van slachtofferschap, en daarin dus veel verder gaat dan de puur economische achterstelling. Persoonlijk heb ik altijd al vragen gehad bij dit soort van agentschappen, ook al zetelde ik zowel in de raad van bestuur van Unia als nu in die van het nieuwe Vlaamse Mensenrechteninstituut. Ze lijken me immers heel moeilijk in te passen in ons klassiek model van de scheiding der machten, waarbij de rechterlijke macht al over die controlefunctie beschikt.'

Tegelijk kunnen we enkel maar vaststellen dat bepaalde stellingnames van Unia vaak heel wat weerklank kregen in de media?
 'De media volgen hun eigen logica, en daar kan je als organisatie natuurlijk ook zo goed mogelijk op proberen inspelen.'

Het is een publiek geheim dat er bij de Vlaamse rechterzijde nogal wat ongenoegen bestond over de vaak 'activistische' uitspraken van Unia. Welke garantie hebben we dat die politieke factor niet even belangrijk zal worden in de uitspraken van dit nieuwe Vlaamse instituut?
 'Dat ongenoegen was een van de elementen die heeft meegespeeld, dat klopt. En uiteraard hebben we geen absolute zekerheid dat politieke motieven voortaan geen rol meer zullen spelen. Het probleem bij Unia was vooral dat de eigen opdracht en missie vaak nogal eenzijdig werden ingekleurd. Zo was Unia bijvoorbeeld van mening dat het - omdat het niet bevoegd is voor alle mensenrechtenschendingen maar enkel om discriminatie te bestrijden - bij de beoordeling van de andere

grondrechten niet moest meenemen.'
 'Mijn standpunt is daarentegen altijd geweest dat Unia moest uitgaan van de grondwet als geheel, en dat andere grondrechten even zwaar moesten doorwegen als pakweg het recht op niet-discriminatie. Bij klachten over bepaalde meningsuitingen moeten we dan ook een onderscheid maken tussen meningen die strafbaar zijn en andere die dat niet zijn. Unia heeft nooit het uitgangspunt aanvaard

“ Woke is gewoon de nieuwe politieke correctheid, en ik vind het toch vrij beangstigend te zien hoe bijvoorbeeld veel studenten anno 2023 tegenover de vrijheid van meningsuiting staan ”

dat het in eerste instantie het volledige waardenkader van de grondwet moest bewaken. Het beschouwde zichzelf vooral als een agentschap dat een bepaalde agenda moest dienen. De voorbije jaren is het stilaan wel iets meer rekening gaan houden met, bijvoorbeeld, de vrijheid van meningsuiting. Het nieuwe Vlaamse instituut heeft een bredere reikwijdte, en zal zich moeten uitspreken over alle mensenrechtenschendingen binnen de Vlaamse bevoegdheidsdomeinen.'

Had u, als bestuurder van Unia, het gevoel dat ook het communautaire aspect daar prominent meespeelde op de achtergrond? De Franstalige publieke opinie kijkt vaak heel anders naar mensenrechten en discriminatie dan de Vlaamse?
 'Absoluut. De meerderheid van de Franstalige bestuurders had vaak een heel andere visie dan heel wat Vlaamse bestuursleden, op één of twee Franstaligen na. En in bepaalde dossiers kon je er vooraf haast gif op nemen dat men aan Franstalige

“ Op sociaaleconomisch vlak is Vlaams Belang bijna een linkse partij geworden ”

kant op één welbepaalde lijn zou staan en dus ook aan één zeel zou trekken. Enkel wanneer het over laïcité ging, werd dat front van eensgezindheid aan Franstalige zijde vaak doorbroken. Dan zag je duidelijk de tegenstelling tussen de meer islamvriendelijke linkerkant enerzijds en de uitgesproken vrijzinnigen anderzijds.'

Haast twintig jaar geleden wakte uzelf in bepaalde kringen nogal wat beroering met een pleidooi voor de vrijheid om te discrimineren. Ik citeer u nog even: 'Zodra homofobie een misdrijf is, leven we in een totalitaire staat. Een discriminatieverbod voor burgers is een totalitaire aanslag op de democratie.' Zit u vandaag nog altijd op die lijn?

'Je moet beide zinnen in hun context plaatsen. Ik had het toen over handelingen die gedekt zijn door een bepaalde grondwettelijke vrijheid, bijvoorbeeld de vrijheid van vereniging, van religie of van meningsuiting. Je zit volgens mij met een fundamenteel juridisch probleem wanneer je in de uitoefening van die vrijheden een onderscheid maakt en op basis daarvan aangeklaagd wordt. Je moet dan immers kunnen aantonen dat dit onderscheid redelijk en verantwoord is. Terwijl de essentie van pakweg de vrijheid van meningsuiting uiteraard net is dat je niet enkel redelijke of verantwoorde meningen mag uiten.'

'Idem dito voor de vrijheid van vereniging: die zou immers net moeten garanderen dat je zelf beslist met wie je wilt verenigen, en met wie niet. Mij was het er dus vooral om te doen dat je geen rechtvaardiging moet geven om een bepaalde vrijheid te gebruiken. Anti-discriminatievoorvechters hebben daar wat mij betreft intussen toch een heel andere invulling aan gegeven.'

Het debat over hoe absoluut de vrijheid van meningsuiting moet zijn, woedt de laatste jaren weer volop, maar het maatschappelijke verzet tegen woke lijkt stilaan toch toe te nemen. Bent u het eens met de perceptie dat een relatief klein percentage 'roepers' het publieke debat overheerst, tegen de wil van de ruime meerderheid van de bevolking in? Of ligt het toch een stuk genuanceerder dan dat?

'Het is niet zo dat die roepers permanent het publieke debat overheersen, maar in bepaalde sectoren hebben de woke-adepten wel een verderfelijke invloed. Daardoor ondermijnen ze de vrijheid en het pluralisme. Ik denk bijvoorbeeld aan de universiteiten. Het wordt problematisch wanneer men andersdenkenden gaat verbieden om in de publieke ruimte te komen spreken, zelfs wanneer die sprekers er een onfatsoenlijk discours op na zouden houden. Of wanneer men aan de universiteit oproept om bepaalde mensen te boycotten, lezingen gaat verstoren of mensen zelfs wil verbieden om nog langer les te geven, om ideologische redenen.'

Heeft u dan niet het gevoel dat het tij op dat vlak enigszins aan het keren is, ook al omdat er meer tegenwind opsteekt?

'Het probleem is natuurlijk dat we dit al eerder hebben gezien. Herinner u de golf van politieke correctheid een aantal jaren geleden. Die is stilaan afgezwakt, waarna we zo'n beweging dan in een nieuwe vorm zien terugkomen. Woke is gewoon de nieuwe politieke correctheid, en ik vind het toch vrij beangstigend te zien hoe bijvoorbeeld veel studenten anno 2023 tegenover de vrijheid van meningsuiting staan. Buitenlandse onderzoeken daarover zijn vaak niet om vrolijk van te worden.'

U haalde universiteiten aan, geldt dit ook voor de media?

'De media zijn, op de openbare omroep na, privé-instellingen die uiteraard ook het recht hebben om zelf te bepalen wat ze schrijven. Het is gelukkig niet zo dat bepaalde opvattingen helemaal

niet meer aan bod zouden kunnen komen in onze media. Grote mediagroepen zijn doorgaans ook wel zo slim om erover te waken dat ze een imago van pluralisme kunnen blijven uitstralen.'

Is dat wel zo? De fel toegenomen mediaconcentratie in ons land zorgt er toch ook voor dat een lezer of kijker amper nog alternatieven heeft voor mainstream-opinies die door grote mediagroepen naar voor worden geschoven?

'Ik heb niet het gevoel dat bepaalde meningen echt worden doodgezwegen, ze worden vooral geframed. Maar ik vermoed dat er bij de meeste mediagebruikers toch nog voldoende gezond verstand aanwezig is om dat te doorzien.'

Blijft natuurlijk de vaststelling dat er een stevige kloof gaapt tussen de publieke opinie en de consensus binnen een 'culturele elite' enerzijds en het stemgedrag anderzijds. Dat speelt niet enkel in Vlaanderen overigens, maar in tal van Westerse landen.

'Dat klopt, maar ik kan enkel maar vaststellen dat die meerderheid van mensen die anders denkt en stemt er blijkbaar niet voor kiest om actief te zijn in jobs of sectoren waarin ze meer kunnen wegen op het publieke debat. Ze zijn daarin dan ook te weinig aanwezig.'

Uzelf zetelt ook in de raad van bestuur van de Vlaamse Regulator voor de Media: zou de Vlaamse overheid niet actiever moeten optreden tegen de almaar grotere mediaconcentratie?

'Vanuit die regulator kunnen we uiteraard enkel maar de analyse maken. In essentie gaat het dan vooral om het concurrentievraagstuk, en de bevoegdheid daarvoor zit toch vooral op Europees niveau. Ik vrees dat de Europese blik daar soms

ietwat eenzijdig is, omdat zelfs een mediabedrijf dat bij ons de helft van de markt in handen heeft naar Europese normen nog altijd een relatief kleine speler blijft. De kans dat die als marktverstoring ervaren wordt, is eerder klein. Ik denk dat de overheid vooral moet ingrijpen als het over de toegang tot de markt gaat: kleinere of nieuwe spelers moeten voldoende kansen krijgen.'

Is dat vandaag wel het geval? Allerlei projectsubsidies komen toch vooral opnieuw bij de grote jongens terecht?

'Dat klopt, maar subsidies worden natuurlijk toegekend op basis van inhoudelijke normen. Het mededingingsaspect speelt daarbij geen rol. Daar kan je je effectief vragen bij stellen.'

“ Het wordt problematisch als de universiteit oproept om bepaalde mensen te boycotten, lezingen gaat verstoren of mensen zelfs wil verbieden om nog langer les te geven, om ideologische redenen ”

Nog even terug naar de politieke actualiteit: hoe blikt u, als eminent jurist én lid van het partijbestuur van N-VA, terug op de oproep van Bart De Wever om de gewenste staats hervorming desnoods 'extralegaal' door te voeren? Vanuit de vaststelling dat een tweederde meerderheid in het parlement én een meerderheid in elke taalgroep die vereist zijn voor een 'normale' staats hervorming er wellicht niet in zitten?

'Bart De Wever verwees specifiek naar wat in het verleden al gebeurd is met de voorlopige staats hervormingen, waarbij verschillende federale ministers tot op zekere hoogte een beleid konden voeren op maat van de regio's. Dat is niet onwettig, het is hoogstens niet door de wet geregeld. Dat is een belangrijk verschil. Los daarvan is het gewoon ook een feit dat zowat elke belangrijke institutionele hervorming in dit land tot nog toe doorgevoerd is in strijd met de toen bestaande grondwet. Denk aan het ontstaan van België zelf, of aan de invoering van het algemeen enkelvoudig stemrecht. Voor die hervormingen bestond er toen wel een politiek draagvlak, maar ze gingen op dat moment ook in tegen de grondwet.'

Maar is het voorstel van De Wever toch niet vooral een flauw doorslagje van de grote confederale omwenteling waarvoor hij geen meerderheid vindt?

'Nee, het is gewoon een analyse die gebaseerd is op wat er in het verleden ook al is gebeurd. En een nieuwe piste om er toch ooit uit te raken. Als de kans zich voordoet, moeten we ook klaar zijn om er iets mee te doen.'

Uzelf kreeg in het verleden weleens het verwijt dat u als N-VA'er soms behoorlijk dicht bij het Vlaams Belang aanleunde. Tot voor kort was het partijstandpunt van N-VA dat die partij zich nooit zou doen aan een aantal extreme figuren om 'coalitiewaardig' te worden. Is het ontslag van Dries Van Langenhove als kamerlid een belangrijke stap in die richting voor u?

'Ik heb daar geen uitgesproken mening over, en heb al evenmin een plan in het hoofd over het pad dat Vlaams Belang nu zou moeten volgen. N-VA heeft overigens ook nooit het cordon sanitaire tegen Vlaams Belang aanvaard. Hebben we het dan over regeringsdeelname? In dat geval hangt het natuurlijk in eerste instantie af van het programma. Na de vorige verkiezingen heeft mijn partij ook met Vlaams Belang gepraat, maar de inhoudelijke kloof bleek al snel nog vrij diep. Bovendien valt uit het ontslag van Van Langenhove niet zoveel af te leiden, lijkt me. Het was een stuk betekenisvoller geweest mocht Vlaams Belang zelf de banden met hem verbroken hebben.'

Is die kloof met Vlaams Belang vandaag dan nog even diep?

'Op sommige vlakken wel, denk ik. Neem nu het sociaal-economische: op dat vlak is Vlaams Belang bijna een linkse partij geworden.'

Als we de wandelgangen mogen geloven, lonkt N-VA nochtans ook naar Vooruit. Dat is toch ook een linkse partij?

'Zeker wel, maar met socialistische partijen zijn er zowel negatieve als positieve ervaringen. Akkoorden sluiten met hen is niet gemakkelijk, maar positief is wel dat ze zich doorgaans houden aan een akkoord. Minder positief is dat er, zeker in Wallonië, toch nog een aantal figuren in die partij rondlopen die het niet altijd even nauw nemen met de regels of met de politieke ethiek.'

Programma:

- **Dag 1:** Brussel-Johannesburg rechtstreekse nachtvlucht met Air Belgium naar Johannesburg.
- **Dag 2:** Johannesburg; kennismaking met onze lokale gids en stadsbezoek.
- **Dag 3:** Pretoria: Bezoek voortrekkersmonument en de "cradle of humankind".
- **Dag 4:** Panoramaroute met bezoek aan de Cullinan-mijn.
- **Dag 5+ 6:** Twee volle dagen Kruger: op zoek naar 'die groot vyf'.
- **Dag 7:** Panoramaroute + Hazyview (die drie Rondawels en de Blyde Rivier Canyon).
- **Dag 8:** Vlucht Port Elizabeth en stadsbezoek.
- **Dag 9:** Tsikamma National Park en Knysna.
- **Dag 10:** Klein Karoo en Oudshoorn + bezoek struisvogelkwekerij.
- **Dag 11:** Swartberg Bergpas en Cango Grotten via Meiringspoort.
- **Dag 12:** Mosselbaai en de Tuinroute + wildrit.
- **Dag 13:** Franschhoek met bezoek Huguenot Memorial Monument.
- **Dag 14:** Stellenbosch – Paarl en het Afrikaner Taalmonument.
- **Dag 15:** Kaapstad en de Tafelberg.
- **Dag 16:** Kaapstad en Robbeneiland.
- **Dag 17:** Vrije dag in Kaapstad en 's avonds terugvlucht met Air Belgium.
- **Dag 18:** Aankomst Zaventem. Einde van een onvergetelijke reis

IN HET SPOOR VAN DE AFRIKANER

19 november 2023 tot
6 december 2023

Weg met DOORBRAAK Reizen

Unieke DOORBRAAK-reis

EXTRA
Reisdata

24 december 2023 tot
9 januari 2024

ONZE PRIJS

dubbelkamer
€3.899
voor 18 dagen

single toeslag
€690

INSCHRIJVEN

WWW.DOORBRAAK.BE/REIZEN

In samenwerking met
Reizen De Lathauer - Aalst. Licentie 6127

ZIJN WE OP ZOEK NAAR DE STILTE VAN DE LOCKDOWN, OF NAAR ONSZELEF?

PIETER BAUWENS

Stilte... Is het een bedreiging of een uitdaging, is het bron van rust of ongemak? Veel plaatsen in Vlaanderen bieden stilte aan. Ook in stilte kan je heel radicaal zijn.

Openingsscène: Een wandeling in Ostbelgien. We houden halt bij een bankje om te picknicken. We bevinden ons letterlijk in een uithoek, aan de overkant van het bochtige stroompje ligt Duitsland, achter ons een verlaten aftakking van de Vennbahn. Wat opval tijdens onze eenvoudige wandelpicknick is de stilte. We horen het ruisen van water in de rivier, wat gekwetter van vogels. Verder niets. In de verte zien we auto's rijden, maar we horen ze niet. Geen mens, zelfs geen overvliegend vliegtuig verstoort hier de rust. Je zou er zo je tent opbouwen.

Waarom valt de stilte zo op? Omdat ze schaars is. Bij de meesten van ons. Stilte wordt vaak geassocieerd met rust, kalmte en reflectie. De plaatsen waar we die kunnen opzoeken zijn schaars in Vlaanderen. Zelfs de natuur is zodanig verknijpt en verkaveld dat het moeilijk is om er een plekje te vinden zoals in Ostbelgien.

Vlaanderen heeft daarom stiltegebieden afgebakend. Volgens Omgeving Vlaanderen zijn stiltegebieden aaneengesloten gebieden van enkele vierkante kilometers groot met een landelijk karakter en 'met een goede akoestische kwaliteit'. Het betekent dus niet dat het er stil is, maar de

geluiden zijn er aangenaam. 'Natuurlijke geluiden, afkomstig van zowel fauna als flora overheersen. Ook geluiden afkomstig van bewoners, bezoekers, landbouw, natuur- of bosbeheer, maken deel uit van het geluidsklimaat in een landelijk stiltegebied. Het aantal mechanische geluiden zoals van verkeer of bedrijvigheid zijn er beperkt.' Maar op de kaart van Vlaanderen zijn de stiltegebieden eerder vlekjes dan gebieden.

Het eerste erkende stiltegebied was Gerhagen, in Tessenderlo. Daar is ondertussen ook een Stiltewandeling, het Fluisterpad, een rolwagenpad, een trimparcours en natuurloop. 'Maar evengoed vind je hier acht brasserieën, een manege, het Bosmuseum, een uitkijktoren en een sprookjesachtige speeltuin.' Stilte in Vlaanderen, het is nogal relatief. Of is het een afspiegeling van onze wat gespletten relatie met de stilte: graag, maar niet te veel.

Stilte kan natuurlijk ook als ongemakkelijk of ongepast ervaren worden. Er valt wel eens een pijnlijke stilte. Maar vooral, de stilte kan ook confronterend zijn. Dat ziet ook therapeut Jan Jacobs, 'Coach Jan': 'Mensen zijn eigenlijk vandaag vaak bang van stilte. We leven in vaste patronen en dat geeft ons houvast, ook omdat we daardoor de stilte kunnen vermijden. We weten er geen raad mee. We zijn gewoon om prikkels van buiten ons op te zoeken. Maar in de stilte komen die vanbinnen. In de stilte kan je luisteren naar jezelf.'

Toch zijn er mensen die ervoor kiezen om te luisteren naar zichzelf. Meer en meer mensen gaan op zoek naar stilte. Je kan ook spreken van een groeiend stilteaanbod. Een stilte-industrie is overduidelijk, maar toch. Er is ook al een magazine voor de doelgroep, Still, over verstillings, verbinding en engagement' uitgegeven door de Broeders van Liefde en verbonden aan hun stilte aanbod, Menas in het Oost-Vlaamse Aalter. Het vroegere noviciaat van de broeders is nu een stilteplek en bezinningsoord.

In de stiltemarkt staan de kloosters. Waar je vroeger opkeek tegen en hek en een muur, daar kan je nu de stilte opzoeken. Still houdt een lijstje bij van dergelijke stilteverblijven in Vlaanderen. Daaronder een hele hoop kloosters of voormalige kloosters en abdijen, zoals Averbode, Brecht, Westmalle of West-Vleteren. Zeg maar de verwachte namen. Maar ook kloosters en abdijen in de stad, zoals 'Rustpunt' in het Karmelietenklooster in hartje Gent, een boogschiet van het Gravensteen.

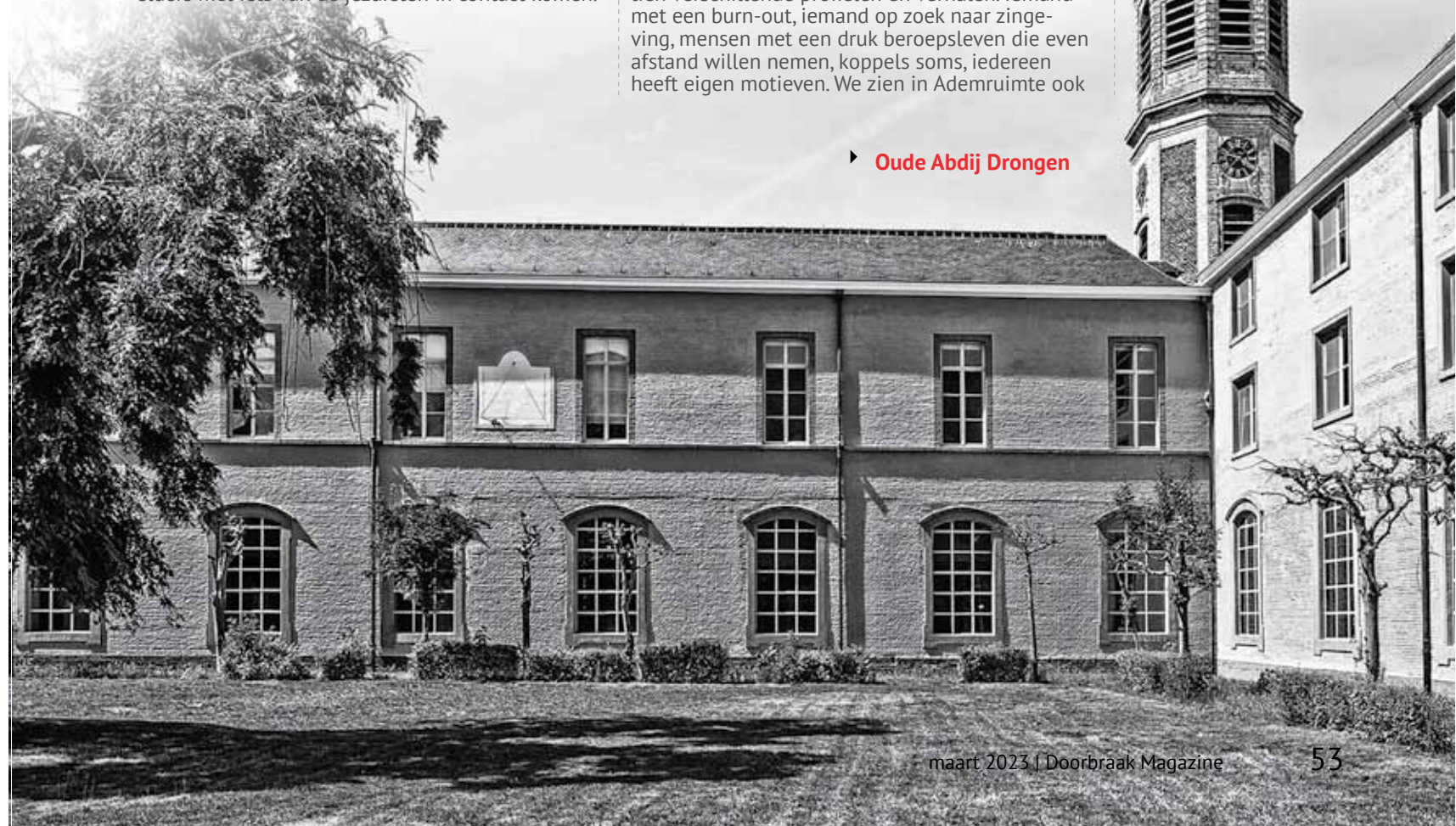
Hoe kan het dat die kloosters en abdijen, zelfs al zijn er amper of geen kloosterlingen meer, toch blijven aantrekken. Volgens Renate Cauwels van de Oude Abdij in Drongen komt dat door de associatie die de mensen maken met de geschiedenis van die plaatsen. 'Veel mensen die hier komen weten niet wat jezuïeten zijn. Maar de plek trekt aan, de nabijheid soms ook. Je hoeft niet naar West-Vleteren te rijden, je kan ook hier vlak bij huis de stilte opzoeken. Mensen komen bij ons door te googelen. Vaak zijn de zoektermen 'stilte' of 'retraite'. Of omdat ze elders met iets van de jezuïeten in contact komen.

De podcast 'Biden onderweg' bijvoorbeeld. Via die weg krijgen we hier ook meer en meer bezoekers uit Nederland.'

In De Oude Abdij Drongen organiseert de jezuïetengemeenschap maandelijks 'Ademruimte', stilte-dagen. Je logeert er in een kamer 'met hedendaags comfort' en kiest zelf hoe je de dag indeelt. Eten gebeurt in overleg met de andere gasten al dan niet in stilte. Deelnemers zijn een hele week welkom, met een minimum van 2 dagen. Je kan je tijd gebruiken om te studeren, schrijven, lezen, mediteren of wandelen. En er is een begeleider van de Oude Abdij om even op verhaal te komen. Je kan er ook deelnemen aan een ochtend- en avondgebed. Renate Cauwels van de Oude Abdij Drongen legt uit dat 'Ademruimte' geroeid is vanuit individuen die kwamen, op zoek naar stilte. 'Door dat te concentreren in een week per maand hebben wij elke maand zo'n tiental deelnemers. Wij willen heel bewust een laagdrempelig aanbod doen. Iedereen is welkom. We zoeken samen de stilte. Iemand leeft mee en die fungeert als begeleider. We zien dat het aantal deelnemers stijgt, zeker na corona. De druk op mensen is toegenomen door verschillende factoren, complexe gezinssituaties bijvoorbeeld. Vroeger was zondag ook een dag waarop niets gebeurde. Je ging naar de mis en in de namiddag bij oma op bezoek. Nu hollen mensen 7 dagen op 7. We voelen dat dat weegt.'

Een profiel van de stiltezoekers in Ademruimte is moeilijk te maken. 'Als er tien mensen zijn, zijn het tien verschillende profielen en verhalen. Iemand met een burn-out, iemand op zoek naar zingeving, mensen met een druk beroepsleven die even afstand willen nemen, koppels soms, iedereen heeft eigen motieven. We zien in Ademruimte ook

► Oude Abdij Drongen

dertigers, dat zien we in onze andere werkingen iets minder, dus het trekt ook een jongere groep aan. De ene komt om te schrijven, de andere is op zoek naar een prikkelarme omgeving.'

Coach Jan ziet wel een profiel. 'Het zijn vaak mensen die kampen met stress, burn-out, die vastzitten in een relatie of existentiële vragen hebben en die bij een therapeut aankloppen. Mensen zoeken standvastigheid, maar de wereld verandert. Dan vluchten ze voor die existentiële vragen in werken, een verslaving of feesten. Maar dat zijn oplossingen die ons vervreemden van onszelf.'

Net als bij de Oude Abdij valt ook bij Jan Jacobs corona als een oorzaak. 'Een groot deel van de samenleving viel stil. Ze stapten uit de ratrace. Zo ontdekten ze de waarde van rust, stilte en de natuur opzoeken. Ze namen zich voor om dat vast te houden na de lockdown, maar dat lukt niet, je wordt opnieuw opgeslokt door het leven. En dan zoeken ze coaches op of volgen ze een sessie mindfulness of ergens een stiltebad.'

De opmerkingen over corona weerspiegelen ook in een internationaal onderzoek van het PEW-onderzoekscenrum. In 2021 deed PEW onderzoek naar waar mensen in hun leven betekenis uit halen. Waar vinden ze de zin van het leven? In dat onderzoek was er ook aandacht voor de uitdagingen waarmee ze te maken kregen. Dan noemen mensen gezondheidsproblemen, verloren jobs, onvoldoende inkomen of moeilijke relaties. In elk van de ondervraagde doelgroepen werd ook naar corona verwezen. Dat kon zijn omdat het de zingevingen in de weg stond. Maar corona werd niet enkel negatief vermeld. Het werd ook vernoemd als bron

van persoonlijke reflectie en groei. In het Belgische deel van het onderzoek, vernoemde 8% van de respondenten spontaan covid als hen gevraagd werd te beschrijven wat hen zin geeft in het leven. Evenveel als in Italië, Zweden en Nederland, en de topscore in het wereldwijde onderzoek. De lockdown heeft sommigen de gelegenheid geboden om stil te staan bij de betekenis en de zin van het leven. En blijkbaar werkt dat lang door.

Maar wat zoeken de deelnemers aan zo een stiltebad? Gaan ze op zoek naar antwoorden op existentiële vragen? Coach Jan: 'Tot de jaren '60 en '70 gingen veel mensen naar de kerk. Dat gaf een vast ritme en je zat er stil en viel er stil. Of je de mis volgde of niet, het was een rustmoment. Een stiltemoment. Je zat daar. Dat zijn we kwijt. Dat ritme hebben we niet meer en we zijn de vertrouwde met stilte kwijt gespeeld. Vroeger werden vragen gesteld aan de pastoor, nu aan de therapeut.' Die zondagen bij oma, zoals dat hier eerder werd genoemd.

Ook Renate Cauwels ziet verschillende redenen om stilte te zoeken. 'Dat is voor de helft echt stilte en rust en voor de andere helft zingeving. Zo zien we hier een groep die gesocialiseerd is in het christendom en in de loop der jaren hun spiritualiteit gezocht hebben in andere tradities. Maar vaak voelen ze daar toch een gemis, een leegte. Ze zoeken dan opnieuw naar iets christelijk omdat die andere traditie toch niet voldoet.'

'We staan open voor iedereen, maar we staan wel in de christelijke traditie. Wij bieden tijdens de stilte ook een gebedsprogramma aan, met diensten in de kapel. De helft gaat daarop in. Maar er zijn dus

Zin in Stilte?

Zoeken mensen stilte omdat ze het existentiële noorden kwijt zijn? Zijn wij onze zin in het leven kwijt? Dat blijkt relatief. In 2021 deed het PEW Researchcenter onderzoek in verschillende landen naar waarin mensen de zin vinden in het leven. Ook in België. Die zin vinden mensen algemeen en wereldwijd in de eerste plaats in hun persoonlijke relaties (en hun huisdieren), maar ook in de bredere wereld om hen heen. Volgens de onderzoekers is dat de samenleving, de participatie in de samenleving, de natuurlijke omgeving en spiritualiteit. Maar er zijn natuurlijk ook wereldwijde verschillen.

De onderzoekers vroegen in alle landen naar hun bron van zingeving, waar vinden ze de zin van het leven? In de VS noemt 15% dan spontaan 'geloof en spiritualiteit'. Dat is de hoogste score in het onderzoek. In België antwoordt maar 1% dat, eenzelfde cijfer als in Frankrijk en Zweden. We bezoeken dus wel kloosters, maar zoeken geen geloof volgens dit onderzoek. Waar vinden Belgen dan wel hun zingeving volgens het PEW-onderzoek? Als hen de vraag zo gesteld werd, dan antwoordde 7% 'in de natuur'. 'Lichamelijke en geestelijke gezondheid' geldt in België dan als vierde meest genoemde.

De top drie op het gebied van zingeving? Op drie: 'werk'. Met de opmerking dat hoe hoger het inkomen is, hoe meer 'het werk' als zingevend wordt gezien. Op twee staat 'materieel welzijn, stabiliteit en kwaliteit van leven'. PEW omschrijft dat in het rapport als genoeg hebben om comfortabel te leven, de rekeningen te betalen, de levensstandaard kunnen aanhouden en zich veilig voelen. Maar op nummer één staat in België 'familie en kinderen' als bron voor zingeving in het leven. De genoemde 'ingewikkelde gezinssituatie' is dan wel degelijk een bron van verlies aan 'zin' in het leven.

Stiltegebieden in Vlaanderen

Stiltegebieden in Vlaanderen
 ■ Stiltegebied met uitgerust kwaliteitslabel
 ■ Alleenlicht onderzoek pastoreelsstiltegebied

DEPARTEMENT
OMGEVING

ook anderen. Maar wij vinden dat stilte aanbieden meer is dan zorgen voor de afwezigheid van geluid. Daarom hebben we een boekje met werkvormen, dat kan schrijven zijn, wandelen met aandacht voor de zintuigen of spirituele oefeningen. Met spiritueel in zijn ruimste betekenis, verbinden. Voor ons is dat verbinding zoeken met God, maar waarmee mensen zich verbinden die bij ons komen, kunnen ze kiezen. Het is een aanbod om te zoeken naar verdieping door verbinding met zichzelf en de natuur. Dat is een aanbod, maar deelnemers kunnen hun tijd invullen zoals ze dat zelf willen.'

Er zijn ook stiltezoekers voor wie bovenstaand niet genoeg is, die nog radicaler stilte en verstilling opzoeken, zoals Coach Jan zelf. 'Ik ga 10 dagen lang in volledige stilte leven. De eerste dag ben je heel gemotiveerd, maar vanaf de tweede dag voel je dat je systeem in weerstand gaat. Je wil iets doen, op je telefoon, je wil lezen, de stilte en de verveling verdrijven. Daarna kom je in een soort roes. Ik kan het niet beter beschrijven als een roes, nadat je drugs hebt genomen. Je voelt je top, alles is goed en mooi, je voelt je in harmonie. Als je dan daar vertrekt en je komt in het verkeer terecht dan is het alsof je in slow-motion in snel verkeer terecht komt. Je zintuigen staan ook echt op scherp. Dat is fenomenaal.'

De methode die Jan Jacobs hier beschrijft heet Vipassana, een traditionele meditatietechniek uit het Boeddhisme. De kern is simpel en doet denken aan mindfulness. Het enige wat je doet is stil zitten en je bewust worden van jezelf. Je moet je aandacht bij je gevoelens en gedachten houden, zonder te oordelen. Het blijft boeddhisme. Dat tien dagen aan een

stuk is al een radicale vorm van stiltezoeken. Maar het wordt op verschillende plaatsen aangeboden. Er is ook in Vlaanderen duidelijk een markt voor.

Slotscène: Stilte werkt ook op tv. De BBC deed het. Ze zonden vanaf 2012 The Big Silence uit. In verschillende seizoenen gingen enkele Britten, goed en heel verschillend gecast natuurlijk, de confrontatie aan met de stilte. In een eerste reeks: 40 dagen in een benedictijnenklooster in Engeland. In een latere reeks in een kortere periode, maar het concept bleef hetzelfde: een periode in stilte leven. Ze deden dat onder leiding van de Engelse benedictijnenabt Christopher Jamison. Hij probeert de deelnemers de waarde van stiltemeditatie te leren. Het programma werd – onverwacht – een hit. Als snel kwamen er ook in Nederland versies van het programma.

Maar wat toonde dat programma? De stilte bleek de deelnemers te veranderen. Onverwerkte trauma's, vragen, de deelnemers konden zichzelf niet ontlopen. De stilte hield hen een spiegel voor. Met tranen, woede, geschreeuw en veel twijfels als onverwachte gevolgen. Het bleek zelfs goede televisie.

'Stilte is de manier bij uitstek om jezelf goed te leren kennen', zegt de abt. Jamison noemt stilte 'de toegangspoort tot de ziel'. 'Door je te richten op je binnenste ga je als het ware het gesprek aan met jezelf. Als je met een ander spreekt, is stilte ook belangrijk. De één luistert, terwijl de ander spreekt. Zo werkt het ook als je wilt luisteren naar jezelf. Dan moet je stil zijn. Wie stil is, praat met zichzelf. Op die manier krijg je toegang tot het diepste deel van jezelf. Dat is de ziel. Ons leven zou er baat bij hebben als we daar wat vaker bij stil zouden staan.' De therapeut en de abt als één front. Er rest alleen nog stilte. □

STRAATSBURG: de favoriete speeltuin van gefortuneerde ngo's

FILIP MICHIELS

De Raad van Europa? Geen haan die ernaar kraait, geen politicus die er echt van wakker ligt. Toch zijn tal van ngo's er kind aan huis, en sparen ze moeite noch kosten om resoluties én politici te beïnvloeden. Het ultieme doelwit is daarbij vaak niet eens de raad zelf, maar wel het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. Een verhaal over sekstapes, kaviaar en Russische roebels in Straatsburg.

Het Palais de L'Europe in Straatsburg, dat al 45 jaar onderdak biedt aan de Raad van Europa, ligt letterlijk en figuurlijk in de schaduw van het Europees Parlement. Zeker onder een miezerig wolkendek oogt het gebouw enigszins bouwvallig en afgeleefd, iets wat eigenlijk ook kan gezegd worden van de werking van die Raad van Europa (RVE) zelf. Al zullen de 612 parlementairen die er de parlementaire assemblee bevolken en viermaal per jaar vanuit alle windstreken van Europa naar Straatsburg afzakken, dat uiteraard in alle toonaarden ontkennen. Zij buigen zich daar telkens een week lang over allerlei thema's en resoluties, gaande van het elementaire respect voor de mensenrechten over ambitieuze projecten op vlak van cultuur of onderwijs tot initiatieven rond de rechten van minderheden.

De RVE zet zichzelf graag in de etalage als een voorloper, vooral op vlak van allerlei zogenaamde

mensenrechtinitiatieven. Zo heb ik daar de allereerste keer de term "klimaatvluchteling" horen vallen, vertelt Bob De Brabandere. Hij zetelt voor Vlaams Belang al enkele jaren in de parlementaire assemblee. 'Op zich is er met die aandacht voor de mensenrechten uiteraard ook niets mis, denk maar aan de veroordeling van ons land omwille van de leefomstandigheden in de Belgische gevangenissen. Maar heel vaak speelt er dus wel een uitdrukkelijk linkse agenda. Daarbij wijkt de RVE intussen vaak zo ver af van de oorspronkelijke missie dat de eigen bestaansredenen stilaan ondergesneeuwd zijn geraakt.'

De instelling beschikt over weinig of geen rechtstreekse politieke macht, maar de moties en resoluties die er gestemd worden, moeten in theorie achteraf zo goed mogelijk worden uitgevoerd door de lidstaten. Soft law dus, en mede daardoor gaat er van de RVE en van de organen die ermee verbonden zijn wel een relatief groot moreel gezag uit

Adelbrieven

Dat alles is ook heel wat ngo's niet ontgaan. Niet toevallig ontpopt Straatsburg zich dan ook almaar meer tot hun favoriete werkterrein: ze zien in de RVE een uitgelezen instrument om aan lobbying en politieke beïnvloeding te doen. Hoe vooral een aantal financieel zeer slagkrachtige ngo's daarbij te werk gaan - en hoe ver hun invloed soms reikt - werd begin 2020 overtuigend aangetoond in een behoorlijk vernietigend rapport van het European Centre for Law and Justice (ECLJ). Ironisch genoeg zelf ook een ngo, met een duidelijk conservatief-christelijke agenda.

Het ECLJ vlooipte uit dat minstens 22 van de 100 permanente rechters die tussen 2009 en 2019 in het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (zie kaderstuk) zetelden een professioneel verleden

hadden bij zeven verschillende ngo's. Die op hun beurt stuk voor stuk ook zeer actief lobbyen bij het hof. Twaalf onder hen konden gelinkt worden aan de Open Society Foundations, de stichting van de Amerikaans-Hongaarse zakenman en filantroop George Soros. Vijf andere rechters waren ooit verbonden aan verschillende Helsinki-comités - een internationale mensenrechtenorganisatie - en drie hadden nauwe banden met Amnesty International. Volgens het onderzoeksrapport waren de geciteerde ngo's sinds 2009 betrokken bij minstens 185 rechtszaken voor het EHRM. In amper 12 dossiers hadden EHRM-rechters zichzelf spontaan teruggetrokken uit de zaak, omdat ze een link hadden met een ngo die betrokken partij was.

“ Ngo's zien in de Raad van Europa een uitgelezen instrument om aan lobbying en politieke beïnvloeding te doen ”

Op zich is het natuurlijk niet zo vreemd dat juristen die jarenlang voor een bepaalde ngo werken ooit op de radar komen voor een benoeming als rechter bij het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. Ze hebben een zekere expertise opgebouwd en staan doorgaans ook behoorlijk los van de politiek in eigen land. Met andere woorden: ze beschikken vaak over de nodige adelbrieven om door hun regering te worden voorgedragen als 'onafhankelijk rechter'. In eerste instantie komt het immers de nationale regeringen toe om 'hun' rechters voor het EHRM voor te dragen. Daarna is het aan de de parlementaire assemblee van de Raad van Europa om zich daarover uit te spreken. 'Het probleem is natuurlijk dat je, als pakweg Belgisch

DE RAAD VAN EUROPA: WEINIG MACHT, VEEL WEERKLANK

Weinigen beseffen het, maar de Raad van Europa is géén EU-instelling. Met 46 lidstaten telt de organisatie ook een pak meer leden dan de Europese Unie. De instelling werd ooit opgericht als als mensenrechtenwaakhond en als orgaan ter bevordering van de democratie en de rechtsstaat. Tegelijk heeft de RVE ook een belangrijke vinger in de pap bij de benoeming van de rechters van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM).

Zij worden, op voordracht van de 46 lidstaten, door de parlementaire assemblee benoemd voor een periode van negen jaar. Via die benoemingen heeft die assemblee onrechtstreeks dus ook een stevige impact op de uitspraken van het EHRM, die internationaal vaak heel wat weerklank hebben. Herinner u bijvoorbeeld de talloze veroordelingen die ons land al opliep omdat het de rechten van gedetineerden niet zou respecteren, of omdat de rechten van asielzoekers geschonden zouden worden. Vorig haalde datzelfde EHRM nog de wereldpers toen het een eerste 'asielvlucht' vanuit het VK naar Rwanda op het allerlaatste moment tegenhield.

politicus binnen de RVE-assemblee, vaak niet echt een goed zicht hebt op de volledige achtergrond van kandidaat-rechters die door andere lidstaten worden voorgedragen, licht Bob De Brabandere toe. 'Bij die stemmingen is vaak niet eens de helft van alle parlementairen aanwezig. Wil je zo'n stemming beïnvloeden, dan komt het er dus op aan om voldoende gelijkgezinden op te trommelen, waarna bepaalde rechters dan toch relatief vlot verkozen raken.'

Miljoenen euro's

Het ECLJ-rapport legde ook de vinger op een ander pijnpunt: een aantal ngo's zou actief initiatieven meefinancieren die door de Raad van Europa worden georganiseerd of minstens mee ondersteund. Via een fonds dat specifiek werd opgericht om zowel publieke als privé-financiers aan te trekken. Het grootste deel van het werkingsbudget van de Raad van Europa – onder meer om de lonen en het onderhoud van de gebouwen mee te betalen – is dan wel afkomstig van de lidstaten zelf, heel wat losse projecten worden gefinancierd uit dat weinig transparante fonds. Onder meer de Open Society Foundations ontpopte zich tot één van de grootste geldschietters ervan.

We ontmoeten Grégor Puppincq, directeur van het European Centre for Law and Justice en hoofdautheur van het kritische rapport, in Straatsburg. Daar houdt hij, samen met een handvol medewerkers, al ruim twintig jaar kantoor in een statig pand op een boogscheut van het oude stadscentrum. 'Binnenkort brengen we een geactualiseerde versie uit van ons rapport, waarin we ook nieuwe feiten aan het licht zullen brengen', belooft hij. 'Toch heeft

ons eerste rapport intussen ook al een en ander veranderd. Zo hadden op 1 januari 2020 zomaar eventjes 13 van de 47 rechters formele banden met een ngo. Vandaag zijn dat er "maar" negen meer. En in juni 2021 keurde het EHRM ook een nieuwe ethische code goed, waarin de vereisten op vlak van onpartijdigheid en ongebondenheid voor de rechters werden aangescherpt.'

Volgens Puppincq werd, deels dankzij het eerste rapport, in het voorjaar van 2021 onder meer de benoeming van de nieuwe Belgische kandidaat-rechter Maité De Rue tegengehouden. Die was toen al enkele jaren als juriste voor het Open Society Justice Initiative aan de slag, een andere ngo uit de Soros-stal. Eerder werkte ze onder meer ook op het kabinet van Laurette Onkelinx (PS). 'De linkse politici die deel uitmaken van de parlementaire assemblee laten zich in hun politieke keuzes en statements nog altijd sterk beïnvloeden door tal van ngo's die hier in Straatsburg het gebouw van de Raad van Europa platlopen', stelt Puppincq. 'Maar we merken ook dat er ter rechterzijde een grotere alertheid is ontstaan rond de invloed van een aantal zeer kapitaalkrachtige ngo's of privé-stichtingen. Niet zelden beschikken die ook over veel meer middelen dan grote internationale instellingen. Denk maar aan de bijzonder invloedrijke Ford Foundation, de Bill & Melinda Gates Foundation of Open Society Foundations. Zij financieren overigens ook sommige VN-initiatieven.'

Ruime bevoegdheid

Volgens Puppincq worden het internationale mensenrechtensysteem en allerlei internationale organisaties almaar meer gefinancierd vanuit de

▲ **Lyudmyla Kozlovska & Guy Verhofstadt**
foto © The Times

privésektor, wat in praktijk doorgaans ook neerkomt op beïnvloeding. Onder meer ook via inmenging in allerlei benoemingsprocedures. Onder meer ngo's beschouwen internationale mensenrechteninstellingen als strategische plaatsen vanwege hun invloed en macht over staten.

'Ik heb zelf ook al vaak gemerkt dat vertegenwoordigers van bepaalde ngo's hier in het gebouw van de Raad van Europa op plaatsen rondhangen waar ze helemaal niet mogen komen', bevestigt Bob De Brabandere. 'Sommigen bakken het zelfs zo bruin dat ze openlijk commissiezittingen bijwonen. Waar na we de beveiliging moeten bellen om hen naar buiten te leiden. Maar sowieso wordt hen nooit de toegang tot het gebouw ontzegd. Het enige wat we dan kunnen doen is een interne klachtenbrief doorsturen naar de voorzitter van de assemblee, waar dan niets mee gebeurt.' We contacteerden de huidige secretaris-generaal van de Raad van Europa, Marija Buric, ook voor een interview, maar die wilde daar liever niet op ingaan.

Ngo's die de rechtspraak van het EHRM willen beïnvloeden, doen dat vaak via zogenaamde 'interventies van derden'. Bij deze procedures legt een particulier of een rechtspersoon het hof elementen ter beoordeling voor over een zaak waar hijzelf geen partij is in de oorspronkelijke procedure. De auteur van deze 'derde interventie' wordt dan ook betrokken in de zaak, terwijl de de neutraliteit van een ngo in deze uiteraard lang niet altijd gegarandeerd is. Puppincq: 'Het EHRM moet vaak oordelen over complexe en belangrijke vraagstukken met grote maatschappelijke gevolgen, en wordt dan boven de nationale wetgevende autoriteiten geplaatst. Ngo's die tussenkomen in een bepaalde zaak krijgen dan de rol van deskundige of van bemiddelende instantie, maar dit is uiteraard ook een veelbeproefde lobby-strategie. Omwille van de beknoptheid van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens – hooguit een twintigtal artikelen die rechten en vrijheden garanderen - beschikken de Straatsburgse rechters ook over een ruime discretionaire bevoegdheid, vergeleken met die van de nationale rechters.'

Spiedprocedure op vrijdagavond

Een treffende illustratie hiervan was de beslissing die het EHRM vorig jaar nam over het Britse asielbeleid. Enkele mensenrechtenorganisaties hadden zich toen verzet tegen het voornemen van de Britse regering om asielzoekers die illegaal het Verenigd Koninkrijk waren binnengekomen naar Rwanda over te brengen voor de behandeling van hun asielaanvraag. Het ging om een spiedprocedure op een vrijdagavond, waarbij één rechter zich over de zaak moest uitspreken. Hij oordeelde toen dat het vliegtuig met een handvol asielzoekers, dat al vertrekken klaar stond, niet mocht vertrekken. Eind vorig jaar oordeelde het Britse Hooggerechtshof dat de Britse regering wél kon doorzetten met dat plan. Je kan je daarbij uiteraard afvragen waarom het haast altijd eerder linksgeoriënteerde ngo's zijn die de uitspraken van het EHRM trachten te beïnvloeden. Wordt er vanuit de rechterzijde dan niet net even

zwaar gelobbyd? Links heeft immers niet bepaald het patent op lobbying of politieke beïnvloeding.

'Ik kan alleen maar vaststellen dat het vooral linkse ngo's zijn die wakker liggen van de mensenrechten en die graag de wereld willen veranderen', repliceert Puppincq. 'En ik vermoed dat net het ontstaan én de grote invloed van een aantal internationale instellingen – een soort van supranationale regering, zeg maar – ook mee aan de oorsprong ligt van de oprichting van enkele grote, internationale ngo's. Ook wijzelf zijn overigens opgericht omdat we het EHRM wilden beïnvloeden. Het is natuurlijk best ironisch dat wij als ngo nu de impact van andere ngo's aanklagen, maar we zijn van oordeel dat een instelling die veel macht heeft ook nood heeft aan meer controle. Natuurlijk hebben ook wij een politieke agenda, maar we vragen dan ook dat men ons rapport zeer feitelijk beoordeelt. Na de publicatie daarvan zijn er tal van

“ Ik kan alleen maar vaststellen dat het vooral linkse ngo's zijn die wakker liggen van de mensenrechten en die graag de wereld willen veranderen

— Grégor Puppincq ”

persartikelen verschenen en waren er ook vragen van RVE-parlementsleden, maar opmerkelijk genoeg heeft het EHRM zelf nooit officieel willen reageren.'

Open Dialogue Foundation

Een van de ngo's die de voorbije jaren en maanden steeds sterker in de kijker liep binnen de Raad van Europa is de van oorsprong Poolse Open Dialogue Foundation (ODF). Die ngo werd in 2009 opgericht door Lyudmyla Kozlovska en beschikt intussen over kantoren in Brussel en Warschau. De financiële middelen daarvoor brachten zij en haar broer bij elkaar, heet het officieel. Zij is tot vandaag ook directeur, terwijl haar echtgenoot Bartosz Kramek als voorzitter van de raad van bestuur fungeert. Beiden zijn niet bepaald een onbesproken blad, maar genieten om enigszins mysterieuze reden wel de steun van een aantal Europese politieke zwaargewichten, waaronder ook Guy Verhofstadt. Maar daarover later meer.

Kramek riep in 2017 op zijn Facebookpagina op tot verzet en burgerlijke ongehoorzaamheid tegen de conservatieve Poolse regering. Een oproep die hem prompt op een grotere belangstelling van de Poolse veiligheidsdiensten kwam te staan. Toch is zijn levensverhaal maar flauwe kost in vergelijking met dat van zijn echtgenote, waar je moeiteloos een spannende spionageroman over kan neerpennen. Kozlovska werd geboren in de Oekraïense havenstad Sebastopol, op de Krim, en gaat er prat op dat ze actief betrokken was bij de Oranje-revolutie en

▲ **Grégor Puppincq**
foto © Wikimedia Commons

de Maidan-protesten in 2014. In Polen wordt dat verhaal – en niet alleen dat - resoluut naar het rijk der fabeltjes verwezen. Intussen beschikt ze overigens over een Russisch paspoort, en in oktober 2018 meldde Radio Poland zelfs dat ze in Oekraïne van samenzwering en hoogverraad werd beschuldigd, onder meer omdat ze een Russische agente zou zijn.

Volgens de eigen website focuste ODF zich aanvankelijk vooral op de rechtsstaat in het post-Sovjet-gebied: Kazachstan, Rusland, Oekraïne en Moldavië. Sinds 2017 werd dit aandachtsgebied uitgebreid naar Polen en andere EU-lidstaten. 'Vanwege de snel verslechterende situatie door het oprukkende populisme daar', lezen we op de site. ODF gaat er prat op diepgaande analyses te maken en die vervolgens te verspreiden onder EU-instellingen, maar ook bij de Raad van Europa, de VN, buitenlandse ministeries en de media. In dat kader – en nu wordt het pas écht interessant – pleitte de ngo ook al meermaals voor de hervorming van Interpol en van het Schengen Informatie Systeem (SIS). Die zouden door autoritaire regimes in Europa immers misbruikt worden om hun tegenstanders te vervolgen. Toeval of niet, Kozlovskaja zelf was ook al het slachtoffer van dat soort 'misbruik'.

In 2018 zette Polen haar op de zogenaamde rode Schengen-lijst, waardoor ze de Schengen-zone niet meer binnen mocht. Dit besluit werd genomen op basis van een beoordeling door de Poolse veiligheidsdiensten. Daarbij hielden die volgens Poolse media ook rekening met de financieringsbronnen van de Open Dialogue Foundation. Er zouden namelijk sterke aanwijzingen zijn dat de ngo onder meer vanuit Rusland gefinancierd werd, om het politieke klimaat in een aantal Europese landen te destabiliseren. Kozlovskaja en haar echtgenoot zouden in Polen ook verdacht worden van witwassen.

Vele talenten

De Schengen-ban voor de oprichtster en directeur van Open Dialogue Foundation was evenwel niet naar de zin van onder meer Tiny Kox, een radicaal-linkse Nederlands politicus (SP) die al 15 jaar deel uitmaakt van de parlementaire assemblee van de Raad van Europa. Sinds 2022 is hij daar overigens ook voorzitter van. Toeval of niet: eind vorig jaar raakte de Nederlandse politicus zelf zwaar in opspraak nadat er documenten opdoken die hem aan het Kremlin linkten. Ook dichterbij huis bleven de vele talenten en de charme van Kozlovskaja blijkbaar niet onopgemerkt. Liberaal boegbeeld Guy Verhofstadt – die zelf nochtans in het Europees parlement zetelt - plaatste op 26 september 2018 een foto op Facebook waarop hij trots met haar poseert en haar een 'echte voorvechter van een open en tolerant Europa' noemt.

Onder meer Kox, Verhofstadt en de Duitse SPD-politicus Frank Schwabe – ook voorzitter van de socialistische fractie in de RVE - liepen zich in die periode het vuur uit de stoffen om voor Kozlovskaja een Frans visum voor vijf dagen te versieren, zodat ze in Straatsburg kon komen spreken voor de Raad van Europa. Guy Verhofstadt en het Neder-

landse europarlementslid Sophie in 't Veld schreven toen ook een brief aan Frans Timmermans, de vice-voorzitter van de Europese Commissie. Daarin drukten ze hun ongenoegen en bezorgdheid uit over het feit dat Kozlovskaja door Polen op de rode Schengen-lijst was gezet.

Tijdens haar toespraken had Kozlovskaja het toen onder meer over de precaire situatie van de mensenrechtenverdedigers in Polen, waarbij ze niet naliet haar eigen situatie én de verderfelijke rol die de conservatieve Poolse regering daarin speelde uitgebreid in de verf te zetten. Eind september 2018 kreeg Kozlovskaja ook een inreisvisum voor ons land. Op uitnodiging van de liberalen en groenen zakte ze toen af naar het Europees Parlement in Brussel. Blijkbaar was ze een bijzonder inspirerend spreker, want eerder die maand had ze in Berlijn ook al deelgenomen aan een hoorzitting in het Duitse parlement onder de titel 'Mensenrechten in gevaar - Ontmanteling van de rechtsstaat in Polen en Hongarije'. In maart 2019 kreeg Kozlovskaja een vijfjarig visum voor ons land waardoor ze opnieuw ongehinderd in en uit de Schengen-zone kan reizen. Een kleine online-speurtocht leert ons dat ze de voorbije jaren zelfs al met de Franse president Macron aan tafel zat.

Rik Daems

Lobbywerk is uiteraard niet verboden, maar in het geval van Kozlovskaja rijzen er toch ernstige vragen. Zo bevestigde een bron binnen de Raad van Europa ons dat ze tijdens vergaderingen van de parlementaire assemblee regelmatig opduikt op plaatsen waartoe ze geen toegang heeft. Tot zelfs in het café voor de parlementariërs. Ze zou actief de hand boven het hoofd worden gehouden door leden van de socialistische delegatie in die assemblee, en via hen ook aan toegangspasjes komen. Met als dekmantel, uiteraard, haar activiteiten voor een zogenaamde burgerrechtenorganisatie die het werk van de Raad van Europa moet controleren.

Op 12 februari 2021 ontving onze landgenoot Rik Daems (Open Vld) – die op dat moment nog voorzitter was van de parlementaire assemblee van de Raad van Europa – een brief van de conservatieve fractie binnen die assemblee. Daarin werd ook hem gewezen op het feit dat ODF-leden zich blijkbaar regelmatig toegang konden verschaffen tot allerlei ruimtes waartoe ze in principe geen toegang hadden. Onder meer tot de vijfde verdieping van het Palais de l'Europe, waar alle nationale delegaties kantoor houden. Sterker nog, ODF maakte er op Twitter ook geen geheim van dat het haast in realtime info doorgespeeld kreeg van enkele Poolse RVE-parlementairen.

Zo werd de ngo onder meer ook geïnformeerd over wat er besproken was tijdens een zogenaamde classified session. Een geheime zitting dus. In datzelfde twitterbericht bedankte ODF ook uitdrukkelijk een aantal leden van de assemblee voor de steun die ze hadden verleend aan een aantal ODF-amendementen bij een resolutie over het gebrek aan onafhankelijkheid bij de Poolse rechters. Een

openlijke en verregaande inmenging in de werking en besluitvorming van een politiek orgaan dus. In een reactie laat Rik Daems weten dat de aan-gehaalde beschuldigingen grondig onderzocht en besproken werden, onder meer in een vergadering met hemzelf en de secretaris-generaal van de RVE. 'Voor zover mij bekend, heeft de toenmalige secretaris-generaal wel degelijk maatregelen getroffen toen', klinkt het. 'Het is overigens onjuist dat zomaar eender wie zich toegang kan verschaffen. Je hebt daarvoor een badge nodig, en die is onderworpen aan strikte regels.'

Kazachstan

Hamvraag is natuurlijk waarom een aantal prominente Europese politici – waaronder dus ook Guy Verhofstadt - zich zo nadrukkelijk voor de kar laten spannen van Kozlovska, en dus indirect ook haar ngo. Niet in het minst omdat de Open Dialogue Foundation in nog wel meer onwelriekende affaires wordt genoemd. Wie even wat dieper in de ODF-website duikt, kan er bijvoorbeeld niet omheen dat ook de situatie in Kazachstan de ngo wel zéér nauw aan het hart ligt.

Sinds 2010 bracht de organisatie zomaar eventjes 240 persberichten uit om het gebrek aan respect voor de mensenrechten in dat Aziatische land aan te klagen. Terwijl Kazachstan nochtans géén lid is van de Raad van Europa, al heeft het land er wel een soort van permanente vertegenwoordiging. Een naam die in die persberichten en steunbetui-

gingen opvallend vaak opduikt, is die van de Kazachse oligarch en politicus Mukhtar Ablyazov. Hij richtte in een ver verleden de bekende Astana-holding op en was eind jaren '90 ook een tijdlang minister in zijn geboorteland, waarna hij ook een eigen politieke partij oprichtte. Later werd hij er voorzitter én grootste aandeelhouder van de BTB-bank, die in 2009 failliet verklaard werd. Toeval of

“ Kozlovska en haar broer zijn niet bepaald een onbesproken blad, maar genieten wel de steun van een aantal Europese politieke zwaargewichten, waaronder ook Guy Verhofstadt ”

niet, ook het jaar waarin ODF het levenslicht zag. Ablyazov nam het hazepad naar Londen, nadat hij in Kazachstan beschuldigd werd van fraude en verduistering van ruim 7 miljard euro en later zelfs van moord op zijn voormalige zakenpartner bij de bank. Hij beweerde om politieke redenen vervolgd te worden door het Kazachse regime en kreeg asiel in Londen. Later werd de grond hem ook daar te heet onder de voeten. Hij was in Engeland intussen tot 22 maanden cel veroordeeld wegens fraude, en vluchtte naar Frankrijk.

REACTIE ODF: “BESCHULDIGINGEN VOORNAMELIJK GEBASEERD OP LASTERCAMPAGNE VANUIT KAZACHSTAN OF POLEN”

In een uitvoerig antwoord op een aantal vragen die we ODF voorlegden, reageert woordvoerder Martin Mycielski behoorlijk gepikeerd. Volgens Mycielski mag ODF dan wel opgericht zijn in Polen, de NGO zou zich al van bij het begin sterk gefocust hebben op de mensenrechtensituatie in Oekraïne en Centraal-Azië, onder meer Kazachstan dus. Volgens de woordvoerder haalt ODF 90 procent van zijn inkomsten uit donaties en subsidies, en zou er alleen al sinds de start van het conflict in Oekraïne zeven miljoen euro zijn opgehaald om de activiteiten daar te ondersteunen. De beschuldigingen van de Poolse veilig-

heidsdiensten aan het adres van hun directeur Lyudmyla Kozlovska, slaan volgens hem nergens op. "Informatie van de Poolse veiligheidsdiensten ernstig nemen, suggereert dat u weinig kennis heeft van de politieke situatie in Polen," klinkt het. "ODF heeft al verschillende rechtszaken tegen de Poolse regering genomen waarin Russische connecties werden gesuggereerd. Bovendien besliste de hoogste administratieve rechtbank in Polen eind vorig jaar dat de beslissing van de Poolse veiligheidsdiensten om mevrouw Kozlovska de toegang tot Polen te ontzeggen niet gerechtvaardigd was."

Volgens de ODF-woordvoerder is er ook geen enkele band tussen Kozlovska en de Kazachse oligarch en opposant Ablyazov. "Minstens die bewering stemt niet overeen met filmpjes en foto's waarop de Doorbraak-redactie in hand kon leggen, en die zwart op wit lijken aan te tonen dat er wel degelijk een stevige band bestaat tussen beiden. Op de vraag hoe het mogelijk is dat ODF-leden toegang kregen tot ruimtes in de gebouwen van de Raad van Europa waar ze in principe niet horen te zijn, klinkt het dat ook andere 'gasten' van parlementsleden of lobbyisten daar soms toe gang toe krijgen.

Daar werd zijn asielaanvraag eerst afgewezen en belandde hij bijna drie jaar achter de tralies. In 2020 kreeg hij dan toch asiel, maar dat werd eind vorig jaar opnieuw ingetrokken. Ablyazov richtte ook Democratic Choice of Kazakhstan op, een oppositiebeweging tegen de toenmalige president Nursultan Nazarbayev. Volgens ODF waren de rechtszaken tegen hem dan ook 'politek gemotiveerd'. In 2016 verspreidde de ngo zelfs een persbericht met 'breaking good news', waarin wordt aangekondigd dat Frankrijk weigerde om Ablyazov uit te leveren aan Rusland of Oekraïne. Ondanks het feit dat Ablyazov intussen in tal van landen werd gezocht, slaagde ODF er in juli 2017 ook in een internationaal aanhoudingsmandaat van Interpol tegen hem te laten intrekken.

Overtuigende troeven

En dus rijst opnieuw de vraag: hoe is het mogelijk dat een aantal prominente Europese politici én een grote internationale instelling zoals de Raad van Europa er blijkbaar geen graten in zien zich nauw in te laten met een ngo van wie de activiteiten duidelijk veel verder reiken dan traditioneel lobbywerk? Zeker wanneer die ngo er ook nog eens heel nauwe banden op na blijkt te houden met een Kazach met een wel héél dubieuze reputatie. En nog: waarom steunt diezelfde ngo zo nadrukkelijk een veroordeelde Kazachse crimineel? Een deel van dat antwoord vinden we wellicht in de krochten van het internet terug. Daar circuleert namelijk een filmpje waaruit overduidelijk blijkt dat Lyudmyla Kozlovska ook over andere overtuigende troeven beschikt. Troeven waarvan ze blijkbaar niet enkel haar echtgenoot maar ook Mukhtar Ablyazov graag laat meegenieten. Geen menselijke zwakheid is lobbyisten vreemd, maar wellicht moet de de link tussen Open Dialogue Foundation en een duistere Kazachse oligarch toch eerder op bankrekeningen dan in vleselijke genoegens gezocht worden.

Tijdens een vergadering van de commissie financiële misdrijven in het Europees parlement verklaarde het Franse europarlementslid Nicolas Bay in 2019 al dat er almaar meer vragen waren gerezen over de financiering van de activiteiten van ODF. Hij suggereerde daarbij dat Mukhtar Ablyazov de sleutelfiguur zou zijn achter de ngo, en riep op tot een parlementair onderzoek naar de activiteiten van de organisatie. Ook andere europarlementsliden bleken toen vragen te hebben over de financiering van ODF en de correcte registratie van lobbyactiviteiten in het openbare register. In april 2019 publiceerde de Britse krant The Sunday Times al een behoorlijk vernietigend artikel, waarbij ODF gelinkt werd aan witwaspraktijken die verband zouden houden met de illegale winsten van Ablyazov. Een bedrijf van Kozlovska's echtgenoot werd daarin genoemd als begunstigde. ODF linkt die beschuldigingen dan weer aan een beschadigingsoperatie van de Poolse regering, waartegen ze zelf al jarenlang in de aanval trekt.

Tegelijk moeten we ook niet naïef zijn over de Raad van Europa zelf, en over de motieven die daar soms spelen. In 2017 al concludeerde een

extern onderzoek dat er 'zeer sterke indicaties waren dat minstens zeven parlementsleden binnen de RVE zich zouden hebben laten omkopen door Azerbeidzjan om besluiten en rapporten van de RVE over dat land te beïnvloeden.' Het Aziatische land zou toen zowat 30 miljoen euro veil hebben gehad om de Raad van Europa te beïnvloeden. De affaire ging de geschiedenis in als kaviaargate, maar wie een tijdje in en rond het Palais de l'Europe rondhangt, weet wel beter: zelfs met enkele doosjes exclusieve kaviaar spring je in Straatsburg niet zo heel ver.

▼ Mukhtar Ablyazov
foto © alamy

▼ Lyudmyla Kozlovska
foto © tv.coe.int

ISVAG-oven in Wilrijk politieke speelbal binnen N-VA en stadsbestuur

ICONISCHE VERBRANDINGSOVEN SPLIJT 'T STAD

LODE GOUKENS

De iconische Wilrijkse verbrandingsoven van ISVAG verwerkt het restafval van 1,6 miljoen mensen maar heeft geen uitbatingsvergunning voor de lange termijn meer. Een alternatief voor de oven is er niet. Het dossier is een steen in de schoen van de lokale N-VA.

De Intercommunale voor Slib- en Vuilverwijdering van Antwerpse Gemeenten (ISVAG) vertegenwoordigt 30 steden en gemeenten in de provincie Antwerpen, goed voor de verwerking van het huisvuil 1,6 miljoen inwoners. Die produceren samen jaarlijks ongeveer 170.000 ton niet-recycleerbaar restafval en grofvuil.

Driekwart van dat afval gaat naar de ISVAG-verbrandingsoven aan de A12. De oven produceert met de verbranding elektriciteit voor meer dan 25.000 gezinnen en warmte voor drie bedrijven in de buurt. Maar een verbrandingsoven ligt gevoelig, anno 2023. Zeker als die naast een dichtbevolkte residentiële gemeente als Aartselaar ligt. De iconische rood-witte schouw zal ook nooit een schoonheidsprijs winnen. Voor heel wat milieu-organisaties zoals Bond Beter Leefmilieu moet de oven dan ook dicht.

Volgens Kristof Bossuyt (N-VA), voorzitter van ISVAG, hebben sommige mensen bezwaren tegen de eeuwige vraag naar extra capaciteit. 'Ze denken

dat er door overcapaciteit geen enkele stimulans is om de hoeveelheid restafval te doen dalen. Dat klopt niet, want gemeenten betalen voor elke ton afval die ze door ons laten verwerken. Hoe minder afval, hoe minder het hen kost.'

Afschakelplan

Bossuyt verdedigt de huidige ligging van de verbrandingsoven. 'Dankzij het feit dat we naast Aquafin liggen, hoeven we geen grond- of leidingwater te gebruiken voor onze verwerkingsprocessen. De omgeving heeft ook voordelen van de oven. Dankzij de elektriciteitsproductie die aan de oven is gekoppeld, zal de buurt errond pas als allerlaats-te afgeschakeld worden bij problemen.'

De kans dat een andere Antwerpse site gevonden wordt voor afvalverwerking, is erg klein, zo zegt Bossuyt. 'Verhuizen betekent sowieso kapitaalvernietiging. We zijn al tien jaar bezig om een nieuwe vergunning te bekommen voor de huidige oven. Wees realistisch. Eender waar je vandaag een installatie wil bouwen, zal je geconfronteerd worden met vergunningsproblemen.'

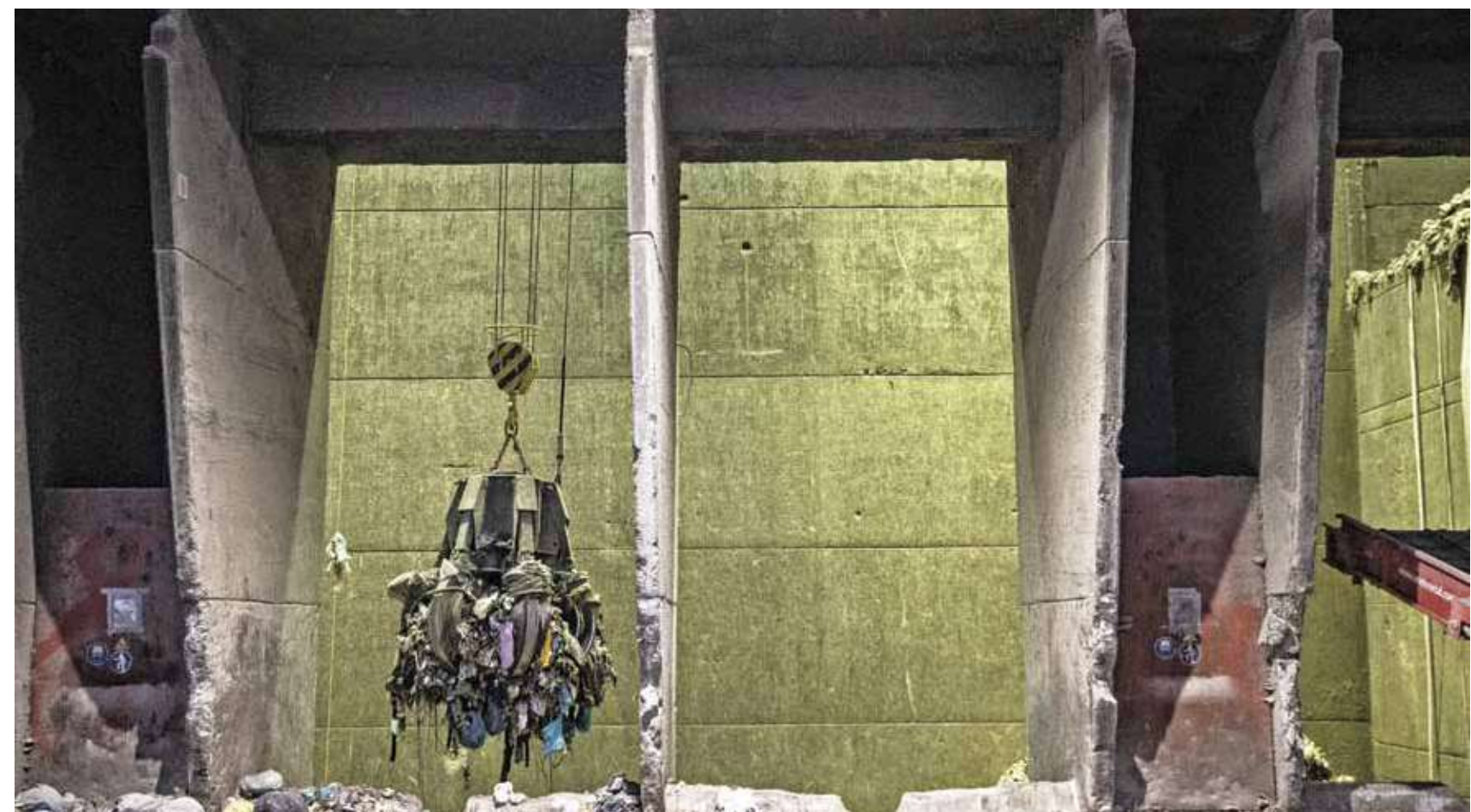
'Als de huidige oven dooft, dan brengt dat grote logistieke uitdagingen met zich mee. In dat geval zijn er drie nieuwe overslaglocaties nodig en dat betekent maar liefst drie nieuwe vergunningsdossiers', aldus Bossuyt.

No brainer

ISVAG liep eind 2022 een Europese subsidie van 8 miljoen euro mis net omdat de Wilrijkse oven geen uitbatingsvergunning voor de lange termijn meer heeft. Vlaams minister voor Omgeving Zuhal Demir (N-VA) verleent de verbrandingsoven nog maar een proefvergunning van twee jaar.

Het warmtenet dat ISVAG wil uitbouwen, wordt daardoor geblokkeerd. Maar volgens Demir is net de toekomst van het Antwerpse warmtenet onzeker zolang er geen duidelijkheid bestaat over de toekomst van de verbrandingsoven. Tot grote woede van het bestuur van ISVAG, want zij hebben het huidige kleinschalige warmtenet gefinancierd met eigen middelen. 'De verdere uitrol van dat warmtenet is een *no brainer*, maar in de politiek haalt de emotie het van de ratio', zo reageert Bossuyt op zijn minister.

“ Geen enkele procedure heeft ISVAG gewonnen de laatste vijf jaar. Het daagt hen nu pas dat het verhaal in Wilrijk voorbij is ”

BINNENLAND

Het ISVAG-dossier zorgt niet alleen voor onenigheid tussen Bossuyt en Demir. Ook binnen de bredere Antwerpse politiek wordt de hete aardappel graag doorgeschoven. Er zijn namelijk al heel wat beloften verbroken. Mede daardoor wil een groeiend deel van de bevolking van buurgemeente Aartselaar de oven weg.

In 2010 beloofden de ISVAG-bestuurders de omgeving immers dat ze voor de aflopende milieuvergunning slechts een nieuwe vergunning van tien jaar zouden aanvragen. Toen beloofde de toenmalige voorzitter - toenmalig Antwerps CD&V-schepen Philip Heylen - aan de gemeenteraad van Aartselaar dat de verbrandingsoven op termijn zou verhuizen. De gemeenteraad van Aartselaar ging daardoor overstag voor nog eens tien jaar.

Naar de haven

Wat de situatie verder compliceert, is de houding van Antwerps schepen voor Leefmilieu Tom Meeuws (Vooruit). Meeuws is een voorstander van verbrandingsovens, maar ziet geen toekomst voor de site in Wilrijk. Meeuws wil een verbrandingsoven in de haven.

'ISVAG is een gezond bedrijf', zegt Meeuws. 'Vanuit milieutechnologisch oogpunt is Antwerpen ook een fantastische plek om afval te verwerken. We hebben hier bedrijven die op de koop toe allemaal smeken om groene stoom. Dan kan je beter een plek zoeken waar de energie van een moderne oven veel meer rendeert. Vandaar mijn keuze voor de haven. Er is geen enkele havenstad die niet begint te denken in kringlopen.'

De analyse van Meeuws is dat ISVAG met de site in Wilrijk te veel tijd en rechtszaken heeft verloren. 'Geen enkele procedure heeft ISVAG gewonnen de laatste vijf jaar. Het daagt hen nu pas dat het verhaal in Wilrijk voorbij is.'

'Ik ben ook niet gelukkig dat de oven maar twee jaar vergund werd door Zuhail Demir', zo gaat Meeuws verder. 'Vier jaar was beter geweest. In Limburg is wel een nieuwe oven gebouwd, op drie jaar tijd. Daar stonden alle neuzen in dezelfde richting.'

Geen restcapaciteit

Meeuws toont zich optimistisch. 'Na jaren van bekechten, is het nu tijd om te beslissen. Het is het moment om door te praten.'

De stad Antwerpen heeft ook geen keuze. Als Isvag dicht moet, dan is de Indaver-oven in de haven ten noorden van Antwerpen, met een capaciteit van 112.000 ton, te klein, terwijl de nood 170.000 tot 190.000 ton is. Indaver heeft nog een verbrandingsoven in Kallo (Beveren). Die heeft een capaciteit van 400.000 ton, maar zit nu wel bijna vol. Er is in heel Vlaanderen geen bestaande restcapaciteit meer beschikbaar voor afvalverwerking.

Kristof Bossuyt (N-VA)
voorzitter van ISVAG

Gebeten door DOORBRAAK ?

Doorbraak Magazine verschijnt viermaal per jaar.

Op **Doorbraak.be** kan u dagelijks terecht voor een mix van onafhankelijke journalistiek, opiniestukken en columns.

Abonnementsformules?

Doorbraak Magazine

01

Een jaarabonnement op het **magazine** (4 nummers/jaar) kost 40 euro

Doorbraak.be Online

02

Een abonnement op **Doorbraak.be** kost 9 euro/maand of 90 euro/jaar

Combo

03

Een Combo-abonnement voor **Magazine + online** kost 125 euro/jaar

Vriend van Doorbraak

04

Voor 150 euro/jaar wordt u **Vriend van Doorbraak** (abonnement op site + magazine, uitnodiging voor evenementen, kortingen,...)

Alle info op www.doorbraak.be/doorbraak-plus/

▲ Jozef Ostyn
foto © Tim Dirven

Jozef Ostyn, Brussels vice-gouverneur én taalwaakhond “Nederlands bij de Brusselse politie? Huilen met de pet op!”

FILIP MICHIELS

Sinds hij zo'n 11 jaar geleden als vice-gouverneur van het arrondissement Brussel-Hoofdstad aan de slag ging, brengt Jozef Ostyn jaarlijks een gedetailleerd rapport uit over de inbreuken op de taalwetgeving in de hoofdstad. De lectuur daarvan stemt niet bepaald vrolijk. Erger nog: de situatie lijkt eerder te verslechteren dan te verbeteren. 'We bieden de burger niet de dienstverlening aan waar hij volgens de wet recht op heeft.'

Binnenkort – eind april of begin mei – is het opnieuw zover. Dan brengt Jozef Ostyn een nagelnieuw rapport uit over de wijze waarop de lokale besturen de taalwetgeving in Brussel met de voeten treden. Ze doen dat – relatief ongestoord – al vele jaren lang, en ook het nieuwe rapport zal de Nederlandstaligen in de hoofdstad niet meteen tot een uitbundige vreugdedans verleiden. Wie er de rapporten van de voorbije jaren even in detail op naslaat, kan die waarschuwing naar waarde schatten. In het verslag van 2022 onderzocht de Brusselse vice-gouverneur zowat 3.500 beslissingen van Brusselse lokale besturen. Gaande van de openbare ziekenhuizen of het Brusselse parkeerbedrijf over de gemeentebesturen en OCMW's tot de lokale politiekorpsen. Daarvan werden er zomaar eventjes zes op de tien geschorst omwille van inbreuken op de bestuurstaalwetgeving, een duidelijke stijging ten opzichte van 2020. Amper 18 procent(!) van die beslissingen bleek volledig in orde met de taalwetgeving. Behoorlijk hallucinant in een land dat nog altijd een rechtstaat heet te zijn.

Bovendien lijkt zo'n nieuw jaarverslag de politici in de hoofdstad ook nog amper te beroeren, in

tegenstelling tot de eerste jaarverslagen die al medio jaren negentig werden gepubliceerd. En hoewel in voorzichtige, ambtelijke bewoordingen geformuleerd, liet het besluit van Jozef Ostyn ook vorig jaar alweer weinig aan de verbeelding over. 'De conclusie die zich opdringt is dat alle betrokken overheden blijvend inspanningen zullen moeten leveren om te komen tot een integrale en correcte toepassing van de bestuurstaalwetgeving in het tweetalig gebied Brussel-Hoofdstad.'

Alles went uiteraard, zelfs een bestuurscultuur die de taalwetgeving keer op keer naast zich neerlegt, maar toch: gebeurt het soms nog dat u vanuit politieke hoek commentaar krijgt op een nieuw jaarverslag? Bijvoorbeeld van de bevoegde voogdijministers in de Brusselse regering of van de federale minister van Binnenlandse zaken?

Jozef Ostyn: Toch wel, dat gebeurt af en toe. Zoals het een goede ambtenaar past, sta ik dan uiteraard ook ter beschikking van die ministers om tekst en uitleg te geven bij dat rapport.'

U krijgt af en toe nog reactie – niet elk jaar dus – terwijl die verslagen haast consequent wijzen op een afnemend respect voor de taalwetgeving in de hoofdstad. Kan je van politiek verantwoordelijken niet verwachten dat ze daar dan net heel plichtsbewust mee aan de slag gaan?

'Meestal krijgen ze in het parlement natuurlijk al vragen voorgelegd, maar af en toe volgen er dus ook individuele gesprekken met ministers. Bijvoorbeeld met de Brusselse voogdijministers voor de OCMW's, naar aanleiding van de vaststelling dat het OCMW van Sint-Lambrechts-Woluwe nu al enkele jaren consequent weigert om me gegevens door te spelen over de aanwervingen die ze doen. De federale minister van Binnenlandse Zaken heeft de vaste commissie voor taaltoezicht in juni 2021 ook nog eens gevraagd om alle Brusselse lokale besturen aan te schrijven en hen te vragen de taalwetgeving te respecteren.'

De Brusselse voogdijministers voor het OCMW – Alain Maron (Ecolo) en Elke Van den Brandt (Groen) – tikken het OCMW van Sint-Lambrechts-Woluwe op de vingers, maar daarop volgt geen reactie van dat bewuste OCMW. Eigenlijk zegt dat OCMW dus tegen de eigen voogdijminister: 'U kan de boom in'. Hoe krijgen we dit nog langer uitgelegd aan om het even welke burger in dit land?

'Ik kan niets anders dan vaststellen dat dit ene OCMW niet reageert op de vraag van de voogdijministers, dat klopt. Op het einde van de vorige legislatuur waren er problemen met verschillende Brusselse OCMW's, maar die bezorgen me intussen wél alle gegevens over hun aanwervingen.'

'Nu, mijn volledige jaarverslag gaat eigenlijk over de vraag in welke mate de wet in Brussel gerespecteerd wordt. En het is gewoon een feit dat de taalwetgeving in een overgrote meerderheid van de gevallen niet gerespecteerd wordt bij de aanwerving van personeel. Dat is erg, laat dat duidelijk zijn, maar elke wet heeft natuurlijk ook een bepaalde doelstelling. In dit geval is dat een correcte dienst-

verlening aan de burger, in de eigen moedertaal. Fundamenteel is dat het échte probleem: we bieden aan de burger niet de dienstverlening waar hij volgens de wet recht op heeft.'

Daar staat dan tegenover dat u in 2021 'amper' 33 formele klachten van particulieren ontving. Dat is nu ook bepaald geen fenomenaal hoog aantal.

'Dat klopt, maar die formele klachten zijn natuurlijk ook maar het topje van de ijsberg. Mensen dienen pas een klacht in als hun emmer echt overloopt: doorgaans hebben ze niet meteen veel zin om zo'n lange procedure op te starten. Vaak weten ze ook niet dat die mogelijkheid bestaat, en dan tonen ze zich heel blij wanneer ze eindelijk iemand vinden die hun klacht ernstig neemt.'

Het contact van de burger met de verschillende lokale overheden of diensten loopt almaar meer digitaal. In theorie zou zo'n digitale procedure van bij het eerste contact ook duidelijk moeten maken tot welke taalrol je behoort, of in welke taal je geholpen wenst te worden.

'Dat klopt. Als ik in Brussel bijvoorbeeld een nieuwe identiteitskaart moet afhalen, dan moet ik daarvoor eerst een bepaald tijdslot reserveren. De verantwoordelijke dienst weet dus vooraf of ik Frans- of Nederlandstalig ben. Op het terrein stellen we evenwel vast dat de informaticasystemen van de meeste diensten daar helemaal niet op geconfigureerd zijn.'

Met andere woorden: het is voor die openbare besturen blijkbaar ook geen prioriteit om mensen in hun moedertaal te bedienen?

'Een overheidsdienst zou daar inderdaad al van bij het ontwerp van een bepaald informaticasysteem rekening mee moeten houden, of het systeem achteraf aanpassen. Maar het is een stuk schrijnender

“ Mensen dienen pas een klacht in als hun emmer echt overloopt: doorgaans hebben ze niet veel zin om een lange procedure op te starten ”

dan dat: een overheidsdienst die burgers sanctioneert, bijvoorbeeld via boetes, slaagt er daarbij heel vaak niet in om zelf de wet te respecteren. De overheid zou uiteraard zelf beter dan wie ook op de hoogte moeten zijn van de wetgeving, en die vervolgens ook correct toepassen.'

Zeker nadat de vaste commissie voor taaltoezicht die lokale besturen daar, op aansturen van de minister van Binnenlandse Zaken, nadrukkelijk aan herinnert.

'Inderdaad. En daarbij wil ik nog even benadrukken dat die commissie ook paritair is samengesteld, evenveel Frans- als Nederlandstaligen dus. Alle leden kwamen collegiaal tot de vaststelling dat er een probleem is, die brief was dus géén sololism

van de Nederlandstaligen. Ikzelf ben voor alle duidelijkheid ook niet de Nederlandstalige gouverneur van Brussel-hoofdstad, ik ben er voor alle inwoners van de hoofdstad. Af en toe krijg ik overigens ook klachten van Franstaligen.'

In een reactie op uw rapporten wijzen de lokale besturen in Brussel steevast op het feit dat ze gewoonweg onvoldoende Nederlandstaligen vinden om bepaalde functies in te vullen, en dus wel verplicht zijn om Franstaligen aan te werven die dan vaak geen of onvoldoende Nederlands spreken. Hebben ze een punt?

'Er is in Brussel effectief een probleem: almaar minder mensen spreken beide bestuurstalen. Er worden wel degelijk inspanningen geleverd op vele fronten - niet in het minst vanuit de Vlaamse gemeenschap - om dat probleem aan te pakken. Ook sommige lokale besturen doen hun best, maar hét probleem is natuurlijk het onderwijs. Wie hier in Brussel uitstroomt uit het middelbaar onderwijs, heeft normaal tien jaar les in de tweede landstaal achter de rug. Ik wil geen steen werpen naar het onderwijs, maar het is duidelijk dat het kalf grotendeels daar gebonden ligt. Als een lokaal bestuur beslist om een schorsingsbesluit van mij te negeren, dan moet het die beslissing ook motiveren. Haast altijd halen ze dan aan dat die functie dringend moet ingevuld worden, dat er een hoge nood is en dat ze helaas geen Nederlandstaligen vinden.'

Laat ons die redenering even doortrekken: wanneer ik als burger kan aantonen dat ik ergens onwettig geparkeerd stond omdat ik in hoge nood zat, dan kan ik de wet voortaan rustig aan mijn laars lappen?

'(Droog) Ik heb mensen nog nooit zoiets aangeraden, dat is niet mijn taak als ambtenaar. Maar stel dat u pakweg een parkeerboete in de bus krijgt die niet in uw moedertaal is opgesteld, dan kan u daar ongetwijfeld over procederen.'

Benjamin Dalle (CD&V) is binnen de Vlaamse regering verantwoordelijk voor Brussel: is het ook niet zijn taak om deze problematiek aan te kaarten en wat meer van nabij op te volgen?

'Ik kan niet in zijn plaats spreken uiteraard, maar ik weet wel dat hij mee de schouders heeft gezet onder een nieuwe informatiecampagne rond De Taalwetwijzer, een boekje dat burgers informeert over hun rechten. Maar goed, hij is Vlaams minister en ik ben vice-gouverneur van Brussel, dat zijn totaal andere bevoegdheden.'

En wat met de verantwoordelijkheid van de Brusselse gewestregering? Met Elke Van den Brandt (Groen), Sven Gatz (Open VLD) en Pascal Smet (Vooruit) telt die ook een aantal Nederlandstaligen, maar het respect voor de taalwetgeving is voor hen blijkbaar geen prioriteit. Wanneer u een beslissing van een openbaar bestuur schorst, dan belandt dat automatisch op de tafel van de Brusselse regering. Toch laten zij die schorsingen systematisch passeren?

'Ik word in ieder geval niet op de hoogte gesteld van eventuele vernietingen door de Brusselse regering van bepaalde beslissingen die ik eerst

▲ **Jozef Ostyn**
foto © Tim Dirven

geschorst heb. Nu, die regering is wettelijk gezien ook niet verplicht om me daarvan op de hoogte te stellen, maar het is natuurlijk geen staatsgeheim dat de gewestelijke overheid ervoor kiest om niets te beslissen. Waardoor mijn schorsingsbesluit na een bepaalde termijn dan automatisch wordt opgeheven.'

“ Je wordt geïnterpelleerd door iemand met een gezagsfunctie en uitgerekend die man of vrouw blijkt dan zelf de wet niet te respecteren ”

'Burgers zouden in theorie naar de Raad van State kunnen trekken tegen beslissingen die door mij geschorst werden en vervolgens toch gewoon werden uitgevoerd. Ook wanneer de gewestelijke overheid al beslist heeft om op die schorsing niet te reageren. Ik hoop u evenwel niet te vertellen dat haast niemand de moed heeft om dat te doen. Wel stel ik vast dat, wanneer zo'n beslissing uiteindelijk toch aangevochten wordt voor de rechter, de

betrokken lokale overheid ze haast altijd zelf opnieuw intrekt. Omdat zo'n lokaal bestuur heel goed beseft dat het voor de rechter geen kans maakt.'

Voor federale overheidsdiensten geldt de tweetaligheid van dienst, in Brussel daarentegen moet zowat iedereen die in dienst komt ook een taalbrevet van Selor kunnen voorleggen, waarmee dan een bepaalde kennis van de andere landstaal kan worden aangetoond. Is dat systeem dan achterhaald volgens u, moeten we ook in de hoofdstad naar een tweetaligheid van dienst?

'Ik schors regelmatig mensen die wel over een taalbrevet beschikken, maar niet over het juiste: niet voor elke functie moet je de andere landstaal even goed beheersen, dat spreekt. Maar voor alle duidelijkheid: de overgrote meerderheid van de schorsingen gaat over mensen die helemaal géén taalbrevet Nederlands kunnen voorleggen.'

'Het lijkt me dan ook in eerste instantie de opdracht van de lokale besturen zelf om hun personeel te sensibiliseren op dat vlak. Desnoods kunnen ze

hen ook aanmoedigen om achteraf nog zo'n taalbrevet te halen. De lat ligt doorgaans niet onvoorstelbaar hoog, en Selor zelf biedt overigens ook allerlei modules aan om mensen voor te bereiden op dat examen. Daarnaast bestaan er ook tal van taalpremies, om mensen extra aan te moedigen.'

“ Elke politieke overheid is verantwoordelijk voor haar eigen beleid, ook voor het beleid dat ze niet voert ”

'Maar goed: in een zeer goed jaar krijg ik achteraf hoogstens nog honderd meldingen van mensen waarvan ik de benoeming geschorst had die dan toch nog een taalbrevet halen. Op gemiddeld zowat tweeduizend schorsingen per jaar, dat is dus niet echt om over naar huis te schrijven. Maar om op uw vraag te antwoorden: ik geloof niet meteen in een tweetaligheid van dienst voor de Brusselse lokale besturen. In grote federale administraties valt dat relatief eenvoudig te organiseren, in kleine

lokale administraties ligt dat veel moeilijker.'

Bij welke lokale besturen in de hoofdstad schiet de kennis van het Nederlands vandaag het zwaarst tekort?

'Het verhaal van de vaak schrijnende toestanden in de openbare ziekenhuizen en OCMW's is intussen genoegzaam bekend. Heel terecht overigens: wie zich daar aanmeldt, bevindt zich vaak ook al in een kwetsbare situatie. Wanneer je dan op de koop toe niet in je eigen taal bediend wordt, is dat totaal onaantvaardbaar. Maar los daarvan is de achteruitgang het meest frappant bij de lokale politiekorpsen. Voor de politiehervorming waren de meeste agenten in Brussel behoorlijk tweetalig, vandaag is het echt huilen met de pet op.'

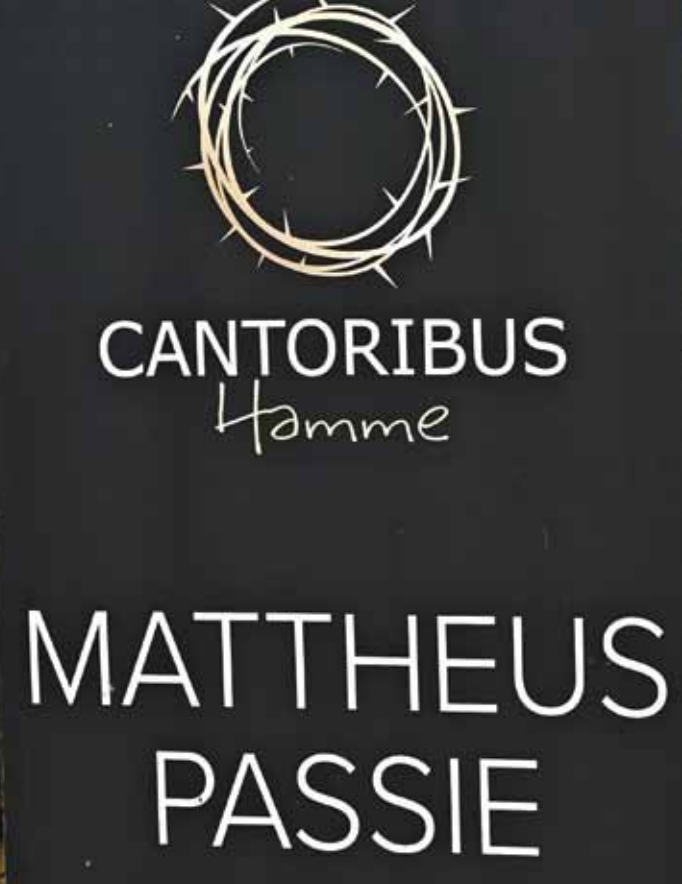
'De rekruteringsprocedure is ingrijpend veranderd, waardoor het blijkbaar ook een pak lastiger is om de talenkennis aan de instroom te bewaken. Ik vind dit heel wrang voor de burger. Je wordt geïnterpelleerd door iemand met een gezagsfunctie en uitgerekend die man of vrouw blijkt dan zelf de wet niet te respecteren. En let wel: ik heb het dan ook over pakweg wijkagenten, die echt wel zeer dicht bij de burger zouden moeten staan. Dit is een echte disfunctie, die overigens ook de openbare veiligheid niet ten goede komt. Niet toevallig krijg ik daarover dan ook heel wat klachten.'

In uw meest recente jaarverslag geeft u onomwonden aan dat het respect voor de taalwetgeving in de hoofdstad de laatste jaren verslechtert: raakt u zelf nooit gefrustreerd door de laksheid van de politiek op dit vlak?

'U bent niet bepaald de eerste journalist die me die vraag voorlegt (lacht). Maar nee, het zijn de burgers die gefrustreerd zijn, en terecht. Zij worden niet in hun taal bediend, terwijl ze daar wettelijk recht op hebben. Daarnaast heb ik toch het gevoel dat het signaal dat ik via mijn jaarverslag geef jaarlijks ook wordt opgepikt door de politiek. Wat wél klopt, is dat de oplossingen zeer lang uitblijven. Daarvoor is er veel meer samenwerking nodig tussen alle betrokken overheden.'

De kwaliteit van het onderwijs in Brussel - zeker het Franstalige - is er de voorbije jaren enkel maar op achteruitgegaan. De gemeenschappen lijken daar dus niet overdreven wakker van te liggen. Het Brussels gewest reageert dan weer al jarenlang niet op de duizenden schorsingen die u de voorbije jaren al doorvoerde. Dan kan u toch moeilijk volhouden dat de politiek dit probleem ernstig neemt?

'Mij lijkt het vooral dat de politici er niet in slagen om tot een akkoord te komen over wat er nu precies moet gebeuren. Maar u heeft natuurlijk wel een punt dat er vanuit de verschillende overheden minstens een signaal zou moeten komen dat deze problematiek er echt wel toe doet. Elke politieke overheid is verantwoordelijk voor haar eigen beleid, ook voor het beleid dat ze niet voert.'

MUZIEK BELUISTEREN WAS NIET AAN DE ORDE, WERKEN DAT TELDE.

Een gesprek met Hugo Van Geet, de man die Bach naar Hamme bracht

KURT VAN EEGHEM

De liefde leidde Hugo Van Geet naar het koor en naar Bach. De liefde voor muziek werd een passie. Zijn doel is om Hamme te laten uitgroeien tot het Vlaamse Mekka van de Mattheuspassie.

In het anders zo rustige Hamme aan de Durme kun je op Palmzondag, net voor de Goede Week begint, de Mattheuspassie van Johann Sebastian Bach meemaken. In 2017 werd het meesterwerk van de barok daar voor het eerst uitgevoerd in de Sint-Pietersbandenkerk. Sindsdien is het een jaarlijkse traditie, ontstaan in de schoot van Cantoribus Hamme, om telkens verrassende versies te brengen. En dat laatste mag je letterlijk nemen. Zo was vorig jaar het Collegium Vocale onder leiding van Philippe Herreweghe te gast en een jaar eerder zocht de wereldberoemde contratenor Andreas Scholl een selecte groep solisten bij elkaar. Er wordt in Hamme op zeer hoog niveau gemusiceerd en de drijvende kracht achter het initiatief is de Hamse kasteelheer Hugo Van Geet, niet alleen een passioneel zakenman maar vooral een groot melomaan.

'Ik ben de onderdanige 'consigliere' achter de schermen. Vanuit die positie stuurde ik vele anderen aan maar altijd met veel passie, zeer zeker. Voor mij bereiken de grootste emoties ons via de oren. Je kunt

genieten van een mooi schilderij of van een heerlijk glas wijn, je kunt een gedicht savoureren of een goed boek, maar muziek gaat meteen naar de ziel.'

Als we terugkeren naar de jaren vijftig, naar de piepjonge Hugo, was die al begeistert door de muziek?

'Neen, helemaal niet. Ik kom uit een eenvoudig boerengezin, een heel mooi en groot gezin. Muziek beluisteren was niet aan de orde. Werken, dat telde. De passie voor muziek is ontstaan rond mijn twintigste en het moet een goddelijke zending zijn geweest. Ik werd verliefd op de muziek van Bach en dat is tot op heden zo. Ik vond de muziek van Bach zo mooi, zo af, het pakte mij meteen. Ik heb daarna zelf wat muziek gestudeerd, ik probeerde zelfs piano te spelen, maar het lukte niet. Mijn beide handen slaagden er niet in om onafhankelijk van elkaar te bewegen en dat is, tja, een vereiste (*lacht*). Het was dus motorisch onmogelijk voor mij. Ik ben me wel steeds meer voor muziek gaan interesseren al bleef ik grotendeels bij Bach en zijn tijdgenoten hangen. De barokmuziek spreekt mij het meest aan en dan vooral Bach.'

Bij Bach denk je automatisch aan de grote diepgang, ook al schreef hij ook vrolijke werken?

'Het is wellicht net de diepgang die mij bekoorde, en dat is me niet aangeleerd, het was een natuurlijk proces en zeker niet beredeneerd, het is mij overkomen.'

Maatschappelijk engagement is een constante in uw leven, dit jaarlijks passieproject past volledig in die filosofie. Waar komt dat engagement vandaan?
'Oh, euh, ik zou zeggen 'cherchez la femme'. Toen

ik met Lucie, mijn toenmalige echtgenote, ging samenwonen, zong ze in het plaatselijk koor. Ze vond dat ik mij ten gunste van dat koor moest inzetten, het was met andere woorden een engagement uit liefde (lacht uitbundig), uit liefde gedwongen maar al snel ook een passie. Liefde slaat soms over naar een andere passie. Zo werd ik voorzitter van het kerkkoor van Hamme en na wat vergaderingen vond ik dat de ambitie hoger mocht. Ik stelde voor om de Mattheuspassie te brengen in Hamme. Dat is niet in een, twee, drie gegaan. De daaropvolgende jaren hebben we, en dat had niets te maken met de vergankelijkheid van mijn relatie, stelselmatig voortgewerkt aan dat grote project, een uitvoering brengen waarbij we vooral de hoogste kwaliteit nastreefden. We beseften meteen dat we dit niet met om het even welke amateurzangers konden realiseren en zochten naar de beste solisten.'

Voor de volgende editie, op Palmzondag 2 april, werken jullie met 3 koren.

'Elk jaar trachten we iets verschillend te brengen, we streven naar originaliteit, en voor de zesde Mattheuspassie in Hamme beslisten we om zelf de koren samen te stellen. We organiseerden verschillende audities, waar een verrassend groot aantal kandidaten zich voor inschreef, met als gevolg dat onze koorleider Raf Vandermeulen heel gelukkig aan de repetities begon. De kwaliteit is er. We kozen drie koren in plaats van de normale twee omdat we vrezen dat er zangers zijn die een volledige passie – het blijft een enorme opdracht – niet aankunnen. Vandaar dat derde koor dat enkel de koralen zal zingen en wellicht ook in het slotkoor zal aantreden.'

De naam is gevallen, Raf Vandermeulen, een ware 'partner in crime'?

'Raf is een erg ondergewaardeerde musicus. Hij is tevens de componist van ons operaproject 'Tropenliefde' dat we vorig jaar brachten. Raf is een uitstekend dirigent en componist en bovendien een fantastisch organist. Hij staat aan het hoofd van de plaatselijke muziekacademie en alhoewel een zeer bescheiden man is Raf ook een fiere man, uiterst gedreven in alles wat hij onderneemt.'

Voor deze zesde editie werd een cast samengesteld van uitsluitend Vlaamse topsolisten, maar dan wel de 'crème de la crème'. Met hen gaat u de concurrentie aan met Philippe Herreweghe en het Collegium Vocale die vorig jaar de Mattheuspassie naar Hamme brachten.

(lacht hartelijk) 'Zo mag je dat natuurlijk niet zeggen, die concurrentie gaan we niet aan. Het was zo geweldig met Philippe en het deed me veel genoegen dat hij de akoestiek van onze kerk enorm waardeerde. "Ze behoort tot de beste die ik ken", zei hij. Nee, het is altijd de bedoeling om elk jaar anders uit de hoek te komen en deze keer focussen we op een monumentale editie met 150 muzikanten en een groot podium dat naar het altaar is gericht. Misschien doen we volgende keer net het tegenovergestelde en streven we naar een kleine bezetting zoals Bach het destijds zelf liet uitvoeren.'

'Ach, de Mattheuspassie is zo'n geweldig werk dat je het op talloze manieren kunt aanpakken. We willen van Hamme 'het dorp van de Mattheuspassie' maken, naar het model van Naarden in Nederland waar al decennialang uitvoeringen op Palmzondag doorgaan. Wanneer men over Hamme praat, zou meteen de verwijzing naar de Mattheuspassie moeten komen. Dat is misschien ambitieus maar... het leeft hier echt. Ik reis geregeld naar Leipzig, je zou het pelgrimstochten op zoek naar Bach kunnen noemen. Ik heb ondertussen veel boeiende mensen ontmoet in Leipzig, onder meer de Pfarrer van de

Thomanerkerke is een vriend geworden. Ik droom ervan om ooit dat koor, samen met het Gewandhausorchester en het Bachkinderkoor, naar Hamme uit te nodigen.'

Ik hoor u dat nu voorzichtig opperen maar denk al meteen: 'Hugo gaat dat ook doen'.

'Ik zou het anders niet mogen zeggen, hé. We leggen de lat hoog en gaan er dan ook voor. Tja, als ik dat nu zo vertel, Leipzig naar Hamme brengen, dan zal iedereen zeggen: Hugo is gek. Ik mag niet voor mijn beurt spreken, maar het is effectief een plan. Nog niet voor morgen maar het komt er hopelijk aan.'

Weinigen die het weten maar u bent ook een dichter. Vorig jaar besloot u om samen met Raf Vandermeulen een opera te schrijven. U zorgde voor de tekst van 'Tropenliefde' en liet het werk onder meer uitvoeren in de Antwerpse Elisabethzaal. Ik kan me niet herinneren dat ooit iemand in ons land een opera schreef en daarvoor zelf een professioneel orkest engageerde, naast schitterende solisten, een dirigent, een regisseur en een koor, en vervolgens het resultaat gratis aanbood aan de gemeenschap.

'Ik had uiteraard geen commerciële bedoelingen, al zou ik het graag nog eens uitgevoerd zien. 'Tropenliefde' was een beetje een 'accident de parcours'. Toen we vorig jaar Philippe Herreweghe en het Collegium Vocale vroegen voor de Mattheuspassie, moesten we iets anders verzinnen om ons koor ' bezig' te houden, en ja, dat is een beetje uit de hand gelopen *(lacht)*. Het werd een opera met alles erop en eraan.'

Het is sterker dan uzelf?

'Het is een soort verslaving, misschien zelfs een zending *(lacht)*.'

Er bestaat nog een tweede Hugo Van Geet en dat is de bestuurder. Tien jaar lang hebt u de raad van bestuur van Antwerp Symphony Orchestra voorgezeten en sinds vorig jaar vervult u een nieuw voorzit-

tersmandaat bij Opera Vlaanderen, de grootste culturele instelling van Vlaanderen. Ook dat is een maatschappelijk engagement want dit doet u uiteraard 'pro deo'.

'Natuurlijk doe je dat gratis, integendeel, het kost alleen maar geld *(lacht)*. Men verwacht van mij dat ik mij financieel engageer al kan ik daar ook nee tegen zeggen. Kijk, ik tracht altijd op de achtergrond te blijven maar ik ben wel trots op wat we samen met de bestuursploeg van Antwerp Symphony Orchestra hebben gerealiseerd. Er was bijvoorbeeld geen commerciële marketingafdeling, geen vriendenwerking, geen mecenaatskring en geen instrumentenfonds. Dat is er nu allemaal wel.'

En er is een gloednieuwe Elisabethzaal.

'De nieuwe zaal was nog voor mijn tijd beslist maar het is inderdaad een godsgeschenk. We hebben de prachtige zaal tijdens mijn mandaat binnen het budget, en dat was beperkt doch voldoende, en binnen de afgesproken tijd gerealiseerd. Daarvoor konden we rekenen op een uitstekende aannemer, een welwillende, meewerkende overheid en zeer professionele partners zoals de dierentuin, onze bouwheer. Ik bewaar aan dit project de beste herinneringen.'

'Als ik terugblik op mijn tijd bij Antwerp Symphony Orchestra ben ik fier, ik zie een orkest dat mede door de nieuwe zaal een kwaliteitsverbetering onderging. Ik zie een jong orkest – de leeftijdscurve is in vergelijking met andere symfonische ensembles voorbeeldig – en ik zie een sterke financiële basis. Vergis je niet, dat laatste is een bijzondere troef in deze moeilijke tijden.'

U werkte een heel leven als bedrijfsrevisor en bent dus een man van de cijfers.

'Een culturele instelling is toch ook een bedrijf? De

cijfers moeten kloppen. Het Antwerp Symphony Orchestra heeft meer dan honderd medewerkers in vaste dienst. Ik ben best trots op wat we samen met een voorbeeldig werkende raad van bestuur, hebben klaargespeeld. De kwaliteit van het orkest is sterk verbeterd, we hebben schitterende dirigenten aangetrokken zoals huidige chef-dirigent Elim Chan. Ook de bijdrage van Philippe Herreweghe kun je niet overschatten. Hij heeft het orkest cachet bijgebracht.'

En nu ligt er al een nieuwe opdracht klaar, Opera Ballet Vlaanderen. Hugo, we zijn van dezelfde generatie, met pensioen dus, toch gaat u zo'n zware opdracht niet uit de weg?

(lacht) 'Ja, het is het grootste cultuurhuis van Vlaanderen, 350 medewerkers die uitstekende projecten brengen die ook internationaal succes oogsten. We mogen hier uitermate fier op zijn. Tegelijkertijd is het ook een complex huis. Dat is onder meer het resultaat van de fusies. Niet alleen de operahuizen van Gent en Antwerpen werden samengevoegd, een tijd geleden kwam daar ook nog het Ballet van Vlaanderen bij. Zo is Opera Ballet Vlaanderen een huis met een orkest, een koor, een kinderkoor, een balletensemble en enkele kleinere entiteiten. Een complex huis dus.'

Nog even terug naar Hamme waar je op Palmzondag 2 april een prachtige, volledig Vlaamse cast zult voorstellen. Als ik hoor waar u allemaal mee bezig bent, waar haalt u de energie vandaan? U kunt net zo goed achteroverleunen en genieten.

'Kijk het is een kwestie van prioriteiten. Ik ga het eens heel ludiek zeggen. Mijn moeder, een eenvoudige boerenvrouw, vatte het aldus samen: 'Kakken gaat voor 't bakken' *(lacht hartelijk)*. Ik ben gewoon gedreven en weet ook niet waarom dat zo is. Ik beleef er gewoon veel plezier aan om dit te *mogen* doen. Het is mijn overtuiging dat de Mattheuspassie tot onze schone christelijke geschiedenis behoort, een stelling waar heel mooie aspecten aan zitten. Ik kom uit een diepchristelijk gezin, uit een grote familie, ik heb zelf 4 kinderen en 8 kleinkinderen en ben ervan overtuigd dat we deze muziek moeten blijven brengen.'

U gaat dus nog niet snel met pensioen?

'Ik kreeg veel van de gemeenschap, ik mocht mijn beroep uitoefenen en dacht dan vaak: ik moet aan de gemeenschap zoveel mogelijk teruggeven wat net zo goed kadert in dat christelijk ideaal van de naastenliefde. Je moet je best doen voor de anderen. Misschien is dat de belangrijkste drijfveer om dit te doen. Trouwens wat zou ik anders uitspoken? Televiesie kijken? Nee, delen met anderen is belangrijk. En als je een zekere welstand hebt verkregen, kijk dan naar het tweede gebod: bemin uw naaste als uzelf.'

De Mattheuspassie gaat door in de Sint-Pietersbandenkerk van Hamme op 2 april om 15:00 uur.

Met de 3 Cantoribuskoren, de solisten, sopraan Amaryllis Dieltiens, altus Jan Wouters, de tenoren Steven Mariën en Vincent Lesage en de bassen Kris Belligh en Lucas Cortoos. Raf Vandermeulen heeft de algemene leiding.

GASTON & LEO

Ode aan een uniek duo in tijden van woke en tussentaal

STEF DURNEZ

Bij uitgeverij Pelckmans verschijnt deze maand het boek 'Gaston & Leo met lach en traan' van de hand van Kobe Van Herwegen. In januari 2024 staat een musical rond het duo gepland, waar Van Herwegen ook al aan meeschreef. Een mooie ode aan het populaire duo, al moeten we eerlijk zijn: de meest legendarische sketches van Gaston Berghmans en Leo Martin zouden vandaag wellicht nooit het scherm halen. Ze werden namelijk nogal vaak bevolkt door verwijfde homo's, enorme stotteraars en typetjes met allerlei vooroordelen.

Mijn allereerste kennismaking met het komische duo Gaston en Leo moet op een zwart-wit tv-toestel geweest zijn, ergens aan het begin van de bijzonder bruin en oranje getinte jaren '70. Het was in een showprogramma op een zaterdagavond, want enkel dan stond de anders Zeer Hoogstaande, Oersaaie en Buitensporig Opvoedkundige Belgische Radio en Televisie, kortweg BRT, toe dat er dialect mocht gesproken worden en ongecompliceerde lol gemaakt.

En daar stonden ze dan, twee mannen met een reiskoffer voor een doek met daarop twee volgsports. Meer accessoires hadden ze toen niet nodig om negen minuten lang een sketch te spelen over twee smokkelaars die langs de douane moeten. (Het zou nog 15 jaar duren voor de grenscontroles tussen Nederland en België afgeschaft werden.) De slagzin van de sketch: 'Eddiet baai?' (Hebt u iets bij zich?) bleef nog jarenlang terugkeren in allerlei conversaties ten huize Durnez, waar doorgaans trouwens 'proper Vlaams' gehanteerd werd.

De smokkelaars

De pointe ben ik nooit vergeten, het begin van de smokkelaars-sketch wel. Maar daar hebben we gelukkig het enorme geheugen van internet voor. Dank u, Youtube. 'De Smokkelaars' heeft een klassieke Gaston en Leo-opbouw. Leo komt op en legt de premisse uit.

Foto
© Pascal Van Nuffel

"Gaston & Leo - Met lach en traan" uitgegeven bij Pelckmans.

Leo: 'Nij zennelik toch gewoon om te gaan smokkelen met mijn broer, maar dien is ziek, en die zee: pakt de Gaston mee...' (rolt met ogen)

Opkomt Gaston. Applaus. Gaston stottert. Een truc die hij vaker gebruikt, zoals ook in de legendarische sketch 'In de Gouden Leeuw'.

Gaston: (bang)
'G-g-g-ghad g-g-gezee awedawedawe dawe door 't b-b-b-bos zouwen gaan.'

Leo: 't Is geen weer om door 't bos te gaan. Ik gaan recht naar de douane.'

Gaston: 'En en en en ik gaan recht d-d-door 't bos.'

Leo: 'Jongen toch, zet eens nen andere kop op.'

Gaston: 'Ikem ikem ikem ikem er maar ene baai.'

Dan begint Leo uit te leggen dat Gaston 'hee' moet antwoorden op de vraag: 'Heddietaai?'. Ze oefenen met een minutenlang rollenspel. Het publiek giert het uit.

Dan besluit Gaston als eerste naar de douane te gaan, zonder Leo. Terwijl hij weg is, zegt Leo een paar keer dat hij al twintig jaar smokkelt. 'Nog nooit hebben ze van mij iets afgepakt. Nog nooit.' En daar keert Gaston terug. 't-t-t is aan ij'. Leo gaat naar de douane en komt kort daarna terug met een openhangende koffer, helemaal leeg. En let op hoe ze dan ritmisch naar die ultieme pointe toe werken.

Leo: 'Da verstaan ik ni.'

Gaston: 'Ikkenookni....gij hebt nie veel nie meer baai hei?'

Leo: 'Da verstaan ik ni.'

Gaston: 'N-nikske hei.'

Leo: 'Zeg, en hemme ze tegen ij iet gezee?'

Gaston: 'Hij zee... hij zee edde eddietaai?, zee 't m.'

Leo: 'En wadedde gezee?'

Gaston: 'Ikik em gezee: NIKS!'

Leo: 'Da's goe. Dà's goe.'

Gaston: 'Kem gezee: mennemene menne maat heeft alles baai.'

Op zich best een dunne pointe. Maar door de scriptuur, de timing en het vakmanschap van de twee giert het publiek het uit. Net zoals in de beroemdere sketch 'In de gouden leeuw'. Leo heeft een restaurant en wil graag op zijn gevel een gouden leeuw geschilderd zien, naar de naam van de zaak. Gaston komt op met een potje witte verf, een overall en een

schilderspetje. 10 minuten lang blijft Leo uitleggen dat hij een gouden leeuw wilt en 10 minuten lang blijft Gaston maar zeggen dat 'm liever een wit paard zou schilderen. Uiteindelijk wordt Leo zo kwaad dat Gaston toegeeft. 'Ok, dan zal ik ne gou, ne gouwen liew schilderen. Mor assem assem assem oep e wit peird trekt, moete ni kwaad zen, heil'

Hoe het begon

Er zijn vast mensen die neerkijken op zulke humor. Omdat ze jong zijn en Gaston en Leo maar oubollig vinden. Of omdat ze de sketches niet gelaagd genoeg vinden en niet maatschappelijk relevant. Het is inderdaad zo dat er de laatste jaren van hun tijd bij VTM vaak gegrepen werd naar cafémoppen die ze zonder veel boe of ba verfilmden, en dat er op tijd en stond ook een paar borsten moesten te zien zijn. Niet hun fijnere werk. Daarvoor moeten we terug naar hun grote klassiekers zoals 'De smokkelaars', 'In de gouden leeuw' of hun beroemdste: 'Joske Vermeulen'.

Maar hoe raakten de carrières van een klarinettist uit Gent en een bediende van 'den Bell' (International Bell Telephone Company) in Antwerpen zo met mekaar verstrengeld dat ze zoveel vliegreun maakten en zo op mekaar ingespeeld waren?

Daarvoor moeten we terugkeren naar een wereld die al lang niet meer bestaat. De wereld van 'Oud België', oftewel de 'Ancien Belgique'. Lang voor de AB in Brussel een concertzaal werd, was het een revuethater. En dat niet alleen: dezelfde familie beheerde ook een 'Ancien Belgique' aan de Veldstraat in Gent en op de Kipdorpevest in Antwerpen.

We kunnen het ons nauwelijks nog voorstellen, maar voor en na de tweede wereldoorlog hadden die steden tal van laagdrempelige café-chantants en theaterzalen waar spektakels en revues voor een groot publiek werden opgevoerd. Vandaag zien we daar nog een beetje de echo van met de komische stukken van onder meer de Sven De Ridder Company die opgevoerd worden in zalen als Elkerlyc of het Fakkeltheater.

Na de oorlog waren Yvonne Verbeeck, Jacques De Vocht, Charles Janssen, Co Flower, Wim Van den Begin (vader van Peter Van den Begin), Jan Van Dyke, Jacky Lafon, Norma Hendy, Gaston Berghmans en Leo Martin de sterren van het Antwerpse toneel.

Leo Martin was de wereld van de showorkesten ingerold om te ontsnappen aan een autoritaire vader. Zijn moeder overleed op zeer jonge leeftijd aan een hartaderbreuk. Hij speelde lang in het toen beroemde 'showorkest' van Willy Rockin dat hij uiteindelijk zou overnemen om er de 'Leo Martin showband' van te maken. Tussen de nummers door hing Leo vaak de grapjas uit met korte sketches en presentaties. In de zomer van 1958 stond hij voor het allereerst op het podium met Gaston Berghmans. Nog niet als duo. Er speelden ook anderen mee. Dat gebeurde in de Billard Palace aan het Astridplein in Antwerpen, vlakbij het centraal station. Tegenwoordig zit er een Quick-restaurant

op de benedenverdieping en daarboven een hotel dat nog steeds Billard Palace heet. In 2001 werden er trouwens nog asielzoekers in opgevangen. Toen was de lach er al lang uitgestorven.

Door een reeks tegenslagen en een arbeidsongeval zat de vader van Gaston Berghmans al op te jonge leeftijd werkloos thuis in Merksem. Het gezin had het niet breed, dus de 14-jarige Gaston stopte met school en ging werken bij 'den Bell', 't is te zeggen: de International Bell Telephone Company. Het modernistische kantoorgebouw uit 1953 aan het Francis Wellesplein in Antwerpen herbergt tegenwoordig verschillende diensten van de stad Antwerpen. Tijdens de oorlogsjaren begon Gaston mee te spelen bij amateurgezelschappen, waar hij altijd de grootste lach scoort. Hij werd een regelmatig bezoeker van de 'Ancien Belgique' en begint zelf op te treden in café chantant 'Den Uilenspiegel' op het Astridplein voor 7,5 euro per avond. Dat combineerde hij met een job als scheepshersteller in de haven. In 1956 ging Gaston aan de slag in de Ancien Belgique.

Oud België

De sfeer van dat theater in de jaren '60 en '70 wordt uitstekend neergezet in de prachtige televisiereeks 'Oud België', gemaakt door Peter Van den Begin en Stany Crets. Peter kent de geschiedenis van het gezelschap daar zeer goed, aangezien zijn vader er ook speelde en hij er als kind vaak rondliep. De twee komieken in de reeks 'Oud België' heten 'Marcel' en 'Willy', maar de personages vertonen duidelijke verwantschappen met Gaston en Leo. Ook het personage van de souffleur is typisch. Want de Ancien Belgique programmeerde elk weekend een nieuwe show en alle zangers en acteurs moesten dus elke week nieuw materiaal leren. Het spreekt vanzelf dat dat wel eens fout ging en daar diende dus de souffleur voor, die vanuit haar bak onderaan de scène de teksten voor 'fluisterde' als de artiesten er weer eens in stonken.

In de tv-reeks moet de zaal ermee stoppen vanwege de brandveiligheid. Dat is in realiteit ook gebeurd, maar niet in Antwerpen. De Brusselse Ancien Belgique moest ermee stoppen, nadat de veiligheidsvoorschriften in Brussel aangescherpt werden door de gruwelijke brand in de Innovation in de Nieuwstraat in 1967. De zaal in Gent was dat jaar ook al gestopt. De Antwerpse Ancien Belgique zou het uithouden tot 1978. Het gebouw op de Kipdorpvest werd in de jaren '80 een dancing die uitgroeide tot de bakermat van de Belgische new beat. Vandaag zit er een vestiging van de kledingketen 'America today'.

De opkomst van de televisie heeft de tijd van de cabaret-revues de das omgedaan. En misschien was de tijdsgeest ook wel omgeslagen, was er minder plaats voor het eerder volkse amusement. In de serie 'Oud België' laten Peter en Stany het showballet op zeker moment verkleed als gehaktballetjes het liedje 'Geef mij maar soep met ballekes' zingen. Na de uitzending belt een boze Gaston Berghmans urenlang naar Peter Van den Begin. 'Zoiets stoms zouden

wij nooit gebracht hebben,' blijft hij beweren. Tot Peter vermoed zegt: 'Gaston, ge zijt aan 't zeveren', en inhaakt. Het is typerend voor het karakter van Gaston Berghmans: ondanks zijn succes bleef hij altijd onzeker, een enorme perfectionist en op het maniakale af begaan met de details van zijn werk. Toegegeven: de revues in de Ancien Belgique boden ook plaats aan grote internationale sterren als Louis Armstrong, Shirley Bassey, Edith Piaf of Jacques Brel. En die zongen niet over soep met ballekes...

De televisiejaren

De Vlaamse televisie wist in de jaren '70 niet goed hoe om te gaan met shows en ontspanningsprogramma's. De toenmalige directies hadden er blijkbaar weinig zin in en al helemaal geen verstand van. En dus deden ze regelmatig een beroep op Nederland. Zo zou Berend Boudewijn in 1974 en 1975 de voor die tijd ongekend glamoureuze Berend Boudewijn Kwis afwisselend vanuit Hilversum en vanuit Brussel presenteren in een samenwerking tussen BRT en KRO. Later deden ze dat trucje nog eens over met de Willem Ruys Show. Een ander bekend Nederlands gezicht was Henk Van Montfoort. Zaterdagavond presenteerde hij 'Hallo, met Henk', en het was daar dat Gaston en Leo een vast plekje kregen en ik hen de eerste keer aan het werk zag met de slagzin: 'Ediet baai?'

En of die succes hadden! Toen ze op 14 januari 1978 eindelijk een eenmalige eerste volwaardige televisieshow kregen, keken er maar liefst 2,51 miljoen mensen! Voor de jongere lezers: er was ook niks anders te ontvangen, tenzij de Nederlandse zenders als je in het noorden van België woonde, de Franse in het zuiden en de Duitse in het oosten. Of je moest een hele grote antenne op je dak zetten met een motor om te richten naar de verschillende windrichtingen. Dan kon je eventueel wel eens een nagesynchroniseerde John Wayne zien bij de ZDF die dingen zei als: 'Also gehen wir nach Fort Knox, ja?'

De kolderbrigade en Joske Vermeulen

De BRT wilde snel inspelen op het succes van de Gaston en Leo-show in '78. Nu ja, snel. In april 1980 verscheen de eerste aflevering van 'De Kolderbrigade'. Gaston en Leo spelen hulpinspecteurs aan de zijde van Romain Deconinck en zijn vrouw Yvonne Delcour. De komische reeks biedt een wonderlijke mix van Antwerpse en Gentse klanken en kent een behoorlijk succes. Toch werd er maar één seizoen gemaakt, want na de opnames van de eerste aflevering van seizoen 2 trok Gaston er de stekker uit. Alweer een gevolg van zijn onzekerheid en drang naar perfectie? Vermoedelijk wel.

Geen nood: de heren verschenen in de jaren '80 telkens in een eindejaarsshow. Met als hoogtepunt in 1981 het verhaal van Joske Vermeulen, het kleine ventje dat de telefoon opnam 'want de papa was ni thoois'. Alleen al het komische effect van Gaston met korte broek en pomponnetje die van de hoge drempel afsprong en een enorme stoel opklom om een gigantische telefoon op te nemen, was goddelijk. 'Allo? Joske Vermeulen, Trammezantlei 122, Schoëten.'

Leo: 'Is de papa ni thoois?'

Gaston: 'Neije manier. De papa is gaan piljaaren.'

Leo: 'Ah, en wanneer komt 'm naar hoois?'

Gaston: 'Attem zat is.'

Leo: 'En kan da laank duren?'

Gaston: 'Soms drij dagen.'

Film en VTM

Ach, er valt nog veel te vertellen over Gaston en Leo. Eén ding kan je ze zeker niet verwijten: dat ze lui waren. Hoeveel shows en optredens die twee gespeeld hebben, het is niet bij te houden. Denk maar aan de zomerrevues in 'Den Eden' of 'Het Witte Paard' in Blankenberge. Of hun toernee met de klassieker 'Slisse en Cesar' doorheen de Vlaamse theaters.

En dan waren er de films, natuurlijk. In de naoorlogse jaren hadden zowel Gaston als Leo apart meegespeeld in de Antwerpse producties van Edith Kiel. Die produceerde zwart-wit films als 't Is Wreed in de wereld' of 'Hoe zotter, hoe liever' met weinig budget en veel plantrekkerij. De tand des tijds hebben die niet doorstaan. Ze zijn hooguit nog te bekijken als curiosum.

Pas in 1983 staan Gaston en Leo voor het eerst op de set van hun eerste échte grote film: 'Zware Jongens'. Regisseur is Robbe De Hert en regie-assistent Stijn Coninx. Een sympatiek boevenverhaal dat behoorlijk veel succes kent met 400.000

▲ **Gaston & Leo Zware Jongens**
© Martine de Waegeneire

kijkers. Dat smaakte naar meer. Een tweede film werd 'De Paniekzaaiers'. Gaston en Leo zijn politieagenten geworden in plaats van boeven. Helaas kozen regisseur Patrick Le Bon en scenarist Paul Koeck voor een totaal ongeloofwaardig, bizar plot. Jammer van de geslaagde visuele gags in de film. Niet dat dat het succes in de weg stond. 'De Paniekzaaiers' deed het nog beter dan 'Zware Jongens' met 500.000 bezoekers.

Het gaat - net als met de films van Urbanus een decennium later - mis bij de derde film. Dat begint al met de locatie. 'Gaston en Leo in Hong Kong'. Weg is de herkenbaarheid. Regisseur Paul Cammermans en scenarist Jos Vandelloo hadden ook al geen reputatie als 'dolkomische humorproducenten'. De draaiperiode in Hong Kong is een nachtmerrie voor de twee al niet meer piepjonge vedetten. De film flopt.

De eerste en de laatste keer dat ik Gaston en Leo in het echt ontmoette was bij een persconferentie voor één van de seizoenen van hun nieuwe show bij VTM. Soms moet je mensen die je bewondert, niet van te dichtbij zien. Na een persvisie van enkele sketches, was er eten voorzien voor de journalisten van de kranten en televisiebladen. Gaston en Leo zaten erbij en Leo zei - luid genoeg zodat iedereen het kan horen - 'Ja, dan geven ze die mannen goed eten en drinken en daarna schraai-ven ze da ze 't ne slechte show vinden, hei'. Hij zei het niet om te lachen. Op het eerste seizoen na, werden hun shows inderdaad slechter. Ik hou niet van mensen die iets opzettelijk net te luid zeggen.

Het verhaal van VLAANDEREN

SIEGFRIED BRACKE

▲ Siegfried Bracke
Doorbraak-columnist.
Voormalig Kamervoorzitter
voor N-VA, voormalig VRT-
journalist.

Het is een vaste *tourneure* geworden in onze vaderlandse pers, een gedachte die overal voortdurend terugkeert. Als er wordt gesproken over het vastgelopen federale niveau, wordt daar in één adem aan toegevoegd dat dat in Vlaanderen geen haar beter is. Telkens komt dan ook het fameuze *‘Wat we zelf doen, doen we beter’* erbij. Quod non dus, is dan de redenering. En de conclusie is steevast dat dat voor de Vlaamse partijen (bedoeld wordt N-VA en, in veel mindere mate, het Vlaams Belang) toch een huizenhoog, reusachtig, gigantisch probleem vormt.

Het belang en de invloed van die *tourneure* moeten niet worden onderschat. Het is een emmer die druppelsgewijs vol loopt. Het is de rook en het vuur, de ketel en de pot. Als iedereen het zegt, zal het wel minstens gedeeltelijk waar zijn. Het is – neem me niet kwalijk dat ik eventjes persoonlijk word – het verhaal dat wie van de Kamer geld krijgt bij nader toezien misschien wel een dief is, of minstens een fraudeur... Of zich minstens had

moeten afvragen of dat wel allemaal wettelijk is... Politiek gaat over (de strijd om) de macht. De simpelste vertaling is dat partij A zoveel parlementszetels heeft, en partij B zoveel minder of meer. De rekenmachine. Wie verder kijkt weet dat die vertaling het resultaat is van de échte strijd: die over wat in de hoofden van de mensen zit. Een strijd tussen concurrerende verhalen. Het beste verhaal wint altijd. Twee voorwaarden: het mag niet al te utopisch zijn, het moet feitelijk aansluiten bij de werkelijkheid van alledag; en wie twee keer wil winnen moet dat verhaal ook waarmaken.

Het is overigens nooit het verhaal van gisteren. Geleerd van Jean-Luc Dehaene die België in de euro heeft kunnen brengen. Een niet geringe prestatie, zei een toenmalige collega. *‘Als ’t lukt is dat in ’t beste geval goed voor de geschiedenisboekjes’*, antwoordde de premier. Hij had gelijk.

Het winnende verhaal is het verhaal van morgen. Altijd. Vertrekkend vanuit de werkelijkheid van vandaag. Een verhaal van hoop, toekomst, kansen,

opportuniteiten. Nooit een verhaal van strijd, tegenkantsing. Wie wil winnen moet heel veel *‘voors’* hebben, en weinig *‘tegens’*. Het winnend verhaal is altijd positief, zelfs als het vertrekt vanuit een niet al te rooskleurige analyse van vandaag.

Het winnende verhaal is gek genoeg ook een a-politiek verhaal. Werkelijk niemand ligt wakker van het *‘In foro interno, in foro externo’*. Over bevoegdheidsverdeling. Niemand verstaat dat. Zelfs het *volksberoep* – op zich een intrigerende

“ Het winnend verhaal is altijd positief, zelfs als het vertrekt vanuit een niet al te rooskleurige analyse van vandaag ”

gedachte: als het evenwicht tussen de machten fout loopt, moet de eerste macht corrigeren – staat ondanks zijn naam mijlenver van.. het volk. Het is een gedachtenoefening voor juristen. Los daarvan is ook hier de eerder signaleerde vaste *‘tourneure’* toegepast, of een variant ervan: huiveringwekkend, koude rillingen, crypto- of profascisme. Dat dat systeem bestaat in andere tamelijk gewone democratieën – neen, we bedoelen niet Hongarije of Polen, en zeker niet Noord-Korea – wordt voor het gemak van het *framen* eenvoudigweg verzwegen.

Het verhaal van Vlaanderen gaat dus onvermijdelijk en bijna exclusief over het *dagelijks brood*. De vertaalslag is wel meervoudig. Ja zeker, het is interessant te weten dat Wallonië in 2027 afstevent op uitgaven die 12,7 procent hoger liggen dan de inkomsten. En in dat cijfer wordt niet eens rekening gehouden met de rentelasten. En ja, in Brussel is dat nog erger: 13,7 procent. Met nog meer rentelasten. En ja, in Vlaanderen is dat 0,41 procent. Dat is dertig (!) keer minder problematisch.

“ De overheid, als het op geld aankomt, dat zijn wij ”

Maar de altijd terugkerende vraag is: *‘Wat heb ik daar mee te maken?’* Het antwoord is feitelijk: alles. Maar zo werkt het dus niet. Dat zijn maar cijfers, alleen geschikt voor de *kenners*. Zeker in een medialandschap waar cijfers worden toegeschreven aan de *overheid*. Die, zoals men weet, eigenlijk niet bestaat. De overheid, als het op geld aankomt, dat zijn wij.

Het idee dat Vlaanderen betaalt voor de schulden die anderen maken, zonder dat de Vlamingen daar ook maar iets over te zeggen hebben, is veel sterker. Het idee wat er gebeurt als ik uw geld uit-

geef, en u het mijne - we gaan allebei failliet! – is veel sterker. De realiteit dat we door dat systeem stilaan tegen de schuldenmuur zullen botsen is nóg sterker. Omdat het de urgentie verhoogt. Een versimpeling? Ja. Maar ze klopt wel, ze is zelfs voor oppervlakkige waarnemers zichtbaar. Populisme? Neen. Populisme is het aanreiken van oplossingen waarvan men zelf maar al te goed weet dat ze niet werken. Dat is het hier beslist niet. Of laat ik nuanceren. Het idee – ik citeer een alom fel geprezen liberaal columnist – dat *‘België nu eenmaal bestaat en dat het bijgevolg moet werken’* is, laat ons zeggen, minstens even twijfelachtig. Omdat de werkelijkheid helemaal de andere kant laat zien.

En nu de volgende stap. Vast onderdeel ook van de vaste *tourneure*. Ook in een (ver)zelfstandig(d) Vlaanderen zullen er politieke meningsverschillen blijven, zullen politici elkaar blijven bestrijden. *So what?* Ik mag het verdomd hopen! En het wordt de hoogste tijd dat ook flaminganten dat inzien. De gedachte dat in een *vrij en onafhankelijk* Vlaanderen de gebraden kippen ons in de mond gaan vliegen, en dat we ons dan allemaal stukken beter gaan voelen is een in die kringen (helaas) fel gekoesterde illusie.

Het verhaal van Vlaanderen moet beslist ook verleiden. Het recht op beter bestuur moet worden waargemaakt. Echt, helemaal, zichtbaar, voelbaar. Het is goed een lijst te maken van alles en iedereen waar Vlaams geld naartoe gaat. Maar wat nu? De volgende stap?

En ten slotte nog één voorstel: elke volgende stap is een goedkopere stap. Met zichtbare winst! Het verhaal van Vlaanderen, kom daar maar eens tegenop.

HET SPOOK VAN HET CONFEDERALISME

Confederalisme, is het oplossing of een bedreiging? Voorbij alle vooroordelen, analyseert de historicus Philippe Destatte (Intitut Destrée) de begrippen federalisme en confederalisme. Hij wijst op hun constante aanwezigheid van het einde van de 18e eeuw om in 2020 terug te keren.

Philippe Destatte pleit voor de oprichting van 'een België met vier': Brussel, Vlaanderen, Oost-België en Wallonië. Dit boek bevat een serie teksten, geschreven in de voorbije jaren, die stof tot nadenken geven. De ideale voorbereiding op het debat over de volgende staatshervorming.

'Wie Philippe Destatte leest, beschikt eindelijk over een betrouwbare politieke gids voor wat er in Wallonië wordt gedacht.'

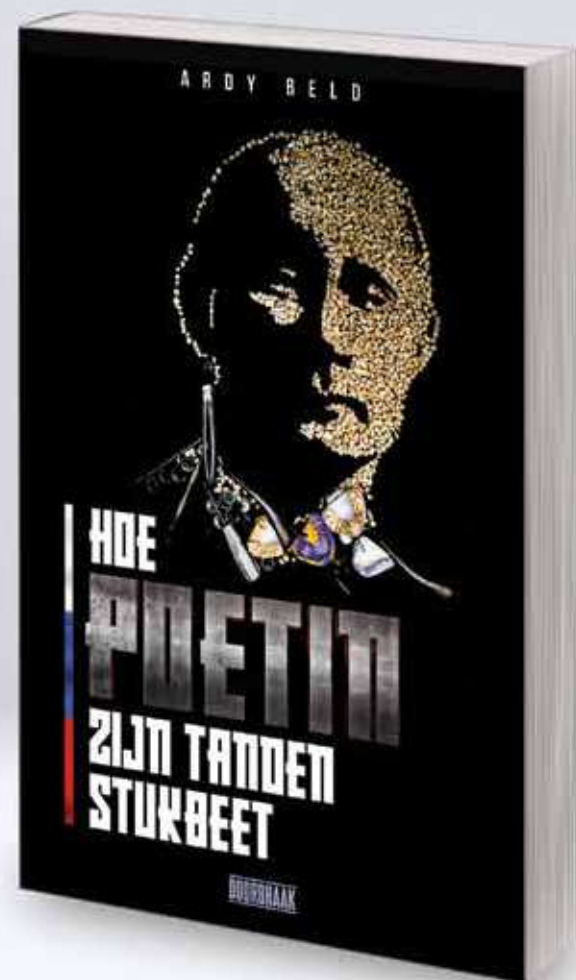
- Rik Van Cauwelaert

HOE POETIN ZIJN TANDEN STUKBEET

Met zijn invasie van Oekraïne overtrof de Russische president Vladimir Poetin de meest pessimistische scenario's over zijn geopolitieke ambities. De oorlog zet het leven van velen tot ver over de Oekraïense grenzen compleet op zijn kop.

Hoe Poetin zijn tanden stukbeet is het nieuwste boek van journalist en vertaler Ardy Beld. Het biedt interviews met getuigen of slachtoffers van de invasie, Oekraïners, Witrusen en Russen. Afwisselend krijgt de lezer ook een chronologisch overzicht van de oorlog per dag en per maand, van februari 2022 tot einde januari 2023. Actualiteit en geschiedenis in een boek.

Hoofdredactie: Pieter Bauwens

Kernredactie: Christophe Degreef, Stef Durnez, Winny Matheussen en Filip Michiels

Werkten mee aan dit nummer: Siegfried Bracke, Paul De Hert, Harry De Paepe, Lukas De Vos, Maarten Hertoghs, Lode Goukens, Johan Sanctorum, Kurt Van Eeghem, Michaël Vandamme, Erwin Vanmol

Eindredactie: Wim De Smet, Stef Durnez

Opmaak: Patrick Giets
Alle foto's zijn © Doorbraak, tenzij anders vermeld.

Doorbraak Magazine is een uitgave van Perruptio cv i.s.m. Stem in 't kapittel vzw. Er mogen geen artikels of foto's uit Doorbraak Magazine overgenomen worden zonder de toestemming van de uitgever.

Doorbraak wil bijdragen aan een breder debat in Vlaanderen. Het wil verschillende visies aan bod laten komen in de Vlaamse media en het evenwicht herstellen waar dat ontbreekt. De redactie brengt onderwerpen of perspectieven die in andere media niet of te weinig aan bod komen. Onze journalistiek is objectief en wil alle partijen aan het woord laten. Daarbij staan integriteit en deontologie voorop.

U kan elke dag Doorbraak lezen op <https://doorbraak.be/>

Redactieadres: Doorbraak, Victoriastraat 52, 9000 Gent.
Doorbraak Magazine verschijnt vier keer per jaar.
Reageren kan via redactie@doorbraak.be.

Contact: info@doorbraak.be

Wil u graag een abonnement?

Surf naar <https://doorbraak.be/doorbraak-plus/> Met vragen kan u altijd terecht op abonnementen@doorbraak.be.
Een abonnement op Doorbraak Magazine kost €40 per jaar.
Een abonnement op Doorbraak.be kost €90 per jaar of €9 per maand. Een combo-abonnement kost €125 per jaar.

Voor €150 bent u vriend van Doorbraak, inclusief een abonnement op Doorbraak Magazine en Doorbraak.be.

Uw advertentie in Doorbraak?

Stuur ons een bericht via ads@doorbraak.be.

Met dank aan de Vrienden van Doorbraak die dit Doorbraak Magazine door hun steun mogelijk maakten.

Verantwoordelijke Uitgever: Pieter Bauwens, Maurits De Smetstraat 12, 9308 Hofstade.

Met de HospiPlus- verzekeringen speel je op zeker

Elk lidnummer verzekeringsovername 250591 - verzekeringsovername 20065

6 formules:

Kostendekkend (basis)
HospiPlan & AmbuPlan

Kostendekkend (comfort)
HospiPlus & AmbuPlus

Naast jouw groepsverzekering
HospiContinu

Vaste vergoeding
HospiForfait

Tandverzekering
TandPlus

Medische kosten
MaxiPlan

Ontdek meer voordelen op vnz.be of bel 015 28 90 90

VNZ, verrassend voordelig

VNZ
Vlaams & Neutraal
Ziekenfonds